Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

NAJER FOLKSBLAT — פרייז 30 גראָשען — היינט 16 זייטען

נייער פאָלקסבלאַט

№ 285 | Łódź, Piątek, 12 grudnia 1930 r. | אכטער יאָהרגאנג | לאָדז, פרייטאג כ"ב כסלו תרצ"א | № 285

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. — אדרעס פון רעדאַקציע און אַדמיניסטראַציע: לאָדז, פעטריקאָווער 21, טעל. 224-71

גרויסע טראַדיציאָנעלע חנוכה - פייערונג
אין דער ווילקער שוהל, זאַכאַדניאַ 56

זונטאג, כ"ר כסלו (14 דעצעמבער) 4 נאָכמ. צום ערשטען חנוכה - ליכטעל קומט פאַר

אַ גרויסע חנוכה=פייערונג

מיט אַנטייל פון בעקאַנטען אבערקאַנטאָר ה' **משה ליס,** ווי אויך מיט'ן אַנטייל פון בעליבטען כאָר פון דער ווילקער שוהל אונטער דער לייטונג פון בעריהמטען דיריגענט און קאָמפּאָזיטאָר ה' **לייב סאָקאָלאָווסקי.**

עס וועלען אויסגעפיהרט ווערען פיל שעהנע קאָמפּאָזיציעס פון בעריהמטע קאָמפּאָזיטאָרען.
איינטריטס-קאַרטען צו בעקומען זונטאג, ד. 14 דעצעמבער, ביים אריינגאַנג פון דער שוהל, ווי אויך ביי ה' זעלמאַנאָוויטש עק פיעטריקאָווער און פאָל-דניאָווע אין דער קאָנדיטאָריי.
אָהן איינטריטס-קאַרטען ווערט מען נישט אריינגעלאָזען.
פרויען וועלען אריינגעלאָזט ווערען געגען איינטריטס-קאַרטען.

אַ וואוינונג
בעשטעהענד פון 2 צימער און קיך 1-טער שטאָק שעהן רעמאָנטירט ביליג צו פערמיטען צו ערפאַהרען זגערזשער 38 ביים פערוואַלטער.

אַ קוואַליפיצירטער
אויספרעסער
אונטערמאַשינער און האַנד נייהערינס קענען זיך מעלדען ביי ראָזענצווייג אנראַדאָווא 8

אַנ'אָרט צו אַרבייטען ווי אויך צו שאַפען פאַר אַ פריילין אַ שניידערין אָדער אַ רעפּעזירקע איז פון זאָפאָרט צו פערמיטען צו ערפאַהרען ביי רייך וואָלבאָרסקאַ 34

לאָדזער יודישע קאַמעראַל-סטודיע — ענגלישער זאַל
אלעיאַ 1-טע מאַי 2

"גרינע קאַטשקע" ליטער: משה פולאָווער

ערשטער עפענטליכער אַרויסטריט
פרייטאג ד. 12 9 אוו. שבת ד. 13 4 נ"מ. און 9 אוו. זונטאג ד. 14 9 אוו.

א. ג. **"די גרינע קאַטשקע"**

פּראָגראַם: 1) פּראָלאָג, 2) קאַטשקע, 3) טאַנצען יגע לאָקעס, 4) צווי יודלעך לציון, 5) מאָרערנע חסידים, 6) סטיליסטישע איבערטורע, 7) קלאַנגען, 8) פון אַפּעראַציע-טיש, 9) חנה'לע. 10) מאָנאָלאָג, 11) חסידיש.
ס'בעטייליגען זיך: זילי בער, ז. טראַמא, איזאַבעלא, פעלא גאָספּוים, שושנה בעק, ש. בירנשטאָק, ע. שאַק"אָן, ד. קרימערלוייפער, ד. פי צר, ד. ראַפּאַלים, טרעק, ק זילבערבערג, ש. מאַרגשטיין, ל. יורקעוויטש, נ. היינבערג, ד. ראַפּאָלאָוויטש, י. צחאָבין אא.
טעקסטען: אַנערזשאַנעק, זגני מטור, וואַרשאַווסקי, לייב מאַלאַצקי און פאָלקס-לידער.
רעזשי: משה פולאָווער, מוזיק: הענריק יאַבלאָן, דעקאָר.: אדאַם הענדלער און יואל פרידמאַן, קאָנפעראַנס.: גראַץ יונין, כעשעפטס-פיהרער: ש. בירנשטאָק, ביהנע-אינספּעציענט: ד. ראַפּאַלים, ל כס-עפעכטען: ל. שערבאָווסקי
בעמערקונג: די פאָרשטעלונגען הויבען זיך אָן פּינקטליך לויט דער אַנגעוויזענער צייט בילעטען צו בעקומען אין דער קאַסע פון טעאַטער: פרייטאג פון 5 נאָכמ. שבת פון 11 פריה, זונטאג פון 3 נאָכמיטאָג.

ווינטיג נייעס פאַר מחותּנים!!!

דערמיט מאַכען מיר העפל. בעקאַנט דער לאָדזער יודישער בעפעלקערונג אַז צוליב דעם הערשענדען קריזיס, וואָס עס הערשט ביי די קינאָ-מוזיקער. וועלכע זענען געבליבען פאַסטעלנאָז צוליב די אויסשטאַנענע קלאַנג פילמען, האָט זיך געגרינדעט אַ גרופּע פון 30 פערזאָן, פון די בעסטע מוזיקער פון לאָדז מיט די נייעסטע אינסטרומענטען און

מיר נעהמען אָן חתונות אהן שכירות.

דער אַנסאַמבל בעשטעהט פון פאָלגענדע מוזיקער:
קאַנטאָר פּיעטריקאָווער 39, שפּילמאַן פּיעטריקאָווער 58
פּיאַטרקאָווסקי, קילינסקי 105, בלומשטיין, דלוגאַ 17
ביאַלקאָוויטש, מיצקעוויטשאַ 9. מישעל, קאָנסטאַנטינער 58 און אַנד.
אונטער דער לייטונג פון בעריהמטען דיריגענט
אַלתר קאַנאָווסקי, ווסכאָדניאַ 57.

ייִי כשר!!!

אויב איהר האָט נאָך נישט געטרונקען דעם בעוואוסטען ראָזינען=וויין "פּראַגרעס" № 7 טאָ איבערצייגט אייך, אַז איהר בערויבט אייך און אייער פאַמיליע פון הנאה האָבען פון וויין.
צוליב רעקלאַמע פערקויפען מיר № 7 אַ פלאַש פון ¼ ליטער גוטען ראָזינען-וויין נאָר 65 גר.
אַ באַטשינקע " " 1 50 זל.
אַ קוואַרט " " 2 זל.
בעמערקונג: פאַר לעדיגע חזרה פלאַשען צאָהלען מיר 5 גר. פאַר ¼ ליטערדיגע פלאַש און 10 גר. פאַר באַטשינקעס און קוואַרטען.
אכטונג! צו דער בעקוועמליכקייט פון ג' פובליקום בעקומט מען דעם
אויבענדערמאַנטען וויין ביי ס. ליפּעל, גרינער מאַרק 8 און ביי ח. בלאַנקעט, גלובנאַ 69
מיט אַכטונג
וויין- און מעהד- פאַבריק
"פּראַגרעס"
אַלטער מאַרק 2, טעל. 184-82
בעמערקונג: מ בעט אַכטונג צו געבען אויפ'ן פירמאָווע שטעמפעל.

8-ונג, קאָנדיטאָר=מייסטער

אַזוי ווי ס'איז פערבליבען אַ קליינע צאָהל קאָנדיטאָר-מייסטער, וועלכע האָבען זיך נאָך נישט דעקלערירט אין צעך און נישט רעגיסטרירט זיך צום עקזאַמען, מאַכען מיר בעקאַנט, אַז ס'איז נור צייט ביז'ן 15-טען ד. ח. ד. ה. נור זונטאַג, דעם 14-טען ד. ח. פון 5–9 אָוונד צו רעגיסטרירען זיך אין דער קאַנצעלאַריע פון דער צענטראַלע, פּאָלודניאָווא 4. אין געגענפאַל פערלירט איהר דאָס רעכט צו געניסען פון פערשידענע הנחות.
מיט אַכטונג די גרינדונגס=קאָמיסיע. 9927

קאָלאָשען און באָטען
פון דער פירמע Schweikert און Pepege אין אַ גרויסען אויסוואַהל צו ביליגע פרייזען צו בעקומען ביי
BERGER i FLATTAU נאָוואָמיעסקאַ 3
דער פערקויף הויבט זיך אָן פון 5 פאַר אין נור אין הויף.

זאַל פילהאַרמאָניע, נאַרוטאָוויטשאַ 20
שבת, דעם 13-טען, 11 פריה קומט פאָר נאָר איין

קאָנצערט פון יודישען וואָרט
אויסגעפיהרט דורך דעם קינסטלער-דרייפינג
דוד הערמאַן, דער בעוואוסטער רעזשיסער און אינסצעניזאַטאָר
יוסף קאַמיען, הויפּט-אַרטיסט פון דער "ווילנער טרופּע"
דינה קעניג, אַרטיסטקע פון דער "ווילנער טרופּע".

אין פּראָגראַם:
די גאָלדענע קייט פון י. ל. פרץ } דוד הערמאַן
מיט'ן שטראָם פון ש"ום אש }
שלום עליכם, משה נאַדיר, דער } יוסף קאַמיען
טונקעלער א. אנד. אַקטועלעטען }
פאָלקס-לידער, געזונגען דורך דינה קעניג.

בילעטען פון 50 גר. ביז 2 גילדן שוין צו בעקומען ביי דער פילהאַרמאָניע-קאַסע

אַכטונג, האַנדווערקער!
שבת צונאַכט, דעם 13 ד.ח. 8 אָוונט קומט פאָר אין אייגענעם לאָקאַל פּאָלודניאָווא 4, אַ פאָרלעזונג
פון ד"ר **י. פרענקיעל** א. דער טעמע:
"שמעון דובנאָוו אין צוזאַמענהאַנג מיט זיין 70-יאָהריגען געבורטס-טאָג"
צענטר. יוד. האַנדוו.-פערבאַנד אין לאָדז, פּאָלודניאָווא 4.
9906

"הזמיר" יוד. טעאַטער-סטודיע	"הזמיר" אַל. קאָשציושקי 21	"הזמיר" יוד. טעאַטער-סטודיע

היינט פרייטאַג, ד. 12, שבת, ד. 13, זונטאַג, ד. 14 דעצ. 9 אוו.
צום 4-טען, 5-טען אין 6-טען מאָל

"אין פּאַריש אויף דער קייט"
(אַ חלום פון אַ סלויזניק)
דראַמע אין 3 אַקטען פון י. ל. פרץ.
אינסצעניזאַציע און רעזשי-אידעם. מוזיק-הענעך קאָן. דעקאָר. און קאָסטיומען-יצחק ברוינער. פּלאַסטיק און טאַנץ-איזאַ האַראַרי.
בילעטען שוין צו בעקומען ביי דער קאַסע פון "הזמיר".

מאַשין=מצות
ווערט געבאַקען אַלע טאָג פרישע און דינע ווי אויך מצה=מעהל, אייער=פערפעל און סוכאַרקעס לויט קאַרלסבאַדער סיסטעם
מיר עמפּפעהלען צו יעדער צייט אונזער גוט-בעקאַנטע און פרישע געבעקען פון אונזער איבעראַל בעוואוסטער צוקערניע
נ. ווינבערג
38 פּיעטריקאָווער 38
:-: טעל 143-82 :-:

טיף דערשיטערט פון דער ידיעה וועגען טויט פון אונזער הייסגעליבטען און אונפערגעסליכען פאָטער
ב. ע. נפתלי זאַקס
ב"ר אברהם ז"ל
פעראייניגען מיר זיך אינ'ם צער פון אונזער ליבע מוטער, שוועסטערן און ברידער. די טיפטרויערנדע זיהן:
נתן זאַקס און פאַמיליע,
עקיבה זאַקס און פאַמיליע.
בוענאָס-איירעס, דעם 21|XI 1930.

Dr. med. A. Witoński
האַרץ און לונגען קראַנקהייטען
האָט זיך איבערגעצויגען
אויף נאַוראַט 4
1 שטאָק פראָנט, טעל. 171-90
נעהמט אָן פון 7½—5½ אָוונד.

שטאָט-טעאַטער, צעגעלניאַנאַ 63.
זונטאַג, דעם 14. דעצ. 12 בייטאָג נור 1 קאָנצערט פון דער בעוואוסטער טענצערין, פּר מאַ באַלערינאַ פון דער פּאַלעסטינער אָפּערע און קאָסמאָפּאָליטאַן, ניו-יאָרק
רינאַ ניקאָווא
אין פּראָגראַם:
ביבלישע / אַראַבישע / יעמעניצקע / אָריענטאַלישע טענץ
14 ערשטקלאַסיגע סאָלאָ-נומערן, אויסגעפיהרט דורך דער טענצערין אין ספּעצ. קאָסטיומען, פּראָיעקטירט דורך די בעסטע קינסטלער-מאַלער
בים קלאַוויר: אינעז יאָזע.
פּאָפּולערע פרייזען פון 1 זל.
בילעטען און דער פאָרפערקויף-קאַסע פון שטאָט-טעאַטער, פּיעטריקאָווער 73, אנהויב 12 אַ זייגער בייטאָג.

Lekarz-dentysta
Stanisław Gelberg
זאַוואַדזקאַ 14, טעל. 108-33
נעהמט אָן פון 10–2 נאָכמ. און פון 4–7 אָוונד

ענטשולדיגונג.
איך ענטשולדיג מיך פאַר'ן פּרעזעס **מענדל מינץ**
ווי אויך פאַר דער גאַנצער פערוואַלטונג פון טאַרג און מאַרק-שטייער פאַר די בעליידיגונג, וואָס איך האָב אַרויסגעזאָגט אויף אַ מיטינג פון דער ליסטע 28 דעם 11 15 ד. י. בעת איך בין געווען אויפגערעגט און אַלס צייכען פון חרטה שפּענד איך 10 זל. פאַר דער גמילת-חסדים-קאַסע.
מיט אַכטונג **הענעך בענדעט.**
9921

Jedwabne pończochy trzymają się o wiele dłużej.

... piorąc je często ostrożnie w letnim rozczynie mydła „Kołłontay z pralką". Sody lub podobnych środków należy unikać! Rozczyn ten zawiera naturalną i drogą w cenie glicerynę, która poniekąd natłuszcza nitki sztucznego jedwabiu, czyniąc tkaninę delikatną, miękką i elastyczną. Do prania jedwabiu i wełny niema nic lepszego, jak pianę rozczynu mydła „Kołłontay". Czyszczenie samo bowiem nigdy nie szkodzi: przeciwnie, niepranie, brud i pot tak szybko niszczą tkaninę. Mydło „Kołłontay" — nieopakowane a mimo to aromatycznie perfumowane i zawierające glicerynę — jest rzeczywiście najracjonalniejszym środkiem uniwersalnym do czyszczenia delikatnych tkanin.

Mydło **Kołłontay**

z pralką

165.

Złoty medal na wystawie w Katowicaeh 1927 r.

Zastępca: S. B. Redlič, Łódź, Południowa 86.

וועב = שטיהלען

פון 36 ביז 64 צאָל גלאַטע, קאַריִרטע און זשאַקאַרד אין גוטען צושטאַנד צו פערקויפען

צו ערפאַהרען טעל. 219-87

וויכטיג נייעס פאר אלע!!!

25 פראצ. ביליגער, ווי איבעראל!

פערקויפען מיר — **מעבעל** קאַמפלעט, ווי אויך ענצעל-מעבעל מיט א גאַראַנטיע —

אויף וואָלטשאַנסקא 11, ביי ווײנגאלד און ווײנבלום

בעמערקונג: מיר נעהמען אָן אויפצופרישען מעבעל, ווי אויך פון דונקעל אויף העל. געדענקט דעם אדרעס! רעעלע און פינקטליכע בעדינונג! קומט און איבערצייגט אייך!

גינסטיג צו פערמיטען

5 פאבריקס = זעלער

פון אַלגעמיינעם פערנעהם 1500 מעטער. איינגאַנצען אָדער טיילווייז. טראַנסמיסיעס, צענטראַל - בעהייצונג, ווינדעס ליכט פון ביידע זייטען.

צו ערפאהרען טעל. 219-87

ב ע ק א נ ט מ א כ ו נ ג.

די 1-טע גענעראַל = פערזאַמלונג

פון „פונדוש וזאַיעמנאַ פאַמאָץ" געגענזייטיגע פערזיכערונג ביים „חסד של אמת" וועט פאָרקומען דאָנערשטאָג, ד. 25/12 ד. י. 6 אזייגער אָווענד און וועט זיין גילטיג ביי יעדער צאָהל מיטגלידער.

טאָג-אָרדנונג: 1) וואַהלען פון א פאָרזיצער און 2 אַסעסאָרען,
2) בודזשעט אויפ'ן יאָהר 1930/31.
3) וואַהלען פון 3 פערוואַלטונגס-מיטגלידער.

בעמערקונג: וואַהל-רעכט האָבען נור די, וואָס וועלען איינצאָהלען די 1-טע סקלאַדקע אויפ'ן רעזערוו-קאַפּיטאַל ביז דעם 24. ד. ח.

Dr. med. NIEWIAŻSKI

ספעציאַליסט פאַר סיפיליס, טריפער און הויט-קראַנקהייטען, בעהאַנדלונג פון מענער-שוועכע

אנדזשעיא 5, טעל. 159-40

נעמט אָן פון 8–11 און פון 5–9 אָוו.
זונטאָג און יום-טוב פון 9–1 פאַרמ.
בעזונדערער וואַרטע-זאַל פאַר פרויען.

Dr. med. J. BETTE

ספעצ.-אַרצט פאַר קינדער און אינערליכע קראַנקהייטען

PIOTRKOWSKA 6, tel. 144-95

נעמט אָן פון 8 – 11 פריה און פון 4 – 6 נ"כמ.

Dr. med. H. Krauskopf

113-47 .טעל 16 ...

נעמט אָן פון 4–7 אָווענד.

צו דער התונה פון מיין ליבען קאָלעגע

הארי שעראַצקי

מיט פרל. **מאַניא פעלדמאַן**

ווינש איך איהם פיל גליק און א צופרידען צוזאַמענלעבען.

לעאָן גראָסמאַן און כלה.

צו דער התונה פון אינזערע ליבע פריינד

פרל. **מאַניא פעלדמאַן**

מיט ה' **הארי שעראַצקי**

ווינשען א הערצליכען מזל-טוב און א גליקליכע צוקונפט.

שיע לייזעראָוויטש
לוזער גראָסמאַן
לייבעל גראָסמאַן
הערשל זאַלצענשטיין

א הערצליכען מזל-טוב ווינשען מיר אונזער ג' פערוואַלטונגס-מיטגליד ה'

שמואל נאַפּאָרסטעק

צו דער חתונה פון זיין ליבע

טאָכטער

די פערוואַלטונג
פון דער פישער-סעקציע
פאַמאָרסקאַ 15

אונזער יהרען-פרעזעס ה'

יוסף אראַנאָוויטש

צו דער חתונה פון זיין ליבע

טאָכטער

ווינשען מיר א הערצליכען מזל-טוב.

די פערוואַלטונג
פון דער פישער-סעקציע
פאַמאָרסקאַ 15.

צו דער האָכצייטס-פייערונג פון אונזער ליבען ברודער

האררי שעראַדזקי

מיט פרל. מאַניא פעלדמאַן

גראַטולירען מיר זיי הערצליך און ווינשען א גליקליך צוזאַמענלעבען און אַ גליקליכע צופרידענהייט.

ברידער

מאַניק און חנ'עק שעראַדזקי.

Dr. med.

B. Robinson

פיעטריקאָווער 10, טעל. 131-86

פרישער הייל-

טראַן

איז אָנגעקומען

אין דער אַפּטייק פון

S. Hamburg i S-ki

Łódź, Główna 50, tel. 218-61

Dr. med. J. Lubicz

ORTOPEDA, Gdańska 28, tel. 18-31

קראַנקהייטען פון די ביינער, געלענקען, פערקרימונגען פון די פלייצעס און גלידער

... נעמט אָן פון 2,30 ביז 4,30 נאָכמ.

פערלאַנגט איבעראַל!

PINOMETHYL
היט און בעזייטיגט
פרייז 1.75 זל.

בענוצט תיכף
PINOMETHYL
די פאָלגען פון קאַטאַר

צו בעקומען אין אַלע אַפּטייקען און אַפּטייק-סקלאַדען אין פוילען און אין דאַנציג. רעפּרעזענטאַנץ אויף דער לאָדזער וואָיעוואָדשאַפט

Apteka J. CYMERA. Łódź, Wólczańska 37.

א הערצליכען מזל-טוב

ווינשען מיר אונזער חשובן סעקרעטאַר פישל פרענקעל און פרוי צו דער חתונה פון זייער ליבען זוהן

מרדכי פרענקעל

מיט פרל. **פריידע פערל וויסבערג**

און דעם יונגען פאָר ווינשען מיר פיל גליק און צופרידענהייט אויף דעם נייעם לעבענס-וועג.

די פערוואַלטונג פון טאָרג- און מאַרק-שטייער

מ. קירשבוים, י. קאַבאַקאָווסקי,
מ. מינק, מ. קרול,
י. פאַפּאָוויטש, מ. פידלער,
פ. פאַרבער, א. פרענקעל, ה. צענציפּער

א הערצליכען מזל-טוב ווינש איך מיין חבר פישל פרענקעל און זיין פרוי צו דער חתונה פון זייער זוהן

מרדכי מיט פרל. **פריידע פערל וויסבערג**

און דעם יונגען פאָר א גליקליך צוזאַמענלעבען.

אברהם אבראַמאָוויטש און פרוי

לאָדז, נאַדלידנאַ 16. 9929

דאַנקזאָגונג.

דערמיט דריק איך אויס מיין הארציגסטען דאַנק דעם בעקאַנטען מוזיקער **יצחק יעקב מעלאַדיסטאַ** מיט זיין אָרקעסטער, ווי אויך די בדחנים **מרדכי טאַראַדייקאַ** און **חיים יעקב ווינער**, וועלכע האָבען אויסגעצייכענט משמח געווען די געסט אויף מיין טאָכטער'ס חתונה.

חיים יוסף ציבוך.

בעקאַנטמאַכונג.

איך מאַך העפל. בעקאַנט, אַז איך עמפּפעהל צום איצטיגען ווינטער-סעזאָן דעם רייכסטען אויסוואַהל פון אייגענע אויסאַרבייטונגען פערשידענע

דאַמען- און הערן- סוועטערס

אויך זיידענע פון די נייעסטע פאַסאָנען און צו די ביליגסטע פרייזען.

שעהנער אויסוואַהל פון קינדער-זאַקען

בעשטעלונגען ווערען אויך אָנגענומען מון אנטערטריטע וואָל.

בעמערקונג: גרויסער אויסוואַהל פון ווינאַכטס-געשאַנקען ביליג און שעהן.

מיט אַכטונג **בערנימאַן, ווסכאָדניאַ 54**

געדענקט דעם אַדרעס! פראַנץ I שטאָס.

„... i Ty nie byłeś owym pulowerem zadowolony?! Spróbój jednak zakup towarów dzianych uskutecznić u **I. BUCHHOLTZA**, wtedy się przekonasz, jakie dobre i doborowe rzeczy on wyrabia. Jego sklep znajduje się przy ul. **PIOTRKOWSKIEJ 240**, fabryka **ANNA 9** telefon 169-77!"

„Ja już przekonałem się i zawsze u niego kupować będę!!"

לאַנגיעהריגער געריכטס-סעקרעטאַר

ערטיילט און ערלעדיגט אַלערליי

בּיטעס, אנקלאַגעס און קלאַוזולעס

ספּעציאַליסט אין מיליטער-ענינים.

סנעלער אויסקויף פון פּאַטענטען און רעגיסטראַציע-קאַרטען אויפ'ן יאָהר 1931

ב. מאַז, 10 פּיעטריקאָווער 10

העמאַטאָגען = לעק

היילט: בלייכזוכט, בלוט-אָרימקייט. שטאַרקט די נערווען, פערגרעסערט דעם אַפּעטיט, געשמאַק, מאַכט נישט קאַליע די ציין. פאַר דערוואַקסענע, קינדער און זקנים.

Fabryka Chem. „LEK", WARSZAWA

געדענקט! ווען איהר הוסט אָדער ליידעט אויף

קאַטאַר

נאָז, קעהל, בריפּקע און גריפּע

זיצונג פון סענאט

עניך-רעגולאמין. — וואהלען אין פרעזידיום. — סענאטאר מענדעלסאן געוועהלט אלס סעקרעטאר — עניך-בריסק

וואַרשאַ, 11. (טעלעפאניש פון אונזער קאָרעספּאָנדענט). היינט פאַרמיטאָג איז פאָרגעקומען ערשטע זיצונג פון ניי־געוועהלטען סענאט.

די רעגירונגס־מעהרהייט האָט דאָ בדעה, פונקט אין סיים אַדורכצופיהרען אין אַ שנעלען טעמפּאָ וויכטיגע רעגולאַמין־ענדערונגען.

שוין אויף דער היינטיגער זיצונג איז אַריינגעגעבן געוואָרען אַ דרינגענדער פאָרשלאַג וועגען דעם עניך, און הגם די פראַגע איז נישט געווען אויסגעזעצען אויף דער טאָג־אָרדנונג, איז די דרינגליכקייט אָנגענומען געוואָרען דורך אַ מעהרהייט שטימען.

די זיצונג גופא איז געעפענט געוואָרען דורכ'ן סענאַט־מאַרשאַלעק ראַטשקעוויטש 12 אַ זייגער מיט 10 מינוט.

עס זענען אויסגעוועהלט געוואָרען דריי וויצע־מאַרשאַלקעס: באַגוצקי, באַיקאַ, און לעשטשינסקי— אַלע פון בעבע.

דער קאַנדידאַט פון דער ענדעציע, באַלט האָט בעקומען בסך הכל 14 שטימען, בעת אין דער אָפּשטימונג האָבען אַנטייל גענומען 102 סענאַטאָרען. און די אַבסאָלוטע מעהרהייט האָט בעטראָפען 43. אין רעזולטאַט פון דער צווייטמאָליגער אָפּשטימונג זענען געוועהלט געוואָרען אַלס סעקרעטאַרען די פאָרשטעהער פון בעבע־קלוב: באַראַנסקי, מענדעלסאָן. ראַגאָוויטש, וואָנקאָוויטש. הוביצקי און מאָסלאָווא.

נאָך דעם איז, ווי יגעזאָגט, אָנגענומען געוואָרען די דרינגליכקייט פון פאָרשלאַג וועגען ענדערן דעם רעגולאַמין. דאָס איז געשעהן געגען דער אַרויסגעזאָגטער מיינונג פון סענ. קאָפּטשינסקי (פ.פ.ס.) און דעם פּראָטעסט מצד דעם סענ. וואָזשניצקי ("וויזוואָלעניע") און ס'איז געוואָרען בעשלאָסען תיכף צו בילדען אַ רעגולאַמין־קאָמיסיע.

שפּעטער האָט די סענאַטאָרין הוביצקאַ אַדורכגעפיהרט אַ פאָרשלאַג פון דעם ענדעקישען קלוב מכוח די אַרעסטען פון די געוועז. דעפּוטאַטען און דעם אופן פון בעהאַנדלען זיי אין דער בריסקער פעסטונג־

דער דאָזיגער פאָרשלאַג איז אַנ'אידענטישער מיט דעם פאָרשלאַג, וואָס די ענדעציע האָט אַריינגעגעבן אין סיים, און ער וועט אריבער אין דער קאָמיסיע.

קומענדיגע זיצונג פון סענאַט — מיטוואָך 4 בייטאָג.

מאָרגען פריה — זיצונג פון דער רעגולאַמין־קאָמיסיע ביים סענאַט.

דער סיים־מארשאלעק ביי די זשורנאליסטען

דעם 15-טען פעברואר דארף זיך פערענדיגען די בודזשעט־פערהאנדלונגען.

וואַרשאַ, 11. (טעלעפאניש פון אונזער קאָרעספּאָנדענט). דער סיים־מאַרשאַלעק שוויטאַלסקי האָט היינט רעוויזיטירט דעם קלוב פון די סיים־קאָרעספּאָנדענטען.

אין אַ געשפּרעך מיט די זשורנאַליסטען, האָט דער מאַרשאַלעק דערקלערט, אַז וואָס שייך דער בודזשעט־דיסקוסיע וועט זיך דער סיים געפינען אין אַ גאַנץ שווערע סיטואַציע, ווייל עס האַנדעלט זיך וועגען דערהאַלטען די קאָנסטיטוציע־טערמינען. נישט קוקענדיג אויף דעם פערשפּעטיגטען טערמין פון אָנהויבען די בודזשעט־סעסיע, מוזען זיך די בודזשעט־פערהאנדלונגען ענדיגען ביז'ן 15־טען פעברואַר ק.י., כדי דער סענאַט זאָל האָבען על פי קאָנסטיטוציע צייט צו בעטראַכטען דעם בודזשעט.

די דיסקוסיע איבער'ן פּרעלימינאַר וועט האָבען אַ נאָהענטען צוזאַמענהאַנג מיט דער דיסקוסיע איבער דעם געזעץ מכוח דער הלוואָה, וואָס דער פינאַנץ־מיניסטער וועט פאָרלעגע[ן] דעם סיים.

דער טערמין פון אָנהויבען די חגאָ־פּריען איז אָפּהענגיג פונ'ם פערלויף פון דער בודזשעט־דיסקוסיע.

א נייע בעגרענצונג פאר דעפוטאטען-רעדעס

וואַרשאַ, 11. (וויפּ) היינט האָט די רעגולאַמין קאָמיסיע זיך פערנומען מיט דער פראַגע פון די פאָרשלאַגען פון בעבע וועגען ענדערן [illegible] רעגולאַמין.

די פאַרבעהאַלטען פון דעפּ. סטראָנסקי מכוח דעם, אַז צוויי פונקטע [פון] נייעם רעגולאַמין־פּראָיעקט שטימען נישט מיט דער קאָנסטיטוציע — זענען אַנערקענט געוואָרען פאַר ריכטיג, און די דאָזיגע פונקטען זענען געוואָרען צוריקגעצויגען.

בעת דער דיסקוסיע איז אָנגענומען געוואָרען דער פאָרשלאַג, אַז דער סיים־מאַרשאַלעק וועט קאָנען אויסשטרייכען אין די פּראָטאָקאָלען און סטענאָגראַמען פון די סיים־בעריכטען דאָס אַלץ, וואָס איז לויט זיין מיינונג אין סתירה מיט דער דעפּוטאַטען־שבועה.

דאָס איז אַ נייע בעגרענצונג פון דעפּוטאַטען־רעדעס.

בערלינער פאליציי האט געפאקט

צוויי לעמבערגער באנדיטען

לעמבערג, 11. (טעלעפאניש). מיט עטליכע חדשים צוריק האָט אויפ'ן שטח פון לעמבערגער וואָיעוואָדזשאַפט גראַסירט אַ געפעהרליכע באַנדיטען־באַנדע, וועלכע האָט אַדורכגעפיהרט אַ רייה רויבערייען און מאָרדען. בראש פון דער דאָזיגער באַנדע זענען געשטאַנען עדוואַרד אָפּאַסאָוו[סקי און] [illegible] שול מאַן. אין אַ געוויסען טאָג זענען די ביידע עררגיץ נעלם געוואָרען און מ'האָט זיי בשום אופן נישט געקאָנט געפינען.

ערשט די פאָריגע נאַכט האָט די לעמבערגער פּאָליציי בעקומען אַ טעלעגראַפישע ידיעה פון דער בערלינער פּאָליציי, אַז מ'האָט דאָרט געפּאַקט ביידע באַנדיטען ביים אויספיהרען „אַ שטיקעל אַרבייט".

איצט בעמיהט זיך די לעמבערגער פּאָליציי צו בעקומען רשות איבער די דאָזיגע לייט.

DZIŚ W RADJO
dn. 13/XII r.b.
Godz. 20.30
KONCERT MUZYKI ŻYDOWSKIEJ

אוקראינער דעפוטאטען זענען „מוחל טובות"

וואַרשאַ, 11. (טעלעפאניש פון אונזער קאָרעספּאָנדענט). די אוקראַינער דעפּוטאַטען ווילען נישט אַריינטראָגען קיין שום פאָרשלאַ־ע אַז מ'זאָל בעפרייען זייערע אַרעסטירטע דעפּוטאַטען.

זיי האָבען אַפילו געבעטען דעם צענטראָלעי, אַז אין זייער פאָרשלאַג זאָל מען נישט רעדען וועגען די אוקראַינער.

די אוקראַינער דעפּוטאַטען האָפען, אַז [ד]ורכ'ן געריכט וועלען זיי אַרויסקריגען גיכער זייערע דעפּוטאַטען.

אינגיכען טראָגען אַריין די אוקראַינער דעפּוטאַטען אַנ'אינטערפּעלאַציע וועגען די געשעהענישען אין מזרח־גאַליציען.

דער עניך-בריסק און די קלובען פון פ. פ. ס. און ענדע.

וואַרשאַ, 11. (וויפּ) דער קלוב פון פ.פ.ס. און פון די ענדעקעס האָבען בעשטימט אויסערגעוועהנליכע זיצונגען אויף דינסטאָג, 10 פריה, אויפ'ן סדר היום — פאָרשלאַגען וועגען מעשה בריסק. מצד פ.פ.ס. וועט די פראַגע בעגרינדען דעפּ. ניעדזשיאַלקאָווסקי; מצד דער ענדעציע — דעפּוטאַט סטראָנסקי.

DR. MED. H. LUBICZ

ספ. פאַר הויט, וועגערישע און געשלעכטס־קראַנק.
אויף צעגיעלניאַנאַ 43, טעל. 141 32
עמפּפאַנגס־שעה'ן 8–10, 12–2, און 5–8 זונטאַג און יו"ט 9–1. פאַר דאַמען בעזונדערער וואַרטע־זאַל.

ראדאשיצער רבי הרה"צ

די חסידים פון ראַדאָשיצער רבי'ן הרה"צ ר' ישראל יוסף שליט"א זענען מודיע, אַז דער רבי שליט"א איז געקומען אָבשמועסען אַ זמן חתונה מיט זיין מחותן הרה"צ שליט"א מסטאַשוב, ער שטייט איין אויף ברזעזשינער גאַס 15 19924

א פלאץ

אין בעסטען צענטרום פון „פּאָדעמביע" איז זאָפאָרט צו פערמיטען ביליג, געאייגנעט אויף קוילען, האָלץ אד"גל. עווענטועל איז אויך דער פלאַץ צו פערקויפען. צו ערפאַהרען ביים מצ[ב]ה־[ב]ויער, פּאָמאָרסקאַ 39, אין 2־טען הויף.

רעפארמאצקיע-פילען

מיט דער מאַרקע גייסטליכער בעקאַנט פון יאָהר 1602 רעגולירען דעם מאָגען, שיצען פון רעוכמאַטיזם, לינדערן, רעגען דיקקייט, [געגען] רעטיזם, דאָס קומען בלוט [צ]ו קאָפּף, שטילען די יסורים פון העמאָראָידען, רייניגען דאָס בלוט [און] נייגונגען צו אָבסטרוקציע — [פ]ינסטיג דורך רייניגונגס־מיטעל.
צוגעגרייטען 1 אָדער 2 פילען [אין] נאַכט פּרייז פון אַ שאַכטעל 1.35.
אויסשליסליך פון דער אַפּטייק
Karczewski, Tuszyński, Warszawa, Trębacka 4
צו פערלאַנגען אין די אַפּטייקען און סקלאַדען מיט'ן „גייסטליכען" (Zakonnik). 964

PORADNIA WENEROLOGICZNA
פון דאַקטוירים־ספּעציאַליסטען
זאַוואַדזקאַ 1.
נאָר פאַר וועגערישע הויט־קראַנקה, און מענער־שוועכע אַנאַליזען פון בלוט און אויספלוס אויף סיפיליס און טריפּער. קאָנסיליומס מיט ספּעציאַליסטען פון אוראָלאָגישע און נערווען־קראַנקהייטען. קוואַרץ־לאַמפּ. עלעקטרישער הייל־קאַבינעט קאָסמעטיק.
— — טעגליך פון 8 פריה ביז 9 אָווענד. — —
פון 11 ביז 12 ביי טאָג און פון 2 ביז 3 נאָכמ.
נעמט אַן אַ פרוי־דאָקטאָר נור קינדער און פרויען
זונטאָג פון 9 פריה ביז 2 נאָכמיטאָג.
— בעזונדער וואַרטע־צימער פאַר פרויען —
וויזיט 3 זל.

נאכמיטאג=חדר
פאַר קינדער, וואָס לערנען אין פּאָווסעכנע שולען
פון י. ד. ראזענפעלד
פּלאַץ וואָלנאָשטשי (נייע שטאָט) 6
מעלדעט, דאָס עס ווערען אָנגענומען קינדער פון יעדע עלטער צו לערנען אַלע למודי קודש, עברי, חומש, רש"י, תנ"ך, משניות, גמרא, העברעאיש און יודיש.
3 זל. א וואך 3 זל.
איינשרייבען פון נייע תלמידים פון 4–7 אָווענד.
געדענקט דעם אדרעס: נייע שטאדט 6.
קווער אָפּיצינע, רעכטס, 2־טער שטאָק.

DR. MED.
L. Pikielny
אוראַלאָג
ספּעציאַל־אַרצט פאַר נירען, בלאָז און אורין קראַנקה.
NAWROT 8, tel. 2,19-90
נעמט אָן פון 12–1 און פון 4–7 אָווענד.

Dr. Z. Rakowski
ספּ. פאַר אויערען־, נאָז־, האַלז־ און לונגען־קראַנקה
9 קאָנסטאַנטינער 9, טעלעפאָן 127-81.
שפּרעכשטונדען פון 12–2 און פון 5–7. נעמט אויך אָן אין לעטשניצע זגערזשער 17 פון 10–11 און פון 2–5.

בעקאנטמאכונג.

דערמיט טייל איך העפל. מיט מיינער ג' קונדשאַפט, אַז מיין באַל־טואַלעטען־אַטעליער איז געוואָרען איבערטראָגען פון זגערזשער 28
אויף פּלאַץ קאָשטשעלני 4 טעל 141-35
און באַרג אויס זעמטליכע באַל־טואַלעטען ווי אויך חופה־קליידער פון די נייעס־טע פאַסאָנען
צו מעסיגע פּרייזען. סאָלידע בעהאַנדלונג.
איך עמפּפעהל מיך ווייטער דער געעה׳טער קונדשאַפט
מיט אַכטונג
S. GLIKSMAN
Pracownia oraz Wypożyczalnia sukien
Plac Kościelny 4, tel. 141-35

לעטשניצע פון דאַקטוירים ספּעציאַליסטען
און דענטיסטישער קאַבינעט.
זגערזשינער 11, טעלעפאָן 3763
אָפען פון 9 פריה ביז 7 אָווענד.

ד"ר איזיק נאָז, האַלז, אויערען ק'	3½–4½
ד"ר סערשנער קינדער־קראַנקה.	9–11 5–4½
ד"ר שיפּמאַן אינערליכע קראַנקהייטען	12–2
ד"ר ביבערגאַל הויט און וועגער.קר.	11½ -12½
ד"ר שמירגעלד נערווען און גייסטיגע קר.	1–2
ד"ר גאָלדבלאַט אויגען־קראַנקה.	12½–1½
ד"ר חיים כירורגישע קראַנקהייטען	
ד"ר שפּערלאַווסקי פרויען־און געבורט־הילף	3½–[illegible]

[illegible]
אימפּפונגען געגען שקאַרלאַטין.
ביי דער לעטשניצע איז געעפנט געוואָרען א רענטגען־אינסטיטוט.
ד"ר לאוזשי נסקי־סטאראפאלסקא
צאָהן־אַרצט 10–1, 3–6
קינסטליכע ציינער, קראָנען, פּלאָמבען א.א.וו.
די לעטשניצע איז עפען אויך זונטאג

וועכבעריז קליניק
כירורגישע
„SANATO"
אגראדאווא 10, טעל. 213-57
1־טע און 2־טע קלאַס
[ער]לעכע אויפזיכט איבער דער מוטער און קינד
[פּ]רייזען פון געבורט
אין 2־טע קלאַס צוזאַמען מיט פערהיטונגס־מיטלען
200 זל.
[אָר]גאַן־אָפּטיילונג פון ד"ר מעד. י. האָרוש
עמפּפאַנגס־שעה'ן פון 1 ביז 2 נאָכמיטאָג.
כירורגישע אָפּטיילונג פון ד"ר מעד. מ. קאַנטאָר
עמפּפאַנגס־שעה'ן פון 1 ביז 2 נאָכמיטאָג.

הלא חכמה תקרא ותבונה תתן קולה
אם תקח אמרי ומצותי תצפן אתך
אז תשכן בטח ושענן כי הלך בתום
ילך בטח ומעקש דרכיו יודע
איבער דעם זעלבס נאָר קומען אין ביורא
פון ד. מאנעלא
וואָס איז איבערגעטראָגען געוואָרען פון צווייטען הויף אויפ'ן ערשטען הויף
פּיעטריקאָווער 17, לינקע אָפיצינע
פּאַ־טער, טעל. 124-95
וואו ס'ווערט ווייטער ערלעדיגט פּינקטליך און געוויסענהאַפט געשריבען אַלערליי ביטעס: ציווילנע, קאָרנע, האַנדלאָווע, אַפּעלאַציעס, אַדוואָלאַניעס, קלויזולעס, זאַבעזפּיעטשעניאַס אויף אַלע שטעט אין פּוילען, וועגען דירות אין אוזשאָנד ראַזיעמטשע, ווי אויך איבערזעצונגען אין אַלע שפּראַכען.
בעמ.: קלויזולעס און זאַבעזפּיעטשעניאַס ווערען ביי מיר ערלעדיגט במשך פון 24 שעה
מיט אַכטונג ד. מאַנעלא,
פּיעטריקאָווער 17, 1־טער הויף

Dr. med.
M. LERNER
ספּעציאַליסט פאַר קינדער־קראַנקהייטען
זאַכאָדניאַ 64, טעל. 113-09
נעהמט אָן פון 3 ביז 5 נאָכמיטאָג.

108 פרויען שניידען זיך אויף די בייכער

צוליב אנ'אויפשטאנד אויף דער אינזעל פארמאזא

פון טאקיא איז מען מודיע: אלע פרויען פון אינזעל פארמאזא, אין דער צאהל פון 108 פער־זאן, זענען בעגאנגען זעלבסטמארד דורך כאריקירי (אויפשניידען זיך דעם בויך).

די שבטים פון אינזעל פארמאזא געפינען זיך אין אויפשטאנד געגען יאפאן. אלע דערוואקסענע מענער זענען אוועק אין קאמף. כדי לייכטער צו מאכען די מענער צו פיהרען דעם קאמף, האבען די פרויען בעשלאסען זיך צו בעזייטיגען פון דער וועלט און זענען בעגאנגען זעלבסטמארד.

א פעראָרדנונג פון האנדעלס־מיניסטער

וואַרשאַ, 11. (וויפ).

אַ גרויסען איינדרוק אין די ווירטשאפטליכע קרייזען האָט אַרויסגערופען די ידיעה, אַז דער האנדעלס־ און אינדוסטרי־מיניסטער פריסטאָר, וועט אַרויסגעבען א פעראָרדנונג וועגען איינהאַלטען פאַר דער אינדוסטרי אַלע עקספאָרט־הנחות מכוח דעם צוריקקעהר פון צאָלען.

די ערשטע זיצונג פון דער בודזשעט-קאמיסיע

וואַרשאַ, 11. (וויפ.) די ערשטע זיצונג פון דער בודזשעט־קאָמיסיע אויף 1931־32 וועט פאָר־קומען דעם קומענדיגען דאָנערשטאָג. דער גענעראל רעפערענט פון בודזשעט וועט זיין דעפ. פראָפ. קזשיזשאַנאָווסקי. מחמת דער בעשרענקטער צייט וועט די קאָמיסיע אויך פאָרטזעצען איהרע אַרביי־טע זבעת די פעריען.

הלמאי — נישט סיים-האטעל פאַר די קאמוניסטישע דעפוטאַטען?

וואַרשאַ, 11. (וויפ) אין די פאָליטישע קריי־זען ווערטברייט קאָמענטירט דער פאַקט, אַז די קאָמוניסטישע דעפוטאַטען ווי אויך עטליכע דעפו־טאַטען פון צענטראָלעוו האָבען רעזיגנירט פון צו־יואוינען אין סיים־האָטעל.

איינער פון די קאָמוניסטישע דעפוטאַטען האָט אין אַ געשפרעך מיט זשורנאליסטען ערקלעהרט, אַז מחמת דעם, וואָס ס'עקזיסטירט א מעגליכקייט פון אָפשאַפען די אומבעריהרליכקייט פון דעפוטאַטען, קאָנען אָפאָזיציע־דעפוטאַטען וועלכע וואוינען אין דער שטאָט, אין פאַל זיי זאָלען איבערגעגעבען ווערען צום פראָקוראָר, שנעל נעלם־ווערען, בעת אין סיים־האָטעל וואָלטען זיי געמוזט זיין אין דער סכנה פון שנעל אַרעסטירט ווערען.

פערקלענערט אויף א העלפט

די שטראף פאר'ן געוו. דעפוטאַט יואסינשטשוק

לובלין, 11. (טעלעפאניש). היינט איז פאָר־געקומען דער אפעלאציע־פראָצעס פונ'ם געוועז. דעפוטאַט וואַסינטשוק, ער איז געהאַט פערמשפט גע וואָרען אויף אַ יאָהר טורמע. איצט איז די שטראָף פערקלענערט געוואָרען אויף אַ העלפט.

חיה גרובער אנגעקומען קיין פוילען

וואַרשאַ, 11 (יט"א טעלעפאניש).

די בעריהמטע אַרטיסטין פון „הבימה" חיה גרובער איז אָנגעקומען קיין וואַרשא. זי וועט אַ־רויסטרעטען אין אַ רייה שטעט פון פוילען אויף קינסטלערישע אָווענטען.

פערארטיילט צום טויט

צוויי פרויען אין מזרח-גאליציען

לעמבערג, 11. (טעלעפאניש). אין מזרח־גאַ־ליציען זענען צוויי פרויען פערמשפט געוואָרען צום טויט דורך הענגען.

די ערשטע — פאר דערמאָרדען איהר 3־טאָגיג קינד, און ד יצווייטע — פאַר דערמאָרדען מיט 10 יאָהר צוריק איהר 14־יאָהריגען זוהן.

די צווייטע פרוי איז דורכ'ן מלוכה־פרעזידענט בעגנעדיגט געוואָרען און די שטראָף איז פערביטען געוואָרע ןאויף 15 יאָהר צוריק.

פערבאטען דעם פילם „ווייסע שאטענס" אין תל-אביב

ירושלים, נאָכדעם ווי דער פילם „ווייסע שאָטענס" איז שוין אַ וואָך צייט דעמאָנסטרירט געוואָרען אין תל־אביב האָט די רעגירונג פערבאָ־טען צו דעמאָנסטרירען דעם פילם אין לאַנד. ווי בע־קאנט, שילדערט דער פילם, וואָס איז דעמאָנסטרירט געוואָרען אין גאַנ קאייראָפּא און אמעריקא ווי ווייס סע פערקנעכטען די איינגעבוירענע בעפעלקערונג אין די קאָלאָניעס.

אויך אין ביירוט האָט די פראַנצויזישע מאכט פערבאָטען צו דעמאָנסטרירען אַ פילם אויף אַנ'־עהנליכער טעמע.

ווי בעוואוסט ווערט יעצט דאָס אויביגע בילד דעמאָנסטרירט אין לאָדז אין „גראַנד קינאָ".

„נאך פאספילדס „ווייסבוך" קען מען ערווארטען אלץ"

לאָנדאָן, 11. (יט"א טעלעגראפיש).

אַרומרעדענדיג דעם פערבאָט צו אַרבייטען זונ טאָג ביים חיפה'ער פּאָרט. שרייבט דער „דואר היום": ביז איצט האָבען מיר געהערט וועגען צוואַנגס־זונטאָג־רוה נאָר אין גלות, נאָך פאַספילדס ווייס־בוך קענען מיר זיך שוין ןריכטען אויף אַלץ.

אינם ווייסבוך זאלען געמאכט ווערען ענדערונגען?

ירושלים, 11. (יט"א טעלעגראפיש).

דער ועד לאומי האָט בעטראכט די תשובה פון ענגלאנד אויף וויצמאנס מעמאָריאַל איבער'ן ווייס־בוך. ווי דער יט"א־קאָרעספאָנדענט דערוויסט זיך הערשט אין ועד לאומי א שטימונג אָפצוואַר־טען דעם ענטפער און נישט אָננעהמען איהם אלס באַזיס פאַר די ווייטערדיגע אונטערהאַנדלונגען.

ירושלים, 11. (יט"א טעלעגראפיש).

„דיילי טעלעגראף" טיילט מיט אז די רעגירונג בעמיהט זיך איינצושטילען די אויפרעגונג וואָס הערשען אין די קרייזען פון דער יודישער אַגענץ צו ליב'ן ווייס־בוך, אַלס בעווייז ברענגט די צייטונג די רעגירונגס־ערקלערונג צו דער יודישער אגענץ, אַז אינ'ם ווייס־בוך וועלען געמאַכט ווערען אַ ריי ענדערונגען.

1863 יודישע עמיגראנטען אין אמעריקא פאר א פירטעל יאהר

ני־יאָרק, 11. (יט"א טעלעגראפיש).

פון יולי ביז אָקטאָבער זענען קיין אַמעריקא אַריינגעפאָהרען 1863 יודישע עמיגראַנטען.

1-טער קלאַנג-קינאָ-טעאטער אין לאָדז
SPLENDID
די לעצטע טעג!
KIEPURA
I BRYGIDA HELM
אין קלאנג-זינגענד מייסטערווערק
נעאפאל, די זינגענדע שטאט
פערקלענערטע פרייזען פון די פלעצער:
1, 2 און 3 זל.
אנהייב פון די סעאנסען 6, 8 און 10 אָוועגד.
שבת, זונטאג און יום־טוב 4, 6, 8 און 10 אווענט.

אין א"י נישט געפייערט די עראבערונג פון ירושלים

לאָנדאָן, 11. (יט"א טעלעגראפיש).

פון ירושלים טיילט מען מיט: דער יאָהרטאָג פון עראָבערען דורך די ענגלענדער ירושלים, איז היי־יאָהר אין לאַנד אַדורך אָהן שום פייערליכקיי־טען, אַלע מלוכה־אַמטען זענען געווען אָפען.

נאך א צו קליינע שטראף

וואַשינגטאָן, 11. (ספ. טעל.) אין סענאַט פון די פעראייניגטע שטאַטען זענען די סענאַטאָ־רען באָראַה און ריד אַרויסגעטראָטען געגען פער־קלענערען די דייטשע ענטשעדיגונגס־צאָהלונגען. ריד האָט ערקלערט, אַז די רעפּאַראַציעס זענען אַ פערהעלטנישמעסיגע קליינע שטראף פאַר דייטש לאַנד פאַר אַרויסרופען דעם וועלט־קריג.

זעלבסטמארד

פון א יודישען האנדעלס-אנגעשטעלטען

צוליב פערפיהרטע ליבע

וואַרשאַ, 11. (טעלעפאניש פון אונזער קאָ־רעספאָנדענט). היינט איז דאָ בעגאַנגען זעלבסט־מאָרד דער 21־יאָהריגער האַנדעלס־אָנגעשטעלטער פנחס־יעקב זעעמאן.

ער איז פאָרפריה געקומען אין ביורא, וואו ער האָט געאַרבייט (אייזערנער טויער 11) אויפגעדרייט דעם גאַז. און איגדערפריה, אַז מ'איז אהין געקומען האָט מען איהם געפונען אַ טויטען.

ער האָט איבערגעלאָזט אַ בריף אַז אין זיין טויט איז שולדיג די כלה זיינע, וואָס האָט איהם נישט ליב, אַז — „ער גייט צו גאָט", אַז „גאָט וועט איהם מוחל זיין" א. אַז. וו.

לאדזער נייעס

רוסישע פוטער אין פוילען

(ג) די לאָדזער פירמע י. א. גראָסלייט עפענט אין וואַרשאָ אַ קאָמיסיאָנס־געשעפט פון רוסישע פוטער־ען. ביז איצט פלעגען די דאָזיגע פוטערען אָנקומען קיין פוילען דורך לייפציג, לאָנדאָן און פּאַריז.

זעלבסטמארד צוליב פאמיליע סכסוכים

(2) אויף בייע ציגעל־גאַס 48 וואוינט די פאַ־מיליע גוואָזדזינסקי, צווישען דעם פארפאָלק איז נישטאָ קיין שלום־בית. עהערנעכטען אין אָוועגד ווען צווישען זיי איז אויסגעבראָכען אַ סכסוך האָט בראָניסלאוו אַרויסגעכאַפּט אַ רעוואָלווער און געוואָלט זי דערשיסען. די פרוי איז מיט אַ גע־שריי אַרויסגעלאָפען רופען הילף. דערווייל האָט זיך דערהערט איין שאָס און אַ צווייטער און ווען מ'איז אַריינגעלאָפען אין שטוב האָט מען געטראָפען גוואָזדזינסקי ליגען אין אַ קאַלוזשע בלוט. די אָנגעקומענע פּאָליציי האָט אַרויסגערופען די פאַ־גאָטאָוויע, וועלכע האָט דעם זעלבסטמערדער ער־טיילט הילף. די פּאָליציי פיהרט אַנ'אויספאָרשונג.

אויטא ארויפגעפאהרען אויף א פאפיראסען-ביידעל

נעכטען אין אָוונד איז אויף נאַרוטאָוויטש־גאַס לע'ם ווינער'ס צוקערניע אַ שאָפער אַרויפ־געפאָהרען מיט זיין אויטאָ אויף דעם ביידעל, וואו דער אינוואַליד יעקב רובינשטיין (קרוטקא - באַ־לוט 11) האַנדעלט מיט פּאַפּיראָסען.

דאָס ביידעל האָט זיך איבערגעקעהרט צוזאַמען מיט'ן פּאַפּיראָסען־הענדלער און איהם פערוואונדעט.

עס האָט זיך געמאַכט אַ גרויס אויפגעלאָף, און מ'האָט זיך געלאָזט נאָכיאָגען דעם שאָפער, וועלכער האָט געוואָלט ענטלאָפען, מ'האָט איהם געכאַפּט או זאַרעסטירט.

גרויסע פערזאמלונג אין „מרכז עברי"

שבת, דעם 13 דעצעמבער קומט פאָר אין צוויי־טען לאָקאַל פון „מרכז עברי" (צעגעלניאַנאַ 42 פראָנט 1 שטאָק), א גרויסע אינפאָרמאַציאָנס־פער־זאַמלונג געווידמעט פערשידענע אקטועלע פראגען.

פייערונגען און רעפעראטען פאַר דער שול-יוגענד אין „אהל-יעקב"

דער קאָמיטעט פון דער שוהל „אהל יעקב" האָט בעשלאָסען איינצואָרדענען יעדען שבת פייערונגען און בעלעהרנדע רעפעראַטען ספּעציעל פאַר דער יוגענד וועגען יודאַאיסטישע און נאַציאָנאַלע פראגען.

די ערשטע פייערונג פון דעם מין קומט פאָר אין דער שוהל „אהל יעקב" (ודאַנסקא 18) היינט, פרייטאָג, צו קבלת־שבת מיט דער בעטייליגונג פון חזן און כאָר, הרב יעקב גוטקאָווסקי וועט האַל־טען אַרעפעראַט אד"ט: „הייליגקייט פון שבת און נאַציאָנאַליזם". דער אָנהויב האַלב 4 פאַרנאַכט.

צו דער פייערונג ווערען איינגעלאַדען בעזונדערס די שילער און שילערינס פון די פאָלקס — א. א. שולען און בכלל די יוגענד.

טראדיציאנעלע חנוכה-פייערונג אין דער ווילקער שוהל

זונטאג 4 אַ זייגער נאָכמיטאָג צום ערשטען חנוכה־ליכטעל קומט פאָר אין דער ווילקער שוהל אַ גרויסע חנוכה - פייערונג, מיט דעם אנטייל פון בעריהמטען קאַנטאָר ה' ליס, בע־גלייט פון דעם בעוואוסטען כאָר פון דער ווילקער שוהל אונטער דער לייטונג פון בעקאַנטען דירי־גענט ה' סאָקאָלאָווסקי.

משוגענער הונט אין פאביאניץ

אין פאַביאַניץ האָט אַ משוגענער הונט בע־פאַלען אין גאַס די פרוי אורעליא מיטמאַן און איהר זוהן ראָבערט און זיי ביידען צוביסען. אַ פערבייגעהענדער פּאָליציאַנט האָט דעם הונט דער־שאָסען. די צוביסענע האָט מען נאָכ'ן ערטיילען זיי די ערשטע הילף אָפּגעפיהרט אין וואַרשא.

ביי פערה־לטענעם שטוהלגאנג און איבערפליסיגע מאגען-זויערשטאפען
חירקס ערפאלגרייך דאס נאטירליכע ביטערוואסער
Franciszka józefa
בעם פערדייען און פעריהם אין א סך פאלען די ענטשטע־הונג פון שנ'ענטצינדונג פון דער בלינדער־קישקע. צו בע־קומען אין אלע אפטייקען און סקלאד־אפטעקעס.

פארלעזונג פון ד"ר פרענקעל וועגען שמעון דובנאוו

שבת־צונאַכטס קומט פאָר אין צענטראַלען יו־דישען האַנדווערקער־פערבאַנד אַ פאָרלעזונג פון ד"ר י. פרענקעל, וועגען שמעון דובנאָוו, אין צו־זאַמענהאַנג מיט זיין 70־יאָהריגען געבורטס־טאָג.

צום קאנצערט פון חזן מרדכי הערשמאן אין פילהארמאניע

דער קאָנצערט פון מרדכי הערשמאַן וועט פאָרקומען מיטוואָך, דעם 17.־טען דעצעמבער.

דער קאָנצערט וועט אונז ווייזען מרדכי הערש־מאַנען נישט נאָר אַלס גרויסען מתפלל, נאָר אויך אַלס גרויסען זינגער פון פאָלקס־לידער און אָפּערן אַריעס.

דער פראָגראַם פון דעם דאָזיגען קאָנצערט ענטהאַלט אַנ'אוצר פון יודישע מוזיק און וועט צייגען דעם גרויסען טאַלאַנט און די ריזיגע שטי־מע, וואָס דער מוזיקאַלישער גאַסט האָט אונז מיט־געבראַכט פון אַמעריקע.

אלגעמיינע פערזאמלונג פון יודישען פליישער פעראיין

אין יודישען פליישער־פעראיין איז פאָרגע־קומען די אַלגעמיינע פערזאַמלונג פון די מיטגלי־דער. נאָכדעם ווי ס'איז בעשטעטיגט געוואָרען דער בעריכט פאַר'ן פערגאַנגענעם יאָהר, איז אויסגע־וועהלט געוואָרען אַ נייע פערוואַלטונג, אין וועלכער כ'ענען אַריין: פאָרזיצער — א. מ. פרידמאַן, וויצע פאָרזיצערס: ש. גליקליך און ש. אַלטמאַן, סעקרע־טאַר הערש גליקליך, קאַסירער: מ. ליבערמאַן. אין דער פערוואַלטונג: ש. אורשטיין, י. וויזשאַנסקי, י. דימאַנט און י. פרידמאַן. אין רעוויזיאָנס־קאָמיסיע: מ. ח. ראָזענצווייג און י. לאַם. אַלס קאַנדידאַטען: א. גרינבערג און מ. זשולטאווסקי.

אויספלוג

פון דער יודישער געזעלשאפט פאַר לאנד-ווויסענשאַפט

שבת, ד. 13 ד. ח. 11 פריה בילדער־און סקולפטור־אויסשטעלונג (מאָניושקי 2) אונטער דער לייטונג פון פראָפ. י. קאַהאַנע. זונטאָג, ד. 14 די ח. — „פּושיטואָליסקאָ. שבת, ד 20 ד. ח. — ראַדיאָ־סטאַציע. פון 29–24 ד. ח. קראקא און ווילצקע. פון 22 ד. ח. ביז'ן 2 יאַנואַר זאַקאָפּאַנע. פון 22 ד. ח. ביז'ן 15 מערץ ווינטער־קאָלאָניע אין זאַקאָפּאַנע אינפאָרמאַציעס אין סעקרעטאַריאַט פּיעטרקאָווער 56 מאָנטאָג מיטוואָך און פרייטאָג פון 8–10 אָוונד

„אין פאליש אויף דער קייט"

ווייטערדיגע פארשטעלונגען דורך דער „יודישער טעאטער סטודיע"

די „יודישע טעאטער סטודיע" פון הזמיר האָט בעשלאָסען צו געבען ווייטערדיגע דריי פאָר־שטעלונגען: היינט, פרייטאָג, ד. 12, מאָרגען, שבת, ד. 13, זונטאָג ד. 14 דעצעמבער, 9 אָוונד אינ'ם טעאטער זאַל פון הזמיר.

קלאַנג - פילם - טעאַטער
CASINO
היינט און פאָלגענדע טעג
גרויסער קלאַנג-פילם!
„דעם פיהרערס אויסדערוועהלטע"
(BRANKA WODZA)
גרויסע דראַמע, אין וועלכען דאָס ליד פון דער מדבר רייכט מיט דאָס הארץ מיט פלאַמענדער ליידענשאַפט פון די דרום־זיהן. — אין די הויפט־ראָלען:
CARLOTTA KING בעקאַנט פון פילם „Rio Rita" JOHN ROLES
אַנהויב פון די סעאַנסען 4.30, לעצטער סעאַנס 10 אָוונד, שבת און זונטאָג 12 בייטאָג.

אַ מיליאָן דאָלאַר פון „דזשאינט״

אויף רעקאָנסטרוקטיווע הילף צווישען יודען אין אייראָפּע

ניו־יאָרק. (יט״א) דער אייראָפּעאישער „דזשאינט״־דירעקטאָר ד״ר בערנארד קאָהן, וועלכער ווײלט איצט אין אַמעריקע, האָט אין אַ געשפרעך מיט אַ פאָרשטעהער פון דער יודישער טעלעגראפען־אַגענטור ערקלערט, אַז אין לעצטען יאָהר האָט דער „דזשאינט״ אויסגעגעבען אַ מיליאָן דאָלאַר אויף רעקאָנסטרוקטיווע הילף צווישען די יודען אין מזרח־אייראָפּעאישע לענדער. די דאָזיגע הילף האָט מעגליך געמאַכט דורכצופיהרען בלויז אַ העלפט פון דער רעקאָנסטרוקציע־טעטיגקייט. וואָס דער „דזשאינט״ האָט געפּלאַנט דורכצופיהרען דעם לעצטען יאָהר צווישען די יודען אין די מזרח־אייראָפּעאישע לענדער.

ד״ר קאָהן איז געקומען קיין אַמעריקע, וואו ער וועט פערברענגען אייניגע וואָכען צייט, כדי אָבצוגעבען אַ בעריכט דער עקזעקוטיווע פון דעם „דזשאינט״ וועגען דער טעטיגקייט צווישען די יודען אין מזרח־אייראָפּא. זיין הויפּט־אויפגאַבע וועט אָבער זיין צו העלפען אריינציהען דאָס אַמעריקאַנער יודענטום אין דער פאָרטזעצונג פון דער הילף פון דער רעקאָנסטרוקטיווער טעטיגקייט צווישען די יודען אין מזרח־אייראָפּא.

די יודישע פיהרער אין אייראָפּאַ וויסען גאַנץ גענוי וועגען דעם עקאָנאָמישען קריזיס, וואָס הערשט איצט אין אַמעריקא, — האָט ד״ר קאָהן ערקלערט — זיי זענען דעריבער גרייט פאַר אַ צייט אָנצופיהרען מיט דער אַרבייט, נישט קוקענדיג אויף דער שטארק פערקלענערטער שטיצע וואָס זיי בעקומען איצט פון די אַמעריקאַנער יודען און אויך נישט קוקענדיג אויף דעם שווערען עקאָנאָמישען קריזיס אין די אייראָפּעאישע לענדער און ספּעציעל פון אייראָפּעאישען יודענטום. די אייראָפּעאישע יודען זענען בכח אָנצופיהרען די אַרבייט הויפּטזעכליך אַ דאַנק דעם, וואָס זיי זענען איבערצייגט, אַז די איצטיגע פערקלענערטע הילף פון דעם אַמעריקאַנער יודענטום טראָגט בלויז אַ צייטווייליגען כאַראַקטער. זיי זענען זיכער, אַז דאָס אַמעריקאַנער יודענטום וועט ווייטער ברייט־האַרציג העלפען זייערע ברידער אין אייראָפּא, אַזוי שנעל ווי דער עקאָנאָמישער קריזיס אין אַמעריקא וועט פעריבער. האָלטען די אייראָפּעאישע יודישע פיהרער נישט געהאַט דעם גלויבען, דאַן וואָלטען זיי נישט געהאַט קיין מאָראַלישען כח צו פיהרען מיט׳ן דאָזיגען דער אַרבייט״.

דער אַמעריקאַנער „דזשאינט״ האָט געהאָלפען שאַפען און סובסידירט איבער 700 יודישע קאָאָפּעראַטיווע לייה־קאַסעס אין מזרח־אייראָפּא, 400 אזעלכע קאָאָפּעראַטיווע לייה־קאַסעס געפינען זיך בלויז אין פוילען, אויסער דעם זענען מיט דער הילף פון „דזשאינט״ געשאַפען געוואָרען אין פוילען 500 גמילת־חסדים אָרגאַניזאַציעס, וואָס העלפען די קליינע סוחרים מיט הלוואות, אַ דאַנק דעם „פונדיישן״ זענען געשאַפען געוואָרען אַ גרויסע צאָהל קאָאָפּעראַטיווע אונטערנעמונגען צווישען די יודען אין די מזרח אייראָפּעאישע לענדער. דער „דזשאינט פיהרט אויך דורך אַ גרויסע מעדיצינישע און היגיענישע טעטיגקייט דורך דער אָרגאַניזאַציע „טאָז״. עס ווערען אויך סובסידירט די יודישע שולען, יתומים הייזער, זומער קאָלאָניעס און שפּיטעלער, בלויז אויף קאָאָפּעראַטיווע אונטערנעמונגען האָט די „פונדיישאָן״ אויסגעגעבען אין די לעצטע פינף יאָהר דריי מיליאָן דאָלאַר״.

—ⅡⅡⅡ=—

די יודען אין וולאדיוואסטאק

ווי לעבען די יודען אויפ׳ן ווייטען מזרח

מאָסקווע (יט״א) אויפ׳ן ווייטסטען פונקט פון סאָוויעטישען ווייטען מזרח אויף דער סאַמע סאָוויעטיש־כינעזישער גרעניץ — אין וולאַדיוואָסטאָק, הויבט זיך אָן צו בילדען א יודישער ישוב. ביז מיט אייניגע יאָהר צוריק זענען אין וולאדיוואָסטאק געוועזן זעהר ווייניג יודען. נאָר זינט עס האָט זיך אָנגעהויבען די איבערוואַנדערונג קיין ביראָ־בידזשאַן, האָט זיך דאָרט אָנגעקליבען עטליכע הונדערט יודען, ס׳רוב אַרבייטער. דאָס רוב זענען עס ליטווישע און אוקראַאינישע יודען, וואָס האָבען לכתחילה אויסגעוואַנדערט קיין ביראָ־בידזשאַן, נאָר געפינענדיג דאָרטען די בעדינגונגען פאַר זיך אומגינסטיג און די אַרבייט צו שווער, האָבען זיי געוואַנדערט ווייטער און בעזעצט זיך אין פערשידענע שטעט און דערפער פון ווייטען מזרח. עטליכע הונדערט פון זיי — אין וולאדיוואָסטאק, וואו זיי האָבען בעקומען פערשידענע בעשעפטיגונגען. צוזאַמען געפינען זיך איצט אין וולאדיוואָסטאק ביז 500 יודישע אַרבייטער.

צוליב דעם, וואָס אויפ׳ן ווייטען מזרח ווערט דער „נעפּ״ נאָך נישט אַזוי אויסגעראָטען ווי אין אַנדערע טיילען פון סאָוויעטען־פערבאַנד, פערנעהמען זיך אַ טייל יודען מיט האַנדעל, אויסער יודען־אַרבייטער און יודען־הענדלער איז אין וולאַדיוואָסטאק איצט פערהאַן אַ היבשע קאָלאָניע פון יודישע שילער און סטודענטען פון פערשידענע פאַך־שולען און ספּעציעלע קורסען, וואָס זענען דאָרטען איינגעאָרדענט געוואָרען פאַר׳ן ווייטען מזרח, 50 ערטער פאַר יודישע. יוגענדליכע איז אויסגעטיילט געוואָרען אין דער וולאדיוואָסטאָקער אייזענבאַהן־שול, פון וועלכע עס זענען דערוויל פערנומען ווערניגער ווי אַ העלפט. עטליכע צעהנדליג יודישע יונגעלייט לערנען זיך אויף די ספּעציעלע קורסען פון ספּעציאַליסטען פון רייז און סוי־פלאַנצונג און פאַר גערטנעריי, אַ פּאָר צעהנדליג — אין דער טעכנישער שולע פאַר שיף־מאַטאָריסטען און א. וו.

די אַלע זענען מעהרסטענטיילס קינדער פון די בירא־בידזשאַנער יודישע איבערוואַנדערער, וועלכע זענען אַהער געשיקט געוואָרען דורך פערשידענע ווירטשאַפטליכע אָרגאַניזאַציעס, וואָס ווילען צוגרייטען פאַכלייט און ספּעציאַליסטען פאַר דער ווירטשאַפט פון ווייטען מזרח. אַלע סטודענטען בעקומען סטיפּענדיעס, אָבער מיט דער פערפּליכטונג צו אַרבייטען נאָכהער עטליכע יאָהר אויפ׳ן ווייטען מזרח, הויפּטזעכליך אין בירא־בידזשאַן.

אין אייניגע חדשים אַרום וועט פון דער מאַסראַזען־שולע אין וולאדיוואָסטאָק אַרויסגעלאָזען ווערען די ערשטע גרופּע פון 35 מאַן יודישע שיף־מאַטאָריסטען, וואָס וועלען גלייך אַריבערגעהען אין רשות פון ווייטען מזרח׳שען פיש־טרוסט. דאָס וועט זיין דאָס ערשטע מאָל, ווען יודישע מאָטאָריסטען וועלען אָנפיהרען מיט פיש־פאַנג־שיפען אין רוסישען ים.

נאך ווענען דער רעדע

פון סיים־מארשאלעק שוויטאלסקי

קאָמענטירענדיג די רעדע פון סיים־מאַרשאַלעק שוויטאַלסקי שרייבט דער „ראַבאָטניק״:

דער אָנזאָג פון שוויטאַלסקי׳ן בעדייט, אַז „די רעגירונג וועט קאָנען אָפּוואַרפען יעטוועדע טאָג־אָרדנונג, אויף וועלכער עס וועלען זיך געפינען פראַגען, וואָס זענען פאַר דער רעגירונג אומאַנגענעהם אָדער איבריג, און דער סיים, וועלכער וועט זיין גע־בונדען דורכ׳ן רעגולאַמין, וועט נישט האָבען קיין וואָרט אַפילו אין די פראַגען, וואָס וועלען שטעהען אויף דער טאָג־אָרדנונג, אויב ער וועט אַרויסטרעטען מיט אַ קריטיק פון דער רעגירונג.

„אויף אַזאַ אופן ווערט דער סיים פעראורטיילט אויף פולשטענדיגע אומנמכטיגקייט, דער סיים (און סענאַט) וואָלט נישט געקאָנט ערפילען זיין עלעמענטאַר רעכט און פליכט פון קאָנטראָלירען די פּאָליטיק און ווירטשאַפט פון דער רעגירונג, וואָלט נישט געקאָנט מאַכען קיין שריט אין דער ריכטונג פון ענדערען די דאָזיגע פּאָליטיק.

„די פּראָיעקטען פון ה׳ שוויטאַלסקי מאַכען צונישט דעם פּרינציפּ פון צוטיילען די מאַכט, דעם פּרינציפּ פון גענויער אָפּגרענעצונג צווישען דער געזעצגעבערישער און אויספיהרענדיגער מאַכט, וועגען וועלכער עס רעדט אַזוי פיל דער רעגירונגס־לאַגער און פּילסודסקי אַליין.

נישט נאָר עס פערשווינדעט די איינטיילונג פון דער מאַכט, נאָר די גאַנצע מאַכט בכלל, סיי די עקזעקוטיווע, ס יידי געזעצגעבערישע געהט אַריבער אין די האַנד פון דער רעגירונג און דער סיים ווערט פערוואַנדעלט אין אַ קערפּערשאַפט. וואָס פּאַטאַקע וועט דער רעגירונג, אַ דעמאָקראַטיש ווענטעל, וואָס פערשטעלט די דיקטאַטור״.

10 יאָהר טורמע פאר דערפיהרען צו א קאטאסטראפע

קאָוונאָ, 11. (טו) אויס מאָסקווא מעלדעט מען, אַז נעכטען האָט זיך אין לענינגראַד פערענדיגט דער פּראָצעס געגען 16 באַהן־ב[illegible]טע, וועלכע זענען בעשולדיגט געוואָרען, אַז צוליב זייער שולד איז געקומען צו דעם צוזאַמענשט׳יס צווישען אַ צוג מיט אַ טראַמוואַי, ווי מיר האָבען בשעתו געשריבען זענען בעת דער דאָזיגער קאַטאַסטראָפע 28 מענשען דערהרגעט געוואָרען און 19 כ[illegible]וואונדעט. 8 הויפּט־אָנגעקלאָגטע [illegible]ישען זיי דער סטאַציע־שעף זענען פערמשפּט געוואָרען צו 10 יאָהר שווערע תפיסה. די איבריגע האָבען בעקומען פון 1 ביז 5 יאָהר טורמע.

א שיף ווערט געווארפען אויף א בריק

46 מענשליכע קרבנות

פיומע, 11. (טו) אין סוסאַקער פּאָרט איז צוליב אַ שטורם־ווינד דער דאַמפער „טאַפּאַלאַ״ אַרויפגעוואָרפען געוואָרען אויף אַ לאָדונגס־בריק, וועלכע איז געווען פול מיט מענשען. די בריק האָט זיך איינגעבראָכען און די מענשען, דערונטער אַ מוזיק־אָרקעסטער זענען אַריין אין ים. 6 פערזאָן זענען ביז איצט אַרויסגענומען געוואָרען טויטע. 40 פערזאָן זענען אַזוי שווער פערוואונדעט געוואָרען אַז מ׳האָט זיי געמוזט אָפּפיהרען אין שפּיטאָל.

פיל געוועזענע יודישע הענדלער

האבען א פראצעס פאר נישט בעצאלען שטייערען

מאָסקווע (יט״א) אין אָדעסער שטייער־קאַמער ווערט איצט בעטראַכט דער ענין פון לערך 200 געוועזענע יודישע „נעפּליים״, וואָס זענען שולדיג געבליבען שטייערען און קענען נישט בעצאָהלען״, ווייל זיי זענען פולשטענדיג רואינירט.

דער גרעסטער טייל פון זיי זענען געוועזענע גרויס־הענדלער, וואָס זענען שולדיג געבליבען דעם שטייערען־אַמט פון 15 ביז 50 טויזענד רובל שטייערען. איצט זענען עס מעהרסטענס דעקלאַסירטע, וואָס פערמאָגען קיין זאַך נישט, אויסער די סאַמע נויטיגסטע הויז־חפצים, וועלכע קאָנען, לויט׳ן געזעץ, נישט קאָנפיסקירט ווערען פאַר שטייערען־חובות. אייניגע פון זיי זענען שולדיג די שטייערען אַזש זינט 1922, און דער שטייערען־אַמט אינטערעסירט זיך פון וואַנען זיי לעבען די גאַנצע צייט. דער ספּעציעלער שטייערען־געריכט אָדער שטייערען־קאַמער וועט דעריבער איצט בעטראַכטען, ווער פון זיי קען ווירקליך נישט צאָהלען און ווער עס איז אַ ביי־ווילליגער נישט צאָהלער, וואָס דאַרף לויט דעם סאָוויעטישען געזעץ שווער בעשטראָפט ווערען.

די קאריערע פון א קליינשטעטלדיגען חזנ׳ס א זוהן

פון אנ׳ארימען חזנ׳ם א זוהן געווארען דער גרעסטער און רייכסטער קונסט־קענער און קונסט־זאמלער אין אייראפע

חיים קליין איז דער נאָמען פון חזן אין קעשקעמעט, אַ רעליגיעזער און גאָטספאָרכטיגער יוד. די יודישע קהלה אין קעשקעמעט, איגנאַרן, איז אַ קליין, דורכאויס מאַדיאַרישע ; יודען האַנ־לען מיט פערד און מיין אין שוהל געהען זיי ווייניג און דעם חזן צאָהלען זיי ווינציג. חיים קליינ׳ען, אַנ׳אָרימען יוד, האָט גאָט געשאָנקען אַזש 12 קינדערלעך. ווען דאָס צוועלפטע איז געקומען אויף דער וועלט, האָט זיך ר׳ חיים געווענדעט צו זיין עלטסטען זוהן, דעם 14־יאָהריגען משה:

— משה, דו ביסט שוין אַ דערוואַקסענער מענש, קאָנסט גוט לערנען, קאָנסט לייענען און שרייבען אונגאַריש, פון דיר מוז אַלזאָ ווערען אַ מענש. פאָהר קיין בודאַפּעשט און זוך דאָרט דיין גליק! אָבער איין זאַך געדענק: פערגעס נישט דיין יודישקייט און ווייז נישט פאַר מענשען, אַז דו ביסט אַנ׳אָרימאַן.

און דער קליינער בחור האָט זיך געלאָזט אין דער גרויסער וועלט אריין זוכען גליק. פון פאָטער האָט ער בעקומען בירושה זיין שעהנעם קול, פון דער מוטער — דעם פעסטען כאַראַקטער.

לאַנג האָט משה געוואַנדערט, געמאַטערט זיך, געהונגערט, אָבער די עלטערען האָט ער געשריבען מינטערע בריף.

האָבענדיג אַ שעהנע האַנדשריפט, האָט ער געלעבט דערפון, וואָס ער פלעגט שרייבען ליבעס־בריף פאַר פערליבטע דינסט־מיידלעך. ער האָט געזונגען אין סינאַגאָגאַלען כאָר אין בודאַפּעשט, און ווען ר׳איז אויסגעוואַקסען, איז ער געוואָרען זינגער אין אַ קאַבאַרעט.

משה האָט זיך אויסגעלערנט אויסשניידען פון פּאַפּיר סילועטען־בילדער און פון דעם פלעגט ער אויך פערדינען, צו צוויי און צוואַנציג יאָהר האָט ער חתונה־געהאַט, האָט בעקריגען אַ קליינעם נדן און געעפענט אַ קויהלען געוועלבעל.

אָבער דאָס געוועלב איז אַוועק שלעכט, און משה האָט זיך געמוזט נעהמען צו אַנדערע געשעפטען: ער האָט געהאַנדעלט מיט וואָל, געקויפט און פערקויפט פערד און האָט געמעקעלט ביים פערקויפען די לאַנד־גיטער פון די מאַדיאַרישע מאַגנאַטען.

נעהמענדיג אַנטייל ביים פערקויפען פּריוואַטע גיטער האָט משה בעמערקט, אַז די קונים אינטערעסירען זיך אָפט נישט אַזוי ווייט איבער׳ן טויטען און לעבעדיגען אינווענטאַר, ווי מיט די בילדער און די רייכע פּאַלאַצען. און נאָך האָט משה בעמערקט, אַז זיין נאָמען און ביינאָמע שטערען איהם אָפט ביים דורכפיהרען די טראַנזאַקציעס. משה האָט אָפילו נישט געטראַכט וועגען שמד׳ן זיך, אָבער פאַר עטליכע גילדען האָט ער זיך פערוואַנדעלט פון משה קליין אין מאַרזעל נעמעש.

מאַרזעל נעמעש האָט גענ׳מען איינקויפען בילדער, ער איז געוואָרען פּאַן־בראַט מיט מאָלערס און סקולפּטאָרען, ער האָט גענומען בעזוכען די צאָלרייכע ליטעראַרישע קאַפעען פון דער הויפּט־שטאָדט און גאַנצע טעג פערברענגען אין מוזעען און קונסט־גאַלעריעס.

עס זענען פאַריבער עטליכע יאָהר, און דער נאָמען פון מאַרזעל נעמעש האָט זיך אָנגעהויבען אַלץ אָפטער בעווייזען אויף די שפּאַלטען פון דער אונגאַרישער פּרעסע. אונגאַרן איז פאַר מאַרזעל׳ן געוואָרען צו ענג. ער רייזט אַרום איבער איטאַליען, שפּאַניען, האָלאַנד און פראַנקרייך. בעזוכט די אַלע שפּאַנישע קלויסטערס, די פּאַלאַצען פון די איטאַליענישע אַריסטאָקראַטען, שלעסער פון די פראַנצויזישע מאַרקיזען, יעדעסמאָל, וואָס מאַרזעל קומט פון אויסלאַנד ווערען די בודאַפּעשטער מוזעען און גאַלעריעס בערייכערט מיט קינסטלערישע זעלטענע ווערק, און נעמעש׳ס דירה איז פול מיט די שענסטע קונסט בילדער און סטאַטועס.

די פּאָפּולאַריטעט פון נעמעש׳ן אין די קרייזען פון קאָלעקציאָנערען וואַקסט. דירעקטאָרען פון קונסט־מוזעען זוכען זיין קאָנטשאַפט. נעמעש קריגט די רעפּוטאַציע פון דעם פיינסטען קענער און עקספּערט אויפ׳ן געביט פון קונסט. מיט נעמעש׳ן פערינטערעסירט זיך אויך דער האַבסבורגער הויף. דער קייזער פראַנץ יאָזעף און די עסטרייכישע ערצהערצאָגען ווערען זיינע קליענטען, ער בעקומט דעם טיטול פון הויף ליוועראַנט. אָבער זיין רוהם האָט נאָך נישט דערגרייכט דעם אַפּאָגעי. דאָס איז געשעהן פאַר׳ן קריג ; דעמאָלט איז דער נאָמען פון מאַרזעל נעמעש אַריבער איבער דער גאַנצער קולטורעלער וועלט.

וואַנדערענדיג איבער שפּאַניען, האָט נעמעש אָפּגעזוכט ערגעץ אויף אַ הינטערהויף אַ שמוציג און פערשטויבט שטיקעל לייוונט, אויף וועלכען מ׳האָט קוים געקענט אונטערשיידען די קאָלירען פון די פאַרבען. לאַנג האָט נעמעש אונטערזוכט דאָס לייוונט און נעמעש האָט דאָס בילד געבראַכט קיין וויען און עס רעסטאַווירירט. האָט עס זיך אַרויסגעוויזען אַלס אויטאָפּאָרטעט פון בעריהמטען מאָלער טינטאָרעטאָ, אַ בילד, וואָס דער ווערט זיינס איז גאַרנישט אָפּצושאַצען.

מען איז געווען איבעראַשט! איבעראַשט איז אויך געווען די גאַנצע קינסטלערישע וועלט. דער רושם איז געווען נאָך גרעסער צוליב דעם, וואָס דער אויטאָפּאָרטעט פון טינטאָרעטאָ, וועלכער האָט געהאָנגען אין היסטאָריש־קינסטלערישען מוזעי, האָט זיך אַרויסגעוויזען פאַר אַ קאָפּיע. דעם אָריגינאַל האָט אַנטדעקט מאַרזעל נעמעש.

נעמעש׳ס נאָמען איז געוואָרען בעקאַנט אין גאַנץ אייראָפּע. דער קייזער פראַנץ יאָזעף האָט איהם געגעבען דעם אַדעל טיטול און דעם טיטול קעניגליכער האָפראַט.

אינאיינעם מיט׳ן רוהם איז אויך געוואַקסען נעמעש׳ס רייכטום, זיין ווילע אין פּאַריז, זיין פּאַלאַץ אין וואָנעדיג, שלאָס אין מינכען און שלאָס אין בייערען — זענען געוואָרען די צענטראַל־ערטער פון די גרעסטע קינסטלערישע ווערטען. זיין היימאַט־שטאָט קעשקעמעט האָט נעמעש געשאָנקען אַ זאַמלונג פון 80 בילדער פון די בעסטע מייסטערס.

די לעצטע פאַר יאָהר האָט מאַרזעל נעמעש געלעבט אין מינכען. ער איז געשטאָרבען נאָך אַן אָפּעראַציע. די אונגאַרישע רעגירונג האָט אָפיציעל בעצמאָלדען, אַז זי האָלט נעמעש׳ן פאַר „אַנ׳אייגענטום פון דער אונגאַרישער נאַציע״. זיין קערפּער וועט איבערגעפיהרט ווערען קיין בודאַפּעשט, באַלזאַמירט ווערען און אויסגעשטעלט ווערען אין נאַציאָנאַלען מוזעי.

אויף וועלכען בית־עולם מ׳וועט נעמעש׳ן בעגראָבען — אויפ׳ן יודישען, צי אויפ׳ן קריסטליכען — וועגען דעם ווערט אין דער אָפיציעלער מיטטיילונגען נישט געזאָגט.

דער אָרימער חזן חיים קליין האָט נישט דערלעבט צים גרויסען רוהם פון זיין זוהן. אָבער די מוטער זיינע לעבט נאָך אין קעשקעמעט.

צי וועט זיך ווענען איהר דערמאָנען די רעגירונג פון האַרמי און בעטלנ׳ען?

א. ט—סי

א פראגע

וואס מ'טאר נישט אפלייגען

אין דער אקארשט פערגאנגענער וואהל־קאמפאניע זענען יודען אין פוילען צום ערשטען מאל געבליבען מיט זיך אליין, צו פיהרען אן־אייגענע פאליטיק. אמת, די געשעהענישען האבען געכליניעט מיט אזא אימפעט, אז איידער נאך יודען האבען געפרובט קאנסאלידירען זייערע כחות, זענען זיי שוין פערפלייצט געווארען דורך אן־אויסערליכען כוח, וועלכער האט זיי צושמעטערט און צוריבען. ס'האט דאך אבער געקענט אנדערש זיין, ס'וואלט דאך געקענט פאסירען, אז די יודישע שטימען זאלען יא בעקומען זייער פאקטישען בעדייט, און דאמאלס ערשט וואלט מען דערזעהען, ווי שוואך מיר זענען צוליב אונזער צושפליטערטקייט.

קיין צופעליגקייטען זענען נישטא. וואס ס'איז געשעהען, האט געמוזט געשעהען, און די סיבה ליגט אין אונזערע פערהעלטנישען גופא.

מיר האבען פערשידענע ארגאניזאציעס, צוגעפאסטע צום טאג טעגליכען עקאנאמישען קאמף, ס'פעהלט אבער די פאליטישע ארגאניזאציע, מיט ברייטע פלייצעס, אויסצוהאלטען א שווערען פאליטישען קאמף אין לאנד־מאסשטאב, ווי ס'איז א וואהל־קאמפאניע.

די ביז איצטיגע בלאקען, וואס מיר האבען געשלאסען מיט אנדערע מיעוטים, האבען אין א געוויסער מאס פערהאלטען אונזער סאציאל־פאליטישע ענטוויקלונג, פערשטעלענדיג פון אונז קינסטליך די נויט אין אן־אייגענער גרויסער פאליטישער ארגאניזאציע. דער ציוניזם האט דאמאלס געשפילט די ראלע פון אן „עהרליכען מעקלער", וואס האט אדורכגעפיהרט די פאליטישע טראנזאקציע מיט יענע מיעוטים און האט אויך צונויפגעקליבען די צושטויבטע יודישע מאסען אונטער דער איינהייטליכער פאהן. זי איז אבער נישט געשטאנען פנים אל פנים מיט די יודישע מאסען, ווי די פאליטישע פערוואלטערין פון אלע זייערע נויטען.

ערשט ביי די היינטיגע וואהלען איז עס געשעהען. און דא האט זיך ארויסגעוויזען, אז ס'איז נישט געפונען געווארען די בעהעריגע שפראך צווישען דעם ציוניזם און די ווירטשאפטליכע גרופירונגען, גלייכצייטיג אבער האט מען זיך איבערצייגט, אז זיי אליין צווישען זיך האבען נאך אויך נישט קיין געמיינזאמען לשון.

בשום אופן זענען נישט די שפיצען פון די ארגאניזאציעס און פון ציוניזם שולדיג אינ'ם בלבול הלשונות, נאר שולדיג איז דער אומשטאנד, וואס בעת די נויטוועגדיגקייט אין קאנסאלידאציע איז פלוצים רייף געווארען, זענען די מאסען נאך נישט צוגעגרייט געווען דערצו, בעת מ'דארף עסען, שטעלט מען נישט צו און אין דער צייט פון שנייהען זייט מען נישט.

לאמיר זיך פארשטעלען, ווי וואלט עס אויסגעזעהען, ווען די מאסען וואלטען זיך צונויפגערעדט — טאקע דורך זייערע ארגאניזאציעס — מיט א צייט פריהער, וואלטען אויסגעזוכט די אלגעמיינע שטריכען, וואס פעראייניגען זיי אלעמען, בעווייסענדיג יענע פונקטען, וועלכע טיילען אפ איינעם פונ'ם אנדערען, וואלטען געשאפען אן־איינהייטליכע פראגראם און וואלטען זיך געזאגט: דאס איז אונזער פאליטיש פראגראם. ווי וואלט דאמאלס געווען די לאגע בעת די וואהלען?

דאמאלס וואלטען די אידעאלאגען און בעגרינדערס פון אט דעם איינהייטליכען פראגראם ארויסגעשוואומען פון אויבען, ווי פיהרערס, און די יודישע מאסען וואלטען געקאנט געהען געאייניגט צו דער אורנע.

ס'האט געקענט זיין אויך פערקעהרט, פון אויבען אראפ. די יודישע פאליטיקער, וואס האבען זיך שוין פראפעסיאנאליזירט אויף אט דעם געביט, וואלטען געקומען צו די מאסען, אויפגעקלערט זיי דאס איינהייטליכע פראגראם און געשאפען די גרויסע פאליטישע קאנסאלידאציע.

און ס'איז קיין שום נפקא מינה נישט, צי די דאזיגע פאליטישע ארגאניזאטארען זענען ציוניסטען, אדער נישט. מעגליך, אז ביי היינטיגע פערהעלטנישען וואלט גארנישט שווער געווען אריינצונעמען אין דעם איינהייטליכען פראגראם פון די יודישע מאסען אין פוילען א פאזיטיווע, אדער, נאכמעהר: אן־אקטיווע בעציהונג צום אויפבוי פון ארץ־ישראל. דאמאלס וואלט גלייכצייטיג אויך אדורכגעפיהרט געווארען מיט גרויס דערפאלג דער לאזונג פון כיבוש־הקהלות. אויב אבער דער דאזיגער פונקט וואלט אנגעטראפען אויף שוועריגקייטען, וואלט מען איהם געמוזט איבערלאזען פאר א פריוואט־זאך, ווי רעליגיע, אפשר אויך צוזאמען מיט אונזער גאנצער קולטור־פראגע.

אבער נישט פון אונטען און נישט פון אויבען איז נישט געקומען קיין שטויס צו אן־אלגעמיינער קאנסאלידאציע. און אויב מיר קענען נישט האבען קיין טענות צו די מאסען און זייערע פעראיינצעלטע ארגאניזאציעס, הלמאי זיי האבען זיך אליין פאר די האר נישט ארויסגעשלעפט צו העכערע פאליטישע בעגריפען, מעגען מיר אבער יא האבען טענות צו די פראפעסיאנעלע פיהרערס און ספעציעל טאקע צו די געוועזענע דעפוטאטען, וועלכע האבען דאך געדארפט פאראויסזעהען די אנקומענדיגע סיטואציע.

גראד האבען מיר אויפגעקלערט די פראגע נאך בעת'ן פריהערדיגען סיים, אבער אין ווארשא האט מען עס אויסגעטייטשט ווי א מערקאנטילע קאמבינאציע פון קליינשטעטלדיגע פאליטיקער, צו כאפען מאנדאטען. מיר האבען דאמאלס געענטפערט מיט א געגענ־חשוה, אז מ'וויל בכיוון נישט אויפראיען די מאסען, כדי צו קומען אין דער לעצטער מינוט און אויפקלויבען די מאנדאטען, וואס וועלען זיך וואלגערען איבער'ן גאס, ווי הפקר, אז א פרעטענדענט.

אזוי איז עס טאקע געווען. אבער די רעזולטאטען זענען געווען פאטאל. זיי וואלטען נישט קיין סך בעסער געווען, אויך אויב קיין צד שלישי וואלט זיך נישט אריינגעמישט און נישט איבערגעטאשט אונזערע קארטען... ווי שטויב אין א שטורעם, האבען מיר זיך געשאטען איבער אלע ריכטונגען, נישט האבענדיג פאר זיך קיין וועג און קיין ציל.

זאל עס איצט זיין פאר אונז אן־אנלערנונג. זאלען מיר שוין איצט וויסען, אז אין פערשידענע קליינע מחנות קענען מיר נישט פערטיידיגען קיין אלגעמיינעם יודישען פראנט, כל זמן ס'איז נישט געשאפען געווארען דער אלגעמיינער פאראל.

ציון איז נישט דער פאראל — דאס האבען אונז די איצטיגע וואהלען נישט בעוויזען, אבער די ציוניסטישע פאליטיקער קענען אוודאי זיין די פראנט־קאמאנדירען, אויב זיי זאלען קומען צו די מאסען מיט'ן ריכטיגען ווארט.

אויב די פראגע וועט ווידער בלייבען פערוואהרלאזט ביז די קומענדיגע וואהלען, וועט עס זיין א פערברעכען קודם כל טאקע מצד די פראפעסיאנעלע פאליטיקער

פ. ק.

דער פאליטישער מאמענט

דאס געשפענסט פון ווירטשאפטליכען קריזיס איבער פראנקרייך. — די ארבייטסלאזיגקייט אין די פאראייניגטע שטאטען

דער רעגירונגס־קריזיס, וועלכען פראנקרייך האט איצט דורכגעמאכט איז נישט געווען קיין פשוט'ער פארלאמענטארישער קריזיס, ווי דאס טרעפט אזוי אפט אין פראנקרייך. דער קריזיס איז פערבונדען מיט א רייה ערנסטע אינטערנאציאנאל פאליטישע און עקאנאמישע פאקטארען.

דער פאליטישער פאקטאר ליגט אין דער גאנץ וואקסענדער אונצופרידענהייט מיט דער פאליטיק אויפ'ן אינטערנאציאנאלען געביט, וועלכע ווערט פערקערפערט דורך בריאנ'ען, די רעזולטאטען פון די וואהלען אין דייטשלאנד און דער זיג פון רעוואנש־געדאנק, וואס איז סימבאליזירט אין די היטלעראווצעס; דער דורכפאל פון בריאנ'ס פאן־אייראפעאישע פראיעקטען; די קאמפאניע פאר דער רעוויזיע פון ווערסאלער טראקטאט, די מאניפעסטאציע פון איטאליען לגבי פראנקרייך; די מעגליכקייט, אז עס זאל געשאפען ווערען אן אנטי־פראנצויזישער בלאק פון דייטשלאנד, איטאליען און סאוויעט־רוסלאנד (מיט טערקיי, בולגאריען און גריכענלאנד ביי דער זייט) — אט די אלע געשעהענישען האבען געמאכט א שטארקען איינדרוק אויף דער עמפפינדליכער פראנצויזישער געזעלשאפטליכער מיינונג.

די גראנדיעזע באנק־קראכען, וואס זענען פערבונדען מיט דעם באנקראט פון אוסטריק'ן, די שוועריגקייטען אויפ'ן ארבייטס־מארק האבען אויך אין פראנקרייך, וועלכע האט ביז איצט אויסגעמיטען דעם אלגעמיין־אייראפעאישען ווירטשאפטליכען קריזיס, ארויסגערופט די מורא, אז עס שטעהט פאר איבערצולעבען די טרויעריגע ערשיינונגען פון איבערפראדוקציע, פון ארבייטס־רעדוקציע און ארבייטסלאזיגקייט.

מ'קאן אין אונזער צייט נישט זיין קיין נביא נישט אויפ'ן פאליטישען, נישט אויפ'ן ווירטשאפטליכען געביט. אבער דאך זענען פאראן א רייה פאקטען, וועלכע ווייזען אן, אז די מורא פאר'ן ווירטשאפטליכען קריזיס אין פראנקרייך איז איבערטריבען. יעדענפאלס זענען פערהאן מאמענטען, וואס דארפען דעם קריזיס אפשוואכען. קודם כל עגזיסטירט נאך אין פראנקרייך דאס גלייכגעוויכט צווישען לאנדווירטשאפט און אינדוסטריע, וואס דאס איז אייגענטליך דער הויפט־בעדינג פון עקאנאמישען וואוילשטאנד. ווייל דאס לאנד בעגרעניצט בין צום מינימום דעם אימפארט פון דערנעהרונגס־ארטיקלען. ווייטער האט פראנקרייך גרויסע און גוטע קאלאניעס, קודם כל די צפון־אפריקאנישע, וועלכע שטעלען מיט זיך פאר גוטע מערק, לאזען זיך לייכט עקספלואטירען און קענען דינען אלס אפזאץ פאר פיל ארבייטס־העגד און קאפיטאל. דריטענס, געפינט זיך אין פראנקרייך העכער א מיליאן אויסלענדישע ארבייטער און די ארבייטסלאזיגקייט, אויב זי וועט זיך אנהויבען וועט זי אין דער ערשטער רייה אנריהרען זיי און נישט די פראנצויזען. צודעם האט פראנקרייך קאלאסאלע געלד־רעזערווען, וועלכע לאזען איבער דער רעגירונג א בעדייטענדע פרייהייט פון האנדלונג.

* * *

גרויסע געלד־זאפאסען ראטעווען נישט פון ארבייטסלאזיגקייט — דאס זעהען מיר אויפ'ן ביישפיל פון אמעריקא, אבער דערצו־לעבער ביישפיל ווייזט אונז, אז א מלוכה, וועלכע פערמאגט א גרויסען געלד־זאפאס, קאן לייכטער גובר זיין די ווירטשאפטליכע שוועריגקייטען איידער די מלוכות, וועלכע מוזען אדער אנקומען צום האבען רעזשים פון עקאנאמיע, אדער זוכען אויסלענדישע הלואות.

דער בודזשעט פון יאהר 1930 האבען די פאראייניגטע שטאטען אנגעהויבען מיט אן עודף פון די הכנסות אויף 183 מיליאן דאלאר, וואס דאס האט געגעבען א מעגליכקייט ענטשפרעכענד צו פערקלענערען די סומע פון מלוכה־חוב.

דער בודזשעט פון יאהר 1931 וועט שוין ארויס א דעפיציט פון 180 מיליאן — דער ערשטער דעפיציט בודזשעט זייט דעם יאהר 1919. דער דאזיגער דעפיציט וועט געדעקט ווערען דורכ'ן מלוכה־אוצר. כדי איהם רעאל צו דעקען זיינען פערהאן אזעלכע מיטלען, ווי אפשאפען די פערקלענערונג פון איינקונפטס־שטייער אויף 1 פראצענט; די דאזיגע פערקלענערונג איז היי־יאהר געווען דורכגעפיהרט. יעדענפאלס האלט הובער, אז שוין דער בודזשעט פון יאהר 1932 וועט געשלאסען ווערען מיט אן עודף פון די הכנסות איבער די הוצאות אין דער הויך פון 30 מיליאן דאלאר. די רעגירונג פון די פאראייניגטע שטאטען איז אלזא זיכער, אז דער איצטיגער קריזיס דערגעהנטערט זיך צום סוף.

די ארבייטסלאזיגקייט שטעהט היבער אפ גאנץ לייכט. אין זיין ווענדונג צום קאנגרעס און אנגעוויזען די ציפער פון דריטהאלבען מיליאן ארבייטסלאזע, לויט די ידיעות פון דער אמעריקאנער ארבייטס־פעדעראציע איז די צאהל ארבייטסלאזע כמעט א דאפעלטע, אבער דא איז נישט אזוי וויכטיג די גענויע צאהל ארבייטסלאזע, ווי דער פאקט, אז די רעגירונג פון די פאראייניגטע שטאטען בעזיצט מיטלען אויף צו פערקלענערן די צאהל ארבייטסלאזע. דער בודזשעט פון יאהר 1931 זעהט פאראויס 650 מיליאן דאלאר אויף פערשידענע בוי־ארבייטען, וועלכע דארפען געבען בעשעפטיגונג די איצטיגע ארבייטסלאזע. נישט בלויז דייטשלאנד, נאר אפילו ענגלאנד קאן נישט אנווענדען אזעלכע מיטלען צוליב מאנגעל אין פרייע געלד־מיטלען.

פ. ב.

ווי האלט עס איצטער

מיט דער ארבייטער־רעגירונג אין ענגלאנד?

פון הלל ראגאף

ווי לאנג וועט זיך די ארבייטער רעגירונג נאך האלטען אין מאכט? וועלען די צוויי קאפיטאליסטישע פארטייען, וועלכע בילדען צוזאמען א מאיאריטעט אין פארלאמענט, ענדליך בעפעלען מאקדאנאלד'ן און זיין קאבינעט צו רעזיגנירען?

עס איז פאר קיינעם קיין סוד נישט אז די אנדערע פארטייען זענען ביי זיך איבערצייגט, דאס דער מאמענט פאר א זיג געגען דער לייבאר־פארטיי איז איצט זעהר א גינסטיגער. זיי גלויבען, אז דאס אליין וואס די ארבייטסלאזיגקייט האט זיך אונטער דער ארבייטער רעגירונג כמעט פערדאפעלט, גיט זיי די בעסטע געלעגענהייט צו קלאפען די ארבייטער קאנדידאטען. דאך האלטען זיי זיך צוריק פון בעהמען דעם שריט, זיי וואגען עס נישט צוליב צוויי אורזאכען: ערשטענס, האבען זיי נישט קיין חשק איבערצונעהמען די רעגירונג אין דער איצטיגער געדריקטער צייט. צווייטענס, זענען די פארטייען אינערליך צושפאלטען און מיט צוריסענע רייהען איז שווער צו געהען אין מלחמה, ספעציעל ווען דער שונא איז מעהר אדער ווייניגער פעראייניגט.

איך זאג מעהר אדער ווייניגער, ווייל אין גאנצען פעראייניגט זענען די ארבייטער אויך נישט.

דאך אין פערגלייך מיט דער לאגע אין די אנדערע פארטייען, איז די לייבאר־פארטיי סאליד. דער בעסטער בעווייז איז געווען ווען מאקדאנאלדס רעדע (מען רופט עס אפיציעל דעם „קעניג'ס רעדע", ווייל דער קעניג לעזט איהר פאר גלייך ווי דער פארלאמענט עפענט זיך), איז גענומען געווארען צו אבשטימונג. די קאנסערוואטיווען האבען געהאפט אז די לינקע פון מאקדאנאלד'ס גרופע וועלען צוזאמען מיט זיי שטימען געגען איהר. דאס האט אבער נישט פאסירט. אלע ארבייטער דעפוטאטען זענען ביי דער אבשטימונג געשטאנען מיט מאקדאנאלד'ן.

די אינערליכע שפאלטונג אין די אנדערע צוויי פארטייען איז אבער זעהר אן־ערנסטע. אין דער קאנסערוואטיווער פארטיי האט זיך דער אינערליכער קאמף אנגעהויבען נאך איידער דער פארלאמענט האט זיך געעפענט. אין דער ליבעראלער פארטיי האט ער אויסגעבראכען די ערשטע וואך פון די פארלאמענט־זיצונגען. און אין ביידע פארטייען זענען די ווייטערדיגע אויסזיכטען נישט אויף א שלום, נאר אויף מעהר און מעהר ביטערקייט, מעהר און מעהר שנאה.

פון אויבען אויף זאל עס הייסען, אז דער אינערליכער קאמף אין ביידע פארטייען דרעהט זיך ארום דער פראגע פון „פראטעקשאן", פון הויכען טאריף, אבער דאס איז ווייט נישט אלעס. עס זענען פערהאן פיל טיפערע ווארצלען פאר דעם קאמף. און פאר די ארבייטער פון ענגלאנד און פיליכט פון דער גאנצער וועלט, זענען יענע טיפערע אורזאכען פון פיל גרעסערער וויכטיגקייט ווי די טאריף־פראגע, וועגען וועלכער אלע רעדען און ארגומענטירען.

נאר פריהער א פאר ווערטער וועגען טאריף. ענגלאנד, ווי בעקאנט, איז די היסטארישע לאנד פון פרייען האנדעל, ענגלאנד איז אינדוסטריעל אויפגעוואקסען און גרויס און רייך געווארען אונטער דער סיסטעם פון אריינלאזען סחורה פון דער גאנצער וועלט אהן אן־אבצאהלונג, אהן א טאריף. די ענגלישע פאבריקאנטען האבען נישט מורא געהאט פאר אויסלענדישער קאנקורענץ, ווייל זיי האבען געקענט פראדוצירען ביליגער ווי אויסלאנד. דער פרייער אריינפיהר פון סחורה קיין ענגלאנד האט אויך פערזארגט די פאבריקאנטען מיט ביליגע רויהע מאטעריאלען און פערזארגט די גרויסע מאסען מיט ביליגען עסענוואַרג (ענגלאנד אימפארטירט דעם גרעסטען טייל פון איהר שפייז פון אויסלאנד). ביליג עסענווארג האט געמיינט א מעגליכקייט צו צאהלען קליינע שכירות. ארום און ארום האט זיך די סיסטעם ארויסגעוויזען פאר אן־ערפאלג פון א ריין ביזנעס־שטאנדפונקט.

כל זמן דער ענגלישער פאבריקאנט האט נישט געהאט קיין שוועריגקייט זיין סחורה צו פערקויפען, האט ער נישט געוואלט טראכטען וועגען איינפיהרען טאריפען אויף אימפארטירטע סחורה. די לעצטע יאהרען אבער בעגעגענט ער די שוועריגקייט אויף טריט און שריט. דער ענגלישער מארק ווערט איינגעשרומפען פון יאהר צו יאהר, פון מאנאט צו מאנאט. אין אייראפא האבען אלע וויכטיגע לענדער זיך ארומגעצאמט מיט א טאריף־וואנט, אמעריקאנער לענדער טוען דאס זעלבע, אפילו די דאמיניאנס, די מיטגלידער פון ענגלאנד'ס אימפעריע, פאלגען נאך דעם ביישפיל. און אויסער דעם, וואס די אלע לענדער לאזען נישט אריין קיין סחורה פון ענגלאנד, נעהמען זיי אוועק פון ענגלאנד איהרע מערק אין דער פרעמד. זיי קאנקורירען איהר אויס. און די לעצטע יאהרען האט דייטשלאנד איבעריאגט ענגלאנד אין עקספארט, וועגען אמעריקא איז דאך שוין אבגערעדט.

האבען מאנכע פאבריקאנטען גענומען באדערען אז ענגלאנד זאל נאכטון דעם ביישפיל פון אנדערע גרויסע אינדוסטריעלע לענדער און צום ווייניגסטענס בעשיצען איהר אייגענעם מארק געגען אויסלענדישער קאנקורענץ. די זעלבע פאדערונג שטעלען אויך די פארמערס און די אנדערע שפייז־פראדוצירער. זיי שרייען אז זיי מאכען איצט קיין לעבען נישט. זיי מוזען פערקויפען ביליג צוליב אויסלענדישער קאנקורענץ זיי פאדערען א טאריף צו קענען העכערען די פרייזען.

די לייבאר־פארטיי, אלס א פארטיי, איז אבער געגען א טאריף, זי איז איבערצייגט, אז דער טאריף וועט בענוצט ווערען בלויז פאר העכערען און פערגרעסערען די פראפיטען פון די באלעבאטים. די ארבייטער וועלען דערפון גארנישט געווינען און א סך פערלירען. אלס בעווייז ברענגען זיי אזוינע לענדער, ווי דייטשלאנד און די פאראייניגטע שטאטען. דער הויכער טאריף אין די 2 לענדער האט די ארבייטער אין איצטיגען קריזיס די מינדעסטע הילף נישט געבראכט. אין דייטשלאנד האבען די ארבייטער זאגאר אין געוויסע אינדוסטריען געמוזט, טראץ דעם הויכען טאריף, אראפלאזען פון זייערע שכירות.

איך האב אויבען געזאגט, אז כאטש אלע רעדען וועגען טאריף, כאטש דער איינדרוק ווערט געשאפען אז דער קאמף צווישען די פארטייען און אין די פארטייען האט צו טון אין גאנצען מיט דער טאריף פראגע, איז עס אבער נישט אזוי. הינטער דעם טאריף שטעהט עפעס אנדערש. די ענגלישע ארבייטער־פיהרער פערשטעהען עס. די פראגע איז צי די גרויסע ארבייטער־מאסען וועלען עס בעגרייפען איידער די נעהנסטע וואהלען וועלען פארקומען.

דער אמת איז, אז די צוויי בורזשואזע פארטייען האבען זיך איבערצייגט, אז די ארבייטער־רעגירונג איז צו געפעהרליך פאר די אינטערעסען פון זייערע קלאסען און אז עפעס מוז שנעל געטון ווערען, איהר צו דיסקרעדיטירען און איהר מאכט־

(ווייטער זעה 12־טע זייט)

לאָדז, 12 דעצעמבער 1930

נייער פאָלקסבלאַט

לאָדז, 12 דעצעמבער 1930

דיזעלבע יענטע...

פון ד"ר א. גינזבורג

די שנאה צום יודישען פאָלק איז אַ גאַנץ אַלטע ערשיינונג. זי האָט שוין עקזיסטירט מיט טויזענדער יאָהרען צוריק. זי האָט שוין עקזיסטירט אין דער צייט, ווען קיינער פון די איצטיגע מאָדערנע פעלקער זענען נאָך אויף דער וועלט נישט געווען. מען קען זאָגען, אַז די איצטיגע פעלקער האָבען די דאָזיגע שנאה געקראָגען ירושה פון די גאַנץ אַלטע צייטען.

די בעסטע ראיה אויף דעם, אויף דער אַלטקייט פון דער שנאה צו יודען, איז דאָס בוך אסתר, אָדער, ווי די יודען רופען עס בקיצור, „די מגלה“.

פערשטעהט זיך, אַז דאָ איז נישט וויכטיג, צי אַזאַ מעשה, ווי עס ווערט דערצעהלט אין דעם דאָזיגען בוך, האָט טאַקע פּאַסירט אָדער נישט. עס איז נישט וויכטיג, צי עס איז געווען אזא קעניג אחשורוש, ווי דאָרטען ווערט געמאָלען אָדער נישט; צי עס איז געווען א המן אָדער א מרדכי אָדער נישט. די אמת'קייט פון דער מעשה, ווי זי ווערט דאָרטען דערצעהלט, איז פון קליינער וויכטיגקייט, פונקט ווי עס איז, למשל, נישט וויכטיג, צי עס האָבען געלעבט אזא האַמלעט אָדער אַזאַ אָטעלאָ, ווי שעקספּיר האָט זיי געמאָלען אָדער נישט. האַמלעט און אָטעלאָ בלייבען האַמלעט און אָטעלאָ צי זיי האָבען געלעבט אָדער נישט.

מען מעג גאַנץ גוט אָננעהמען אַז די גאַנצע מעשה איז נישט מעהר ווי אַ ליטעראַרישע שאַפונג און האָט מיט דער היסטאָריע קיין שום שייכות נישט די זאַך ווערט דערפון נישט געענדערט. דעם שרייבער פון מגלת אסתר, גאַנץ גלייך ווען און וואו ער האָט געלעבט און ווען און וואו ער האָט זיין ווערק געשאַפען, — דעם שרייבער פון מגלת אסתר איז געלונגען צו שאַפען אַ טיפּ פון א יודען־פיינד, פון א „צורר־היהודים“, ווי דער שרייבער רופט איהם אָן, וואָס האָט נישט פערלוירען זיין לעבעדיגקייט און זיין פרישקייט ביז היינטיגען טאָג. צייטען האָבען זיך געביטען. אומשטענדען האָבען זיך געביטען, אָבער דער תּוך, דער קערנדעל, דאָס אייביגע אין דעם טיפּ, איז געבליבען. עס איז אַ טיפּ פאַר דורות און דורות, וואָס ענדערט זיך בלויז אין זיינע אויסערליכקייטען, אָבער וואָס בלייבט אין עצם דער זעלבער.

המן, די צענטראַלע פיגור אין דעם בוך אסתר, איז נישט קיין געבוירענער פיינד פון די יודען; ער איז אַ געוואָרענער. און געוואָרען איז ער אַ פיינד פון די יודען, ווייל ער איז ביז געוואָרען אויף איין איינציגען יודען. דער יוד מרדכי האָט זיך נישט געוואָלט בוקען פאַר איהם, זענען שולדיג אַלע יודען. דאַרף מען נעהמען נקמה פון „מרדכי'ס פאָלק“, איינער האָט געזינדיגט און אויף דער גאַנצער געמיינדע גיסט זיך אויס דער צאָרן.

איז דאָס נישט כאַראַקטעריסטיש פאַר אַלע יודען־פיינד?

און כאַראַקטעריסטיש איז אויך המנ'ס מסירה: עס איז דאָ אַ פאָלק צוזייט און צושפּרייט צווישען אַלע פעלקער, וואָס פיהרט זיך אויף אַנדערש, ווי אַלע פעלקער, דערצו זענען זיי נישט קיין פּאַטריאָטען. איז בכן דאַרף מען זיי פערטיליגען.

אַ פרעמד פאָלק, צוזייט און צושפּרייט צווישען אַלע פעלקער, וואָס וויל זיך נישט צומישען, וואָס וויל פיהרען זיין אייגענעם לעבען, דאָס איז די טענה, וואָס אַלע שונאים פון דעם יודישען פאָלק האָבען אין אַלע צייטען און אין אַלע לענדער אויסגעזעצט געגען איהם.

די אַנדערשקייט פון דעם יודישען פאָלק איז די אורזאַך פון דער פיינדשאַפט צו איהם. מענשען האָבען נישט ליב אַנדערשקייט. אַנדערשקייט שרעקט זיי. איז, אַז עמיצער איז אַנדערש ביי זיך אין דער היים, איז נאָך אַ האַלבע צרה, אָבער ווען איינער איז אַנדערש אין דער פרעמד, איז די צרה אַ טאָפּעלע. וואָס פאַר אַ רעכט האָט ער צו זיין אַנדערש נישט ביי זיך אין דער היים?

* * *

יאָ, די שנאה צום יודישען פאָלק איז אַן אַלטע און איהר גרונד־אורזאַך איז שטענדיג דיזעלבע, — די יודישע אַנדערשקייט, די יודישע אינדיווידואַליטעט.

און נישט ווייל די אַנדערע פעלקער שיידען זיך נישט אונטער איינע פון די אַנדערע, זיי, די אַנדערע פעלקער, זענען אויך אַנדערש איינע פון די אַנדערע, און זיי האָבען זיך טאַקע איינע די אַנדערע אויך נישט צו שטאַרק ליב, אָבער זיי זענען אַנדערש ביי זיך אין דער היים, בעת די יודען זענען אַנדערש אין דער פרעמד.

אין מיטעלאַלטער, ווען דאָס גאַנצע לעבען, סיי ביי די יודען און סיי ביי די נישט־יודען, איז געווען בעגרינדעט אויף דער רעליגיע און פולשטענדיג דורכגעזאַפּט מיט איהר, איז די הויפּט־טענה געגען די יודען געווען, פאַרוואָס זיי האָבען אַנ'אַנדער רעליגיע. די אַנדערשקייט איז געווען אַ רעליגיעזע. די יודען זענען פערפאָלגט געוואָרען סיי פון די קריסטען און סיי פון די מאַכמעדאַנער צוליב דער אַנדערשקייט פון די מאַכמעדאַנער.

ביים גרויסען עולם, וועלכער שטעהט נאָך אויך איצטער אונטער דעם רעליגיעזען איינפלוס, איז די שנאה צום יודישען פאָלק נאָך עד היום הויפּטזעכליך אַ רעליגיעזע.

גאַנץ אַנדערש איז עס מיט דער אַזוי־גערופענער אינטעליגענץ. ביי זיי שפּילט נישט מעהר די רעליגיע יענע גרויסע ראָליע, וואָס זי האָט אַמאָל געשפּילט. זיי וואָלטען שוין די יודען מוחל געווען זייער רעליגיעזע אַנדערשקייט, אַזוי ווייניגסטענס זאָגען זיי. רעליגיע איז אַ פּריוואַט־זאַך צווישען דעם מענשען און זיין גאָט. עס איז קיינעמס עסק נישט, ווי אַ מענש דינט צו זיין גאָט. האָבען זיי, אָבער, ענטדעקט אַ נייע אַנדערשקייט ביי די יודען, וואָס קען בשום אופן נישט אויסגעגליכען ווערען.

די צרה מיט די יודען איז, אַזוי טענה'ט די כלומרש'דיגע אינטעליגענץ, וואָס זיי שטאַמען אָפּ פון אַנ'אַנדער ראַסע, פון דער סעמיטישער ראַסע, וואָס איז אַ נידעריגערע ראַסע און איז פשוט נישט פעהיג זיך צונויפצומישען און צונויפצושמעלצען מיט דער העכערער אַרישער ראַסע. די סעמיטישע ראַסע און די אַרישע ראַסע זענען ווי וואַסער מיט בוימעל. די סעמיטען זענען די וואַסער און די אַריער זענען די בוימעל, קענען זיי זיך איינע מיט די אַנדערע נישט מישען.

דאָ האָט איהר ווידער אַמאָל די זעלבע יודישע אַנדערשקייט. דער חלוק איז בלויז, וואָס די נייע אַנדערשקייט איז שוין נישט מעהר קיין רעליגיעזע, נאָר אַנ'אַנדערשקייט פון בלוט. די ערשטע די רעליגיעזע, האָט געקענט אָפּגעוואַשען ווערען מיט אַביסעל טבילה־וואַסער; די לעצטע איז אַזאַ, וואָס אַלע וואַסערען פון דער גאַנצער וועלט קענען איהר נישט אָפּוואַשען.

דער אַנטיסעמיטיזם און יודענפיינדשאַפט

* * *

די שנאה צום יודישען פאָלק איז אַנ'אַלטע, אָבער די טעאָריע, וואָס זוכט צו בעגרינדען די דאָזיגע שנאה אויף דער אַנדערשקייט פון דער ראַסע, איז אַ נייע, דאָס איז די טעאָריע פון דעם מאָדערנעם אַנטיסעמיטיזם. דערפאַר הייסט זי טאַקע „אַנטיסעמיטיזם“, וואָס מיינט געגען די סעמיטען.

די אַנטיסעמיטישע טעאָריע איז אַ גאַנץ נייע. צום ערשטען האָט מען אָנגעפאַנגען צו רעדען וועגען די ראַסען־אונטערשיידונגען ביים ענדע פון אַכטצעהנטען יאָהר־הונדערט, און ערשט אין די זיבעציגער יאָהרען פון ניינצעהנטען יאָהר־הונדערט האָט מען בעשאַפען דעם וואָרט „אַנטיסעמיטיזם“, וועלכער איז צום ערשטען געברויכט געוואָרען אין דייטשלאַנד.

* * *

וויל איך דאָ נישט רעדען וועגען דער טעאָריע פון די ראַסען בכלל, צי עס איז דאָ אַ ראַסען־אונטערשייד און צי עס זענען איבערהויפּט דאָ ריינע ראַסען, און אויב עס זענען יאָ פערהאַנען ראַסען־אונטערשידען, וועלכע פון זיי, די סעמיטישע אָדער די אַרישע, איז די העכערע. דאָס האָט מיט מיין ענין גאָרנישט צו טון. איך האָב דאָ בלויז געוואָלט בעמערקען, אַז דאָס וואָרט „אַנטיסעמיטיזם“ איז נישט מעהר ווי אַ שווינדעל, ווייל עס זוכט צו פערדעקען דעם אמת. ווען דאָס וואָרט „אַנטיסעמיטיזם“ וואָלט געמיינט דאָס, וואָס עס זאָגט, דאַן וואָלט אַנטיסעמיטיזם געדאַרפט בעדייטען נישט בלויז אַ שנאה געגען יודען, נאָר אַ שנאה געגען אַלע סעמיטען בכלל, די אַראַבער, למשל, איינגעשלאָסען. איז אָבער דער פאַקט, אַז דער אַנטיסעמיטיזם איז געריכטעט בלויז געגען יודען, און אַז צווישען די אַנטיסעמיטען געפינען זיך דווקא אַזעלכע, וואָס זענען גאַנץ וואַרימע פריינד פון די אַראַבער...

עס איז, אַלזאָ, נישט קיין אַנטיסעמיטיזם. נאָר אַ פשוט'ע שנאה צום יודישען פאָלק.

מיט אַ געוויסער צייט צוריק איז מיר אריינגעפאַלען אין די הענט די האַלב־אָפיציעלע ענגלישע צייטונג פון פּאַלעסטינע „דהי ניר איסט“. לאַכט זי דאָרטען אויס אַ שרייבער פון די יודען, וואָס בעשולדיגען די פּאַלעסטינער רעגירונג אין אַנטיסעמיטיזם.

„ווי אַזוי, — טענה'ט ער, — קען מען בעשולדיגען די פּאַלעסטינער רעגירונג אין אַנטיסעמיטיזם פאַר איהר פריינדליכקייט צו די אַראַבער. זענען דען די אַראַבער נישט קיין סעמיטען?“

און דער שרייבער איז גערעכט. די פּאַלעסטינער רעגירונג איז נישט קיין אַנטיסעמיטישע. זי איז נישט מעהר און נישט ווייניגער, ווי אַ יודיש־פיינדליכע...

אַנטיסעמיטיזם עקזיסטירט נישט. עס עקזיסטירט אַ יודען־פיינדשאַפט, וואָס פערמאַסקירט זיך אונטער דעם דאָזיגען וואָרט.

מכה הינט און הינטישקייט

פעליעטאָן פון צביון

איך האָב קיין מאָל נישט געהערט, אַז אַ הונט זאָל רעדען. איך האָב שוין געזעהען פערשידענע הינט אין מיין לעבען, אָבער מעהר ווי בילען און בייסען האָבען זיי נישט געקענט. איך לייען אָבער גאַנץ אָפט וועגען הינט, וואָס קענען רעדען. מיט אַ פּאָר יאָהר צוריק האָב איך געלייענט, אַז אין באָסטאָן האָט זיך בעוויזען אַ הונט, וואָס האָט געקענט רעדען. און איצט לייען איך, אַז עפּעס אין אַנ'אַמעריקאַנער שטעטעל האָט אַ הונט זיך אויסגעלערנט רעדען.

איך ווייס נישט, וואָס עס איז געוואָרען מיט דעם באָסטאָנער הונט, צי ער איז טאַקע געוואָרען אַ רעדנער, אָדער ער האָט בעשלאָסען, אַז עס לוינט זיך נישט, אַז רעדען העלפט סיי־ווי־סיי נישט מעהר ווי בילען. אין געגענטייל: פאַר בילען דערשרעקען זיך מענשען אַ סך מעהר, ווי פאַר רעדען, און דאָס איז דער בעסטער בעוויז, אַז בילען מאַכט אַ שטאַרקערע ווירקונג, ווי רעדען. וועגען דעם באָסטאָנער הונט האָב איך בלויז שפּעטער געהערט, אַז ער איז הייזעריג געוואָרען. דאָס איז פאַר מיר געווען דער בעסטער בעוויז, אַז ער האָט זיך געשניטען צו זיין אַ רעדנער. פון בילען ווערט אַ הונט נישט הייזעריג. אַ הונט קען אָפּבילען טעג און נעכט און ער ווערט נישט הייזעריג. בלויז פון רעדען ווערט מען הייזעריג.

נאָר דאָס איז, אייגענטליך, נישט וויכטיג. מיך אינטערעסירט די פראַגע, וואָרום בלויז איינצעלנע הינט לערנען זיך אויס רעדען און נישט אַלע. און אויך די, וואָס לערנען זיך אויס, איז עס נאָר עטליכע ווערטער. איז דען רעדען אַזאַ שווערע זאַך? ביי אונז מענשען זענען פערהאַן אַ סך וואָס גלויבען, אַז רעדען איז איינע פון די לייכטסטע זאַכען; עס איז בלויז נישט פאַר יעדען איינעם לייכט צו קריגען דאָס וואָרט; אָבער, האָט ער עס געקראָגען, קען ער דאַן רעדען ביז משיח וועט קומען, ווען מען זאָל איהם נאָר נישט אָפּשטעלען.

און איך בין גראָד שטאַרק פעראינטערעסירט, אַז די הינט זאָלען זיך אויסלערנען רעדען. איך וואָלט וועלען פון זיי אויסגעפינען מעהרערע זאַכען, וואָס איך וויל וויסען.

צו ערשט — אייניגע קלייניגקייטען.

איך וואָלט, למשל, וועלען וויסען, פון וואַנען עס נעמט זיך די היסטאָרישע שנאה פון הינט צו קעץ. פאַר וואָס דאַרף עס אַ הונט, ווען ער דערזעהט אַ קאַץ, ווערען אַזוי אויפגערעגט און זיך אריינלאָזען מיט איהר אין אַ געשלעג? דאַכט זיך, די וועגען פון הינט און קעץ זענען צוטיילט. אַ קאַץ איז בעשאַפען געוואָרען צו כאַפּען מייז און צו נאַשען סמעטענע און דאָס אַלץ, בעת אַ הונט איז בעשאַפען געוואָרען פאַר דער הויכער אויפגאַבע צו זיין דער היטער און דער בעשיצער פון דעם מענשען און זיין פערמעגען. הינט און קעץ שטעהען, אַלזאָ, נישט אין קיין שום קאָנקורענץ, און איך קען דעריבער נישט פערשטעהען, וואָרום זיי זאָלען זיך זיין שונאים און כסדר האַלטען מלחמה.

עס איז אמת, אַז הינט און קעץ בעלאַנגען צו צוויי פערשידענע נאַציעס, אָבער דאָס אַליין דאַרף נישט זיין קיין אורזאַך וואָרום זיי זאָלען זיך זיין דם שונאים. און איך טראַכט נישט פון די הינט און קעץ אַזוי שלעכט, אַז איך זאָל גלויבען, אַז אַלע פון זיי זענען אַזעלכע נאַציאָנאַליסטען־שאָוויניסטען, אַז זיי מוזען זיך פיינט האָבען און מוזען כסדר האַלטען מלחמה און קענען נישט לעבען אין פרידען. איך וואָלט דעריבער וועלען אויסגעפינען, וואָס עס איז די אורזאַך פון אָט דער אַלטער שנאה צווישען די הינט און די קעץ און אויב עס איז נישטאָ קיין מעגליכקייט צו מאַכען אַ שלום צווישען זיי.

און איך דאַרף זאָגען, אַז דאָס איז ביי מיר נישט בלויז אַנ'אידעאַליסטישע פראַגע, נאָר אויך אַ ריין פּערזענליכע, די שטענדיגע מלחמה צווישען די הינט און די קעץ שטערט אָפט מיין רוה. עס טרעפט גאַנץ אָפט, אַז אַ הונט און אַ קאַץ קלויבען גראָד אויס פאַר זייער מלחמה פּלאַץ דאָס שטיקעל טעריטאָריע, וואָס איז אונטער מיין פענסטער און עס שטערט מיר אין מיין אַרבייט, אויב שרייבען איז אַנ'אַרבייט.

נאָכדעם וואָלט איך וועלען אויסגעפינען, פאַר וואָס אַ הונט בילט זיך אַזוי שטאַרק פונאַנדער, ווען ער דערזעהט אַ שיינענדע לבנה. יעדעס מאָל, ווען איך זעה, אַז אַ הונט בילט אויף דער לבנה מיט אַזאַ גרויסער התמדה, וויל איך איהם פרעגען; הונט, וואָס בילסטו? וואָס ווילסטו פון דער לבנה?

עס איז, געוועהנליך, אָנגענומען, אַז אַ הונט איז אין כעס אויף דער לבנה, הלמאי זי שיינט, און דעריבער בילט ער אויף איהר. אָבער, איך גלויב עס נישט. איך זעה נישט איין קיין שום אורזאַך, פאַרוואָס אַ שיינענדע לבנה זאָל אַרויסרופען אַ כעס אין אַ הונט. איך שטעל מיר גיכער פאָר, אַז דאָס בילען פון אַ הונט געגען דער לבנה איז אַ לירישער אויסגוס פון פּאָעטישע שטימונגען, וואָס די לבנה האָט אין איהם אַרויסגערופען. עס איז אַנ'אויסגוס פון הינטישער פּאָעזיע. און איך בין זיכער, אַז ווען די הינט וועלען זיך אויסלערנען רעדען, וועלען מיר פון זיי הערען גאַנץ אָריגינעלע לידער וועגען דער לבנה. און איך שטעל מיר פאָר, אַז די הינטישע ליבע־לידער, וואָס די לבנה־לידער זענען עס מייסטענס, וועלען אַריינברענגען מעהר פרישקייט, מעהר נייקייט און מעהר שטאַרקייט אין דער לירישער פּאָעזיע.

און ווען די הינט וועלען אָנפאַנגען רעדען, וועל איך אויך זוכען אויסצוגעפינען, וואָס, אייגענטליך, איז אַ הונט אויסען, ווען ער יאָגט זיך נאָך אַנ'אויטאָ, נו, איך פערשטעה, אַז דער הונט יאָגט זיך נאָכ'ן אויטאָ, כדי איהם צו כאַפּען, אָבער, וואָס וועט דער הונט טון מיט דעם אויטאָ, אַז ער וועט איהם שוין כאַפּען?

מילא, אַז מענשען יאָגען זיך נאָך זאַכען, פון וועלכע זיי קענען גאָר נישט האָבען, דאָס פערשטעה איך. מענשען האָבען קיין שכל נישט. הינט, אָבער, זענען דאָך קלוגע בעשעפעניששען, טאָ מסתמא מוז דאָך ליגען עפּעס אין דעם, וואָס אַ הונט לאָזט זיך אַוועק הענדוס־פענדוס יאָגען נאָך אַנ'אויטאָמאָביל און שלאָגט זיך אַרויס פון די כוחות לויפענדיג.

און איך וואָלט אויך וועלען אויסגעפינען, וואָס אַ הונט זאָגט אַ חזיר, ווען ער כאַפּט איהם אָן פאַר'ן אויער. אַז ער זאָגט איהם עפּעס, בין איך זיכער; וואָרים אַז נישט, טאַ פאַרוואָס יאָגט ער זיך כסדר איהם צו כאַפּען פאַר'ן אויער?

דער רבי אין חדר האָט מיר אַמאָל געזאָגט, אַז דער הונט זאָגט דעם חזיר, ווען ער כאַפּט איהם פאַר'ן אויער, אַז ער זאָל קיין חזיר נישט זיין. דאָס לעגט זיך אויפ'ן שכל. ער דאַרף עס איהם טאַקע זאָגען. אָבער דאָס אַליין צו זאָגען, דאַרף דאָך נישט לאַנג דויערען. איך האָב אָבער בעמערקט, אַז ווען אַ הונט כאַפּט אַ חזיר פאַר'ן אויער, האַלט ער איהם אַ לענגערע צייט און לאָזט איהם נישט אָפּ. איך שטעל מיר, דעריבער, פאָר אַז דער הונט האַלט דעם חזיר אַ גאַנצע לעקציע און עס וואָלט, דעריבער, געווען אינטערעסאַנט צו וויסען, וואָס ער זאָגט איהם דאָרטען. וואָרים עס איז פערהאַן אַ סך זאַכען, וואָס מ'קען זאָגען אַ חזיר און וואָס מען דאַרף איהם זאָגען. ביי אונז מענשען זאָגט מען נישט אַלץ די חזירים; וואָס מען דאַרף זיי זאָגען, מיר האָבען זיך מיט זיי צו־גוט איינגעלעבט און מיר זענען געוואָרען צו פריינדליך מיט זיי. די הינט, אָבער, האָבען נאָך פּינט אַ חזיר ביז'ן היינטיגען טאָג און איך שטעל מיר, דעריבער, פאָר, אַז אַ הונט מאַכט אַ חזיר קיין מאָל נישט קיין קאָמפּלימענטען.

נאָר דאָס זענען נישט די וויכטיגסטע פראַגען, וואָס איך וואָלט וועלען אויסגעפינען ביי די הינט, ווען זיי וועלען זיך אויסלערנען רעדען, מעהר ווי אַלץ וואָלט איך וועלען אויסגעפינען די הינטישע פילאָזאָפיע וועגען לעבען; די הינטישע וועלט־אַנשויאונג, אַזוי צו זאָגען.

די ערשטע זאַך וואָלט איך וועלען וויסען, וואָס עס איז די הינטישע מיינונג וועגען דער איצטיגער געזעלשאַפטליכער אָרדנונג, איך ווייס, אַז די הינט האָבען גאַנץ אייגענאַרטיגע אנזיכטען וועגען דעמאָקראַטיע און פרייהייט, — דאָס קען איך זעהען פון זייערע פיהרונגען, אָבער דאָס איז נישט דער עיקר. איך וואָלט וועלען וויסען, אויב אַ הונט איז טאַקע צופרידען מיט דעם ביין, וואָס מען וואַרפט איהם צו; און צי גלויבט טאַקע אַ הונט, אַז עס איז גערעכט אַזוי, אַז זיין באַלעבאָס זאָל זיצען ביים טיש און עסען דאָס פלייש און ער זאָל ליגען אונטער'ן טיש און גריזשען בלויז די טרוקענע ביינער. און סוף כל סוף איז דאָך די פראַגע וועגען פלייש און טרוקענע ביינער די וויכטיגסטע פראַגע, וואָרים אין ענד־רעזולטאַט קומען דאָך אַלע פראַגען אַרויס פון אָט דער הויפּט־פראַגע.

איך שטעל מיר פאָר, אַז הינט זענען קליגער פאַר מענשען; ווייניגסטענס, מאַכען זיי אַזוי דעם איינדרוק. און עס וואָלט, דעריבער, געווען זעהר אינטערעסאַנט זיך דורכצושמועסען מיט אַ בכבודיגען הונט וועגען אַ גאַנצע רייה פראַגען, וועלכע זענען די לעצטע יאָהרען אַזוי שטאַרק פערפּלאָנטערט געוואָרען דורך דעם פערפּלאָנטערטען מענשליכען שכל.

מיר מענשען האָבען אַמאָל יאָ געהאַט אַ פּלאַן, ווי אַזוי דאָס לעבען בעסער און גערעכטער צו מאַכען; אָבער, מיר האָבען אונזער פּלאַן שפּעטער אַזוי פערפּלאָנטערט, אַז מיר ווייסען איצט אַליין נישט וואו מיר זענען אויף דער וועלט.

און אפשר מאַך איך אַ טעות אין דער קלוגשאַפט פון דער הינטישער ראַסע, אין דער אמת'ן זענען הינט דאָך נישט בעסער ווי מענשען. אָט די זעלבע פערשקלאַפטע הינט, וואָס לעקען די שיך פון זייערע באַלעבאַטים פאַר אַ שטיקעל ברויט, רייסען און בייסען איינע די אַנדערע, פונקט ווי די מענשען.

נאָר טאַקע דאָס גופא וואָלט איך אויך טאַקע וועלען אויסגעפינען: פאַרוואָס רייסען זיך די בידנע פערשקלאַפטע הינט איינע מיט די אַנדערע?

איך פערשטעה, אַז ווען עס קומט צו אַ ביין, וויל יעדער כאַפּען דעם ביין. עס איז פונקט אַזוי ווי ביי מענשען. אָבער נישט אַלע מאָל רייסען זיך הינט איבער אַ ביין. אָפט פאַנגען זיי זיך אָן בייסען סתם אַזוי. איז דאָס ביי זיי אַ מלחמה וועגען פּרינציפּען און פּראָגראַמען, אָדער האָבען זיי זיך דאָס אָפּגעלערנט פון די מענשען?

איך האָב נאָך אַנדערע זאַכען, וואָס איך וואָלט וועלען אויסגעפינען ביי די הינט, ווען זיי וועלען אָנפאַנגען רעדען. איך צווייפעל, אָבער, אויב די הינט וועלען טאַקע זיך לערנען רעדען. וואָרים וואָס איז דער תכלית, אַז מען קען שוין רעדען, אַז קיין אמת'ע רעדע־פרייהייט האָט מען סיי ווי סיי נישט.

איינשטיינ׳ס אני מאמין

פון ל. מ. בנימין

אַ מתנה האָט דער גרויסער פּראָפעסאָר אַל־בערט איינשטיין געגעבען דער וועלט מיט אַן אַר־טיקעל זיינעם, וואָס איז ערשינען אין אַ גרויסער אַמעריקאַנער זשורנאַל. די וועלט האָט שוין גע־וואוסט, אַז דער גיוטאָן פון דעם צוואַנציגסטען יאָהר־הונדערט איז, חוץ דער געניאַלער וויסענ־שאַפטסמאַן, אַ זעלטענער מוזיקער, און איבערגע־בענער פאַמיליען־מאַן, און מיר יודען האָבען אויך געוואוסט פון זיין טיפען אינטערעס אין יודישען נאציאָנאַליזם און בכלל אין יודישע פּראָבלעמען — אָבער צום ערשטען מאָל, דאַכט זיך, הערט די וועלט, אין אַן אַמעריקאַנער צייטשריפט („די פאָ־רום״), די שטימע פון איינשטיינ׳ען דעם הומאַני־טאַריער, דעם פילאָזאָף וואָס האָט זיך פערטראַכט איבער אַלע ערדישע און איבער־ערדישע פּראָבלע־מען, דער דענקער איבער פּאָליטישע און סאָציאַלע פראַגען, וואָס רעדט מיט אַ טאָן און אינהאַלט, צו וועלכע די געפּלאַגטע און פערפיהרטע מענשהייט מעג זיך און דאַרף זיך צוהערען. זיינע רייד זענען אַן אויפרוף און אַ מאַניפעסט צו אַ וועלט וואָס האָט פערבלאָנדזשעט אין אַ גרויסער מדבר.

און אָט וואָס דער געניאַלער איינשטיין זאָגט דער מענשהייט, ווי ער דריקט אויס זיין אני מאמין:

* * *

— גאָר מאָדנע איז אונזער לאַגע אויף דער ערד. יעדער פון אונז קומט אַהער אויף אַ קורצען בעזוך; ער ווייסט נישט צו וואָס, אָבער מאָמענטאַ־ווייז דערשפירט ער דאָך זיין ציל.

— פון דעם שטאַנדפּונקט פונ׳ם טאָג טעגליכען לעבען איז פערהאַן איין זאַך וואָס מיר ווייסען זיכער: אַז יעדער מענש איז אויף דער ערד צוליב אַנדערע מענשען — דער עיקר צוליב די, וואָס זייער שמייכעל און וואוילזיין ברענגט אונז גליק און אויך צוליב די אומצעהליגע אומבעקאַנטע בע־שעפעניש, וואָס מיר זענען פערבונדען מיט זייער גורל דורך אַ בונד פון מיטגעפיהל. נישט איין מאָל דורכ׳ן טאָג זעה איך, זיך אַרום אַז מיין אייגען אויסערליך און אינערליך לעבען איז געבויט אויף דער אַרבייט און דעם ווירקען פון מיינע מיט מענשען, די לעבעדיגע און די טויטע, און ווי שטאַרק און ערנסט איך מוז זיך אָנשטרענגען צוריק צוגעבען דעם חלק, וואָס איך האָב דערהאַלטען. מיין גייסטיגע רוה איז מיר אָפט געשטערט דורך דעם פיינליכען געפיהל, אַז איך האָב צופיל גע־באָרגט פון אַנדערע.

— איך גלויב נישט, אַז מיר קענען האָבען אַבסאָלוטע פרייהייט, אין דעם פילאָזאָפישען זין, מחמת מיר האַנדלען נישט נאָר אונטער׳ן טריב פון אויסערליכען צוואַנג, נאָר אויך דורך אַן אינערליכער נויטווענדיגקייט. שאָפּענהויער׳ס ווערט — „אַ מענש קען בעשטימט טון, וואָס ער וויל; ער קען אָבער נישט בעשטימען וואָס ער וויל״ — האָט אויף מיר געמאַכט אַן איינדרוק אַלס יונגעל און האָט מיך אַלעמאָל געטרייסט ווען איך האָב בייגעוואוינט אָדער דורכגעלעבט פערשידענע שוועריגקייטען. די דאָזיגע איבערצייגונג פיהרט שטענדיג צו טאָ־לעראַנץ, מחמת זי ערלויבט אונז נישט צו נעהמען זיך און אַנדערע צו ערנסט; עס גיט אין אַ היבשער מאָס דאָס געפיהל פון הומאָר.

— זיך צו פערטראַכטען אָהן אַ שיעור איבער דעם זין פון דער מענשליכער עקזיסטענץ אָדער בכלל איבער דעם מיין פון לעבען, ווייזט מיר אויס, פון אַן אָביעקטיווען שטאַנדפּונקט, צו זיין אַ ריינער שגעון. דאָך האָט יעדער פון אונז געוויסע אידעאַלען, וועלכע זענען וועג־ווייזערס פאַר זיינע שטרעבונגען, און זיין פערנונפט. די אידעאַלען וועלכע האָבען שטענדיג געשיינט פאַר מיר און מיך אָנגעפיהלט מיט לעבענס פרייד זענען: גוטסקייט, שעהנקייט און אמת. בעקוועמליכקייט און פערזענליך גליק אַלס אַ ציל — דאָס האָט קיינמאָל נישט אַפּעלירט צו מיר; אַן עטיק וואָס זאָל זיין בעגרינדעט אויף דעם איז נאָר גענוג פאַר אַ סטאַדע בהמות.

— אָהן דעם געפיהל, אַז איך ווירק און שאַף צוזאַמען מיט מענשען, וואָס זענען גייסטיג ענליך צו מיר, און זוך מיט זיי דאָס אומדערגרייכבאַרע אין קונסט און אין וויסענשאַפטליכער פאָרשונג, וואָלט מיין לעבען געווען פוסט. זייט מיין קינד־הייט האָב איך געקוקט מיט פעראַכטונג אויף די געוועהנליכע בעגרענצונגען, מיט וועלכע מען צאַמט אָפּ די מענשליכע שטרעבונגען: באַזיץ, אויסערליכער ערפאָלג, רעקלאַמע, לוקסוס — פאַר מיר, זענען ד יאַלע זאַכען שטענדיג געווען, פעראַכטונגסווערט. איך גלויב, אַז אַן איינפאַכער און בעשיידענער לעבענס־שטייגער איז אַמבעסטען פאַר אַלעמען — אי פאַר דעם קערפּער אי פאַר׳ן גייסט.

— מיין ליידענשאַפטליכער אינטערעס אין סאָציאַלער גערעכטיגקייט און סאָציאַלער פעראַנט־וואָרטליכקייט איז אַלעמאָל געווען אַ מאָדנער קאָנ־טראַסט מיט אַ בעשטימטער צוריקגעהאַלטענקייט אין מיין פערקעהר מיט מענער און פרויען. איך בין אַ פערד, וואָס געהט נאָר אין איין געשפּאַן, און בין נישט געשאַפען צו אַרבייטען אין שותפות מיט אַנדערע. מיט מיין גאַנצען האַרצען האָב איך קיין מאָל נישט געהערט נישט דעם פאָטערלאַנד, נישט דעם שטאַט, נישט מיינע פריינט און אַפילו נישט מיין אייגענער פאַמיליע. די דאָזיגע בענדער זענען שטענדיג געווען בעגלייט פון אַ געוויסער, אומבעשטימטער אָפּגעזונדערטקייט און דער פער־לאַנג צו לעבען אינערליך אין זיך, ווערט מיט יאָהר צייט שטאַרקער.

— אַזאַ אָפּגעזונדערטקייט איז צו מאָל ביטער; אָבער איך בעדויער נישט מיין דערווייטערונג פון דעם מיטגעפיהל און פערשטענדיגונג פון אַנדערע מענשען. איך, פערליר אַוודאי, צו מאָל עפּעס דורך דעם אָבער איך ווער דורך דעם אויך בע־לחמם — דאָס ערלויבט מיר נישט צו זיין [illegible]

פון די מיינונגען, מנהגים און פאָראורטיילען פון אַנדערע און איך האָב פאַר זיך נישט דעם נסיון צו בעגרינדען מיין גייסטיגע רוה אויף אַזאַ שאָ־קעלדיגען באָדען.

— מיין פּאָליטישער אידעאַל איז — דעמאָ־קראַטיע. יעדער דאַרף רעספּעקטירט ווערען אַלס אַן אינדיווידואום, אָבער קיינער דאַרף נישט זיין קיין אָפּגאָט. די איראָניע פון שיקזאַל האָט געוואָלט, אַז מיר זאָל צוגעטיילט ווערען אַזוי פיל אומגוי־טיגע און אומפערדינטע פערעהרונג און אָפּשאַצונג. אפשר ציהט זיך דאָס פון דעם אומדערפילטען וואונש פון די מאַסען צו פערשטעהען די עטליכע אידעען, וואָס איך האָב מיט מיינע שוואַכע כחות אַ ווייטערען שטויס געגעבען.

— איך ווייס גאַנץ גוט, אַז אום צו דערגעהען צו אַ געוויסען ציל איז עס אַבסאָלוט נויטיג, אַז איין מענש זאָל זיין דער דענקער און בעפעהלער, און טראָגען אויף זיך די גרעסטע טייל פון דער פעראַנטוואָרטליכקייט. אָבער די געפיהרטע דאַר־פען נישט געטריבען ווערען און מ׳דאַרף זיי לאָזען אַליין זיך אויסצוקלייבען זייער פיהרער. די מחיצות וואָס טיילען פונאַנדער די געזעלשאַפטליכע קלאַסען, זענען, דאַכט זיך מיר, פאַלשע: און צום לעצטען אַנאַליז זענען זיי בעגרינדעט אויף מאַכט און צוואַנג. איך בין איבערצייגט אַז יעדער אויטאָ־קראַטישער סיסטעם פון גוואַלדטאַט פיהרט צו דעגענעראַציע, מחמת גוואַלדטאַט ציהט אומפערמייד ליך צו זיך די נידעריגע מאָראַלישע עלעמענ־טען. די צייט האָט בעוויזען אַז בעריהמטע טיראַנען האָבען אַלס נאָכפאָלגער אויסוואורפען.

— צוליב דעם בין איך שטענדיג און ליידענ־שאַפטליך געווען געגען אַזעלכע רעזשימען, ווי די וואָס עקזיסטירען היינט אין רוסלאַנד און אין אי־טאַליען. די איראָפּעאישע רעפאָרמען פון דעמאָ־קראַטיע זענען נישט דיסקרעדיטירט געוואָרען דורך דער גרונד־טעאָריע פון דעמאָקראַטיע — וואָס האָט זיך צומאָל איהרע פעהלערען — נאָר דורך דעם נישט פעסטקייט פון זפּאָליטישער פיהרערשאַפט, ווי אויך דורך דער אַבסטראַקטקייט פון פּאַרטיי־אָריענ־טירונג.

— איך גלויב, אַז איהר אַמעריקאַנער זייט גע־פאַלען אויף אַ פּראַקטישען פּלאַן. איהר קלייבט אויס אַ פּרעזידענט אויף אַ געהעריגער צייט און איהר גיט איהם גענוג מאַכט אויף צו קענען אַדורכ־פיהרען, ווי עס דאַרף צו זיין, זיינע פעראַנטוואָרט־ליכקייט. אין דער דייטשער רעגירונג פון דער אַנ־דערע זייט, געפעלט מיר דער ברייטער שטאַנד־פּונקט, אַז דער שטאַט דאַרף זאָרגען פאַר דעם יחיד, ווען ער איז קראַנק אָדער אַרבייטסלאָז. דאָס אמת־וויכטיגע אין דעם לעבענס־טומעל איז, וואָלט איך געזאָגט, נישט די נאַציע. נאָר די שעפערישע און געפיהלפולע אינדיווידואַליטעט, די פּערזענליכ־קייט — דער וואָס שאַפט דאָס נאָבעלע און הער־ליכע בעת די מאַסע בלייבט גייסטיג פאַרבלאָז און אומעמפינדליך אין געפיהל.

— דער ענין דערמאָנט מיך אין דעם נידער־ריגסטען פּראָדוקט פון דער חמון־פּסיכאָלאָגיע — די העסליכע מיליץ. דער מענש וואָס האָט הנאה פון דעם מאַרשירען אין דער מיליטערישער רייהע און צום טאַקט פון מיליטערישער מוזיק שטעהט נידעריגער פון מיין פעראַכטונג. ער האָט געקראָ־גען אַ געהירען על פּי טעות — דער חוט השדרה וואָלט געווען מעהר, ווי גענוג. די העלדישקייט דורך בעפעהל, דער זינלאָזער גוואַלדטאַט, די פער־שאָלטענע פּאַטריאָטישע באָמבאַסטיק — ווי ישטאַרק איך פעראַכט זיי! מלחמה איז אַ נידריגע און נידער־טרעכטיגע זאַך, און איך וואָלט גיכער געוואָלט צור־שניטען ווערען אויף שטיקלעך, איידער זיך בעטיי־ליגען אין איהר, דער מענשליכער שאַנד־פלעק

דאַרף וואָס שנעלער אָפּגעווישט ווערען. און, מיט מיין גלויבען אין דער מענשליכער נאַטור, פיהל איך, אַז מלחמות וואָלטען שוין לאַנג געווען אָפּגע־שאַפט געוואָרען, ווען דער געזונטער פערשטאַנד פון די פעלקער וואָלט נישט סיסטעמאַטיש אונטער־געגראָבען געוואָרען פון דער שולע און דער פּרעסע צוליב געשעפט און פּאָליטישע מאָטיוען.

— די שעהנסטע זאַך, וואָס מיר קענען גייסטיג דורכלעבען איז דאָס מיסטעריעזע. עס איז דער קוואַל פון יעדער אמת׳ער קונסט און וויסענשאַפט. דער, וועמען דאָס געפיהל איז פרעמד — דער, וואָס קען זיך שוין מעהר נישט אָפּשטעלען און בעוואונדערען און ווערען דורכגענומען פון עהרענ־פורכט און ענטציקונג — דער איז כמעט אַ טויטער: זיינע אויגען זענען געשלאָסען. אָט דאָס בענעהמען פון דעם מיסטעריעזען, כאָטש עס לויפט פאַראַלעל מיט מורא, האָט אויך געשאַפען רעליגיע. צו ווי־סען, אַז דאָס וואָס איז פאַר אונז אומפערשטענדליך עקזיסטירט באמת און מאַניפעסטירט זיך אַלס די העכסטע וויזהייט, אַלס די שטראַלענדסטע שעהנ־קייט, וואָס קען נאָר בענומען ווערען פון אונזערע גראָבע חושים אין איהר פּרימיטיווסטער פאָרם — דאָס וויסען, דאָס געפיהל איז דער סאַמע גרונד פון אונזער רעליגיאָזיטעט. אין דעם זין, שטעה איך אין דער רייה פון אַלע טיף־רעליגיעזע מענשען.

— איך קען זיך נישט פאָרשטעלען אַ גאָט, וואָס בעלוינט און בעשטראָפט די, וואָס ער האָט געשאַפען — דאָס מיינט אַ גאָט, וואָס איז בלויז אַן אָפּשיין פון די מענשליכע שוואַכקייטען. איך קען אויך נישט גלויבען, אַז דער מענש לעבט נאָך דעם, ווי זיין גוף איז טויט, כאָטש שוואַכע נשמות האַלטען זיך ביי אַזעלכע געדאַנקען אויס פחד, אָדער אויס לעכערליכען עגאָאיזם. ס׳איז מיר גע־נוג צו בעטראַכטען די הערליכע מיסטעריע פון דעם בעוואוסטזיניגען לעבען, וואָס פערלירט זיך נישט אין דעם גאַנג פון דער אייביגקייט — צו פערקלע־רען זיך איבער דער מערקווירדיגער סטרוקטור פון דעם וועלט־אַל, וואָס מיר קענען קוים עמפינ־דען און פערשטעהן. און אויף אַ בעשיידענעם אופן צו פּרובירען בעגרייפען כאָטש די קלענסטע טייל פון פערשטאַנד וואָס ווערט מאַניפעסטירט אין דער נאַטור.

„איך בין הונגעריג״

פון בן ציון ראזענצווייג

אַ מבול פון קריגס־ראָמאַנען האָט אין דער לעצטער צייט פערפלייצט דעם ביכער־מאַרק.

ווי ביי אַנדערע מאָדעס וועט אויך צו דער דאָזיגער ליטעראַרישער מאָדע נעמען פריהער אָדער שפּעטער אַ סוף.

אָבער, פון דעם מבול וועלען בלייבען עטליכע טויבען: רעמאַרקעס „אין מערב גאָר נישט קיין נייעס״, ווערפעלס „באַרבאַראַ״ די הומאָריסטיש־קאַריקירטע אָפּשפּיגעלונג פונ׳ם קריג, האַשעקס „שוועיק״ און — „איך בין הונגעריג״ פון געאָרג פינק.

מיר האָבען דאָ אויסגערעכענט נאָר דייטשע קריגס־ביכער און נישט בעריקזיכטיגט דעם ענג־לישען רעמאַרק־גיבט דעם פראַנצויזישען — באַר־ביס און אַנדערע.

פינקס בוך האָט אַרויסגערופען אַ גרויסען רעש אין דער קריטיק. דאָס אינטערעסאַנטעסטע איז, אַז מען ווייסט נישט ביז היינט ווער דער דאָזיגער פינק איז און וואו ער לעבט. אָבער דאָס איז פאַר אונז נישט וויכטיג, ווייל אַזעלכע פינקס לעבען אויף דער גאַנצער וועלט און דערפאַר איז דאָס נישט קיין פּאָזע, אַז דער מחבר זאָגט, אַז ער לעבט אין בערלין און אין ווין, לאָנדאָן און פּאַריז.

געאָרג פינק דערצעהלט וועגען טעאָדאָר קעניג.

אָבער דער ראָמאַן איז געשריבען אין אַ עק־זאַטישען טאָן און מאַכט דעם איינדרוק פון אַ ווידוי!

ס׳איז מעגליך, אַז פינק או קעניג זענען אי־דענטיש מיט דעם מחבר.

מען מוז נאָך איין זאַך בעטאָנען: פינקס בוך איז דרייסט. דאָס איז נישט קיין אידיילישער ראָ־מאַן, נאָר אַ געשריי פון די אָרימסטע, פון די מענ־

פון יודישן הומאָר-אוצר

ווען עם לוינט און ווען נישט...

אַ סוחר האָט געמאַכט אַ בעמערקונג זיין אָנ־געשטעלטען אַז ער קומט צו שפּעט אין געשעפט אַריין, האָט זיך דער אָנגעשטעלטער פערענטפערט, אַז ער שלאָפט צו שפּעט.

— דאָס איז פאַר מיר נישט קיין תירוץ — האָט דער סוחר געענטפערט — איך אַליין שטעה אויף פינף אַ זייגער אינדערפריה און נישט, ווי דו, צעהן אַ זייגער.

— פאַר אייך לוינט אויפצושטעהן פריה, אָבער נישט פאַר מיר — האָט דער אָנגעשטעלטער איהם ערקלערט — איהר, אַז איהר שטעהט אויף אין דער פריה דערוויסט איהר זיך גלייך פון אייערע עשירות אָבער איך וואָס דערוויס זיך, — אַז איך בין ביי אייך אַן׳אָנגעשטעלטער...

א קאַפּוליער אָנצוגעהעריגיש

אַ נגיד איז אַריין צו אַן׳עושר בעטען א נדבה, האָט ער דערזעהען דעם עושר׳ס פאָטאָגראַ־גראַפיע אויפ׳ן וואַנד און ס׳איז איהם עפּעס נישט געפעלען געוואָרען.

דער עושר האָט דאָס בעמערקט און האָט איהם געפרעגט:

— וואָס געפעלט דיר עפּעס נישט מיין פאָטאָ־גראַפיע?

— איך קוק אויף דיין פאָטאָגראַפיע און זעה אַז דו האַלסט די הענד אויפ׳ן האַרצען, און זיי ווילען זיך גאָר נישט אַנריהרען אָן קעשענע...

די אמת׳ע ראיה

אַ גביר אַ קמצן איז געשטאָרבען, האָט זיין זוהן וואָס איז געשטאַנען ביים טויטען־בעט נישט געוויינט, נאָר ווען ד ישמשים האָבען אָנגעהויבען צו קלאַפּען מיט די צדקה־פּושקעס, האָט ער זיך פונאַנדערגעוויינט.

האָבען איהם געפרעגט די אַלע, וואָס זענען געגאַנגען צו דער לויה:

— וואָס האָסטו זיך, דאָס, דוקא איצט פונאַנ־דערגעוויינט?

— איצט — האָט דער זוהן געענטפערט — ווייס איך אַז דער טאַטע איז געשטאָרבען, ווהא ראיה, אַט קלאַפּען צדקה־פּושקעס און ער אַנט־לויפט נישט...

א בכבוד׳ע לויה

אַן׳אורח איז געקומען אין אַן׳אַכסניא.

צומאָרגענס קומט אַריין דער בעל אכסניא און פרעגט ביים אורח:

— נו, ווי האָט זיך דאָס אייך געשלאָפען?

— נישט אמבעסטען — האָט דער אורח געענט־פערט — אַ געפּגרטע וואַנץ האָב איך געפונען אויפ׳ן קישען.

— נו, און אַז מ׳געפינט שוין א געפּגרטע וואַנץ אויפ׳ן קישען קאָן מען שוין וועגען דעם נישט שלאָפען.

— יאָ, איהר וואָלט אָבער בעדאַרפט צו זעהן, וואָס פאַר אַ לויה די וואַנץ האָט געהאַט...

א רעלאַטיווער ענין

— באָרג מיר נאָר פופציג רובעל — האָט איין יוד ביים צווייטען געבעטען.

— עס וואונדערט מיך זעהר, ווי אַזוי קאָנסטו מיר בעטען איך זאָל דיר געלד לייהען, איך קאָן דיך דאָך גאָר נישט.

— ווי וואונדערליך זענען די מענשען — האָט זיך דער יוד אָנגערופען — דאָ וויל מיר קיינער נישט באָרגען, ווייל קיינער קאָן מיך נישט, און אין דער היים וויל מיר קיינער נישט באָרגען ווייל־מ׳קאָן מיך...

טאַקי אַ קשיא

אַ יוד האָט געלייענט אין „ספר הברית״, אַז וואַסער ווען מ׳האַלט עס אין אַ כלי אויפ׳ן פייער און דאָס וואַסער ווערט הייס 80 גראַד, הויבט עס אָן צו קאָכען.

וואונדערט זיך דער יוד און זאָגט צו זיך אַ־ליין:

— פונוואַנען ווייסט דאָס וואַסער, אַז ס׳איז אַכציג גראַד הייס און אַז עס דאַרף אָנהויבען צו קאָכען?...

געקליבען פון **שר של אש.**

א בוך, וואָס איז א ווידוי און א געשריי

שליכע חיות פונ׳ם „פּראָלעטאַריאַט״ אַ פילם פונ׳ם מענשען־גיהנם.

טעאָדאָרס מאַמע איז אַ טאָכטער פון אַ יו־דישען מיהל־אייגענטימער אין שלעזיען. זי האָט זיך פערליבט אין אַ משרת, אַ גוי אַ אמתע „בלאָנ־דע בעסטי״־ע־קעניג.

ער האָט געמיינט. אַז די „יודישע שיקסע״ וועט ירשנ׳ען די מיהל און הונדערט טויזענד קראָ־נען, אָבער די עלטערען האָבען פערדיטאַ — אַזוי הייסט זי — מעביר נחלה געווען, און זי איז אַנט־לאָפען מיט איהר מאַן קיין בערלין.

איצט הויבט זיך אָן די טראַגעדיע פון דער „יודישער שיקסע״. איהר מאַן דעמאַסקירט זיך אַלס גנב און שכור. ער שלאָגט פערדיטאַ׳ן און זי האָט דריי קינדער: טעאָדאָר איז ענליך צו דער מוטער, מאַרק און העני צום טאַטען.

די שטאָלצע פערדיטאַ מוז פערדינען פאַר איהרע קינדער. זי נעהט קראַוואַטען, דאַן וואַשט זי וועש און פאַדלאָגעס די אַמאָל רייכע פערדיטאַ. און איהר מאַן קומט אַהיים מיט גנבים, מערדערס און זונות, און איהרע קינדער קוקען זיך פון יונג־ווייז צו ווי דער טאַטע ליבט פּראָסטיטוטקעס.

קעניג איז אַ טייוועל.

ער צווינגט דעם קליינעם פיר־יאָהריגען טע־אָדאָר, אַז ער זאָל שנאָרען און לאָזט איבער דאָס קינד אויף דער גאַס. פערדיטאַ ציטערט פאַר דעם שד. די קינדער כאַוען זיך אויס אין דער אַטמאָס־פערע פון הונגער און פּראָסטיטוציע. זיי זעהען ווי טאַטעס פערקויפען זייערע טעכטער, ווי מאַמעס האָבען קאָכאַנקעס, ווי צוועלף יאָהריגע מיידלען ווערען שוואַנגער, ווי מען גנבעט און קריגט זיך, ווי עס לעבען אַלפאָנסען און זונות.

דער זוהן פון פערדיטאַ, טעאָדאָר איז שוין אַלס קינד אַן׳אַלטער מאַן, ער האָט קיינמאָל נישט פערזוכט דעם טעם פון יוגענד. אַלס אַ קינד זעקס יאָהר אַלט, האָט ער שוין פערדינט.

אַמאָל האָט איהם דער טאַטע צושלאָגען דעם קאָפּ. און אין דער שול איז „איצעק״ (אַזוי רופען די קינדער דעם צו אַ יוד עהנליכען טעאָדאָר) אַ זשעניע. זיין לעהרער רוישער מאַכט אויף איהם אויפמערקזאַם דעם פאַבריקס־דירעקטאָר פאַלק און דער דאָזיגער „האַר״ לאָזט טעאָדאָר שטודירען צוזאַמען מיט זיין זוהן סטעפאַן.

טעאָדאָר דערקענט איצט דעם טעם פון דער ערשטער ליבע, זיין מלאך איז דיאַנאַ, די שוועסטער פון פרוי פאַלק. אין דעם הויז פאַלק הערשט א טראַגעדיע: דער דירעקטאָר האָט ליב די שוועסטער פון זיין פרוי, און די שוועסטער איהם, דיאַנאַ (אַזוי הייסט די שוועסטער) וואַרפט זיך אונטער די רעדער פון אַ צוג און דירעקטאָר פאַלק פאַלט אין קריג.

די מלחמה און בערלין אין דער מלחמה צייט.

קיין שום שרייבער האָט נישט ענטפּלעקט אַזוי פיל עלענד, שמוץ און ליידען, ווי פינק: אמתדיגע מוראדיגע בילדער זעהען מיר פאַר אונזערע אויגען נישט צום נאָכדערצעהלען.

טעאָדאָרס מוטער שטאַרבט. זיין ברודער מאַרק ווערט אַ גנב, זיין שוועסטער העני אַ פּראָסטיטוט־קע. ער אַ בוכהאַלטער. ער ליבט לילאַן, די טאָכטער פון דירעקטאָר פאַלק. זי אָבער האָט איהם פיינד, ווייל ער איז קליין און מיאוס. און אַזוי לעבט טע־אָדאָר קעניג, דער זוהן פון דער יודישער מאַמע און פון דער „בלאָנדער בעסטיע״, דעם שיכור און גנב.

אַ ווידוי איז פינקס בוך און אַ געשריי: „איך בין הונגעריג״.

דער אויסגעבעטעטער זוהן

א פאלקס-מעשה

פון י. מארגנשטערן

אין פאלאץ, וואו ס'האט געוואוינט דער רייכער פריץ קאזלאווסקי, זענען די ווענט — דערצעהלט מען — געווען בעדעקט מיט שמאראגדען, דימענטען און אופער-געלד, אויפ'ן דיל, זענען געווען אויס-געשפרייט שווערע טעפיכער און פעלען פון לייבען, און דער זשיראנדעל, וואס איז געהאנגען אין סאליע, האט שמערירט מיט ברילאנטענע קעפלעך, ווי טויזענטער קאלירטע פאטשערקעס אנטקעגען דער זון.

מיט די רייכטימער האט זיך אבער דער פריץ נישט משמח געווען, ווייל זיין ווייבעל, די יפת-תואר, איז אן עקרה געווען, דאקטוירים און רופאים האבע זגעקנייטשט די שטערענס, געזוכט רפואות און אלץ איז געבליבען ווי פריהער — אכצען יאהר נאך דער חתונה, אן א בן זכר...

איינמאל, איז מרדכי סאכאטשעווער, א רייכער וואלד-סוחר, מיט א שיינער ווייסער באָרד און קלוגע פינטעלדיגע אויגען — געזעסען ביים פריץ, און איהם פארגעלעגט צו שליסען א גרויסען געשעפט. בשעת מרדכי האט גערעדט פון זיינע פלענער, וואס וועלען גרויסע רווחים אריינברענגען, איז דער פריץ געזעסען א פערטראכטער און אויף זיינע ליפען איז געווען אויסגעגאסען א ביטערער שמייכעל:

— מארדקא קאכאני! — האט דער פריץ אויסגערופען — ארויפלייגענדיג א האנט אויף זיין אקסעל — צו וואס טויגען מיר די מסחרים, צו וואס דארף איך נאך געלד און רייכטימער, אז כ'האב נישט, ווער ס'זאל מיך ירשנ'ען?

מרדכי האט א ווייל'ע געשוויגען, דערנאך א פינטעל געטון מיט זיינע קלוגע אויגען, און צום פריץ אזוי געזאגט:

— ווע [דער פריץ זאל נישט לאכען פון מיר נישט רופען מיך נאר, און נישט גרינגשעצען מיינע ווערטער, וואלט איך דעם פריץ פארגעלייגט א מיטעל, וואס וואלט איהם זיכער געברענגט די הילף.

און בעמערקענדיג, ווי דער פריץ הערט איהם אויס מיט אויפמערקזאמקייט, האט מרדכי סאכאטשעווער ווייטער גערעדט:

— דעם היינטיגען שבת, פאהר איך קיין בעלז צו מיין רבי'ן, — דער פריץ האט שוין נישט איינמאל אוודאי געהערט וועגען בעלזער רוקח, צו וועמען עס שטראמען מענשען פון דער גאנצער וועלט, — אפילו קריסטען פון גאליציען און קאנגרעס-פוילען פאהרען צו איהם און ער גיט יעדען עצות און בעט פאר יעדען א הילף, אין וועלכער יענער נויטיגט זיך, זאל מיר דער פריץ אויך דערלויבען אין זיין נאמען, איהם אפצוגעבען א קוויטעל מיט א פדיון!

לכתחילה, האט דער פריץ, ווי פערשעהמט זיך אויסגעצויגען אויף דער שטול און געשמייכעלט, דערנאך האט ער מיט אנ'ערנסטע מינע אויפ'ן פנים אזוי געזאגט:

— אין דיר מרדכי, האב איך, שטענדיג גע-גלויבט און דיינע עצות געהערט, ווי עס האט גע-גלויבט אין דיר מיין אלטער קלוגער פאטער, און אויב דו פערשטעהסט, אז דיין בעלזער רוקח קען מיר ברענגען די הילף, טא גיב איהם אין מיין נאמען הונדערט רובל אלס מתנה און זאל ער אויסבעטען פאר מיר א בן זכר!

מרדכי האט די הונדערט רובל צוגענומען און מיט א פרעהליך הארץ געפאהרען צום רבין.

ווען דער אלטער בעלזער ז"ל האט איבער-געלייענט דאס קוויטעל:

„אדון יאן קאזלאווסקי בן מאריא אוהב ישראל,
זוגתו זאפיא, בת אננא, עקרה
לפקוד בבן-זכר מבקש בשמם.
ברוך סאכאטשעווער".

האט ער א שטארקען קרעכץ געטון:

— געדענק מרדכי — האט דער רבי ווארענדיג געמאכט צו איהם מיט'ן פינגער — דו זאלסט, חלילה, נישט דארפען שפעטער זאגען, ויקו לעשות ענבים ויעש באושים!

מרדכי איז געבליבען שטעהן ווי א צוטומעל-טער, דעם רבינ'ס ווערטער, האבען זיך ווי מיט מעסערס אין זיין הארצען איינגעשניטען, ער האט געוואלט אנהויבען דערצעהלען, ווי גרויס אוהב ישראל דער פריץ איז, וויפיל טובות ער טוט די יודען אינ'ם שטעטעל, וועגען די אהנ'פראצענטיגע הלואות וואס ער טיילט, נאר דער רבי, האט זיך אויסגעדרעהט מיט'ן פנים צו דער וואנט און מיט האנט צו איהם א מאך געטון, ווי איינער רעדט — גענוג, פאהר אהיים!

מרדכי איז דעמאלט אהיימגעפאהרען א דער-שלאגענער, מיט א צובראכען געמיט און אין זיינע אויערען האבען נאך אלץ געקלינגען די לעצטע ווערטער פונ'ם רבין: „ויקו לעשות ענבים ויעש באושים".

מיט א יאהר שפעטער איז מרדכי סאכא-טשעווער געשטארבען. אין דער זעלבער צייט איז, ביים פריץ יאן קאזלאווסקי א זון געבוירען געוואָרען, וועגען דער שמחה אין פאלאץ, ווער קען דערצעהלען?

ווייַן האט זיך ווי וואסער געגאסען, קאפעליעס מוזיקאנטען האבען גאנצע מעת-לעתן גע-שפילט. יארימעלייטי האבען אלע טאג א מאלצייט געקריגען, תלמוד-תורה קינדער זענען פון קאפ ביז צו די פיס אויסגעקליידעט געווארען, און דער פריץ אליין — איז פון שמחה שיער נישט פון זינען אראפ. אהיימגעלאפען צו מרדכי'ס ווייב און קינדער, געזאגט זיי, זיי זאלען נישט וויינען, ער וועט זיי שטענדיג מפרנס זיין, און ווען ער האט דערזעהען מרדכי'ס פארטרעט אויף דער וואנט, זיין שניי-ווייסע באָרד און קלוגע אויגען — האט ער דאס בילד מיט פרייד אראפגעכאפט, שטארק צוגע-דריקט צו זיין ברוסט, און טרערען האבען זיך בע-וויזען אין זיינע אויגען.

די גדולה האט אבער לאנג נישט געדויערט ווייל ווי ס עלטער דער זון איז געווארען, אלץ מעהר האט מען דערפיהלט אין שטעטעל, אז עס וואקסט א שונא-ישראל אין פאלאץ, וועלכער גייט נישט אויף די וועגען פון זיין זיידען און טאטען.

נאך אלט זייענדיג זעקס יאהר, האט ער צוזאמען מיט זיינע קריסטליכע חברים אנגערייצט די הינט אויף יעדען פערבייגעהענדיגען יוד, נישט ארויפגעלאזט אויפ'ן הויף אפילו מרדכי'ס ווייב און קינדער, וועלכע האבען געלעבט אין דחקות און נויט, אויסגעשטאכען די אויגען פון מרדכס פארט-רעט, וואס איז געהאנגען אין שלאף-צימער איבערן פריצ'ס קאפ, שפעטער, האט ער אין שולע די יו-דישע קינדער געשפיגען אין פנים, גערופען זיי „זשידאווסקא-מארדא", „כאלאטשאזש" און מיט אנ-דערע בעלייד׳גונגס-ווערטער. דער פריץ האט פון דעם אלעמען געוואוסט, געליטען און געשוויגען, ווייל ווען ער האט אמאל געפרובט אויסמוסרען דעם זון, ער זאל זיך אביסעלע בעסער בעציהען צו יודען — האט זיין ווייב מיט כעס איהם איבער-געריסען ביים הענטעל און מיט איראניע א זאג געטון צום פריץ:

— פאניע קאזלאווסקי, וועלדער און בערגען פאנגען, געהער טאקע צו דיר, אבער יאשקען צו דערציהען לאז איבער פאר מיינעטוועגען.

פון דעמאלט אן, האט טאקע דער פריץ גע-שוויגען, ער איז אבער פון צרות, אלט און גרוי געווארען, בעקומען א הארץ-פעהלער און גע-כאפט א פאראליזש אין פיס, געגאנגען איינגע-בויגען און כסדר געהוסט און נישט אויפגעהערט צו טראכטען וועגען זיין זון, וועלכען ער האט אזוי ליב און האסט גלייכצייטיג זיינע שלעכטע פער-דארבענע אייגענשאפטען אין איהם.

אין יאשקען איז אבער די שנאה צו יודען פון טאג צו טאג געוואקסען.

שוין אלט זייענדיג דרייצען יאהר, פלעגט ער אריינרייטען אויף א פערד אין שטעטעל און אומ-ווארפען די שטעלען פון די מערק-הענדלער'ס, די יודענס פלעגען וויינע [פון צער און קלויבען דאס אויבס און געבעקס פון דער ערד.

אין דער שטיל, האבען די יודען אינ'ם שטע-טעל מרדכין געשאלטען מיט טויטע קללות: „עס זאל איהם פון קבר ארויסווארפען", „ער זאל פון גיהנום קיינמאל נישט ארויס פאר דער מתנה, וואס ער האט פאר דעם שטעטעל אויסגעבעטען".

יודענעס פלעגען דריי מאל אויסשפייען, ווען זיי זענען פאר זיין קבר פערבייגעגאנגען, און איהם צוגעווארפען א קללה, אז „דער זכות פון יאשקען זאל איהר נאר דארט ביישטעהן".

מרדכיס ווייב און קינדער האבען נישט איינ-מאל די קללות געהערט און געוויינט, (דער שטיל, די עלטערע טאכטער, האט פאר בושה, זיך געוואלט פשוט א מעשה אנטון.

איינמאל, זענען קאזאקען בעפאלען דאס שטע-טעל און גענומען שחטען און ראבעווען. די געוואל-דע זענען געגאנגען עד לב השמים, די מענער האבען געוויינט אין שול נעבען ארון קודש, און פרויען האבען זיך אין די קעלערס און אויף די בוידימס מיט די רוצחים זיך געראנגעלט.

מיט די באנדעס וואס האבען ראבירט, גע-הרגעט און געשענדעט די יודישע בעפעלקערונג האט אנגעפיהרט דער יונגער יאשעק. ער האט אנגעוויזען די טירען, ארויפגעפיהרט, אויף די בוי-דעמער, אפילו נישט אדורכגעלאזט די וואוינונג פון מרדכי'ס פרוי און קינדער.

אין דער דאזיגער נאכט האט זיך יאן קאז-לאווסקי גראנגעלט מיט זיין קראנקייט אין בעט. זיין פנים איז בעגאסען געווארען מיט שווייס ווען ער האט די געוואלדען געהערט.

פלוצלים, איז פאר זיינע אויגען ארויסגע-שווימען דאס געשטאלט פון מרדכי סאכאטשע-ווער, וועלכער האט זיך פאר זיין בעט אוועקגע-שטעלט.

מרדכיס מויל איז געווען אויסגעקרימט און פון זיינע אויגען האבען זיך אן אויפהער טרערען געגאסען.

— יאן קאזלאווסקי! — האט מרדכי אויס-געשריגען מיט געוויין — דערויף האב איך דיר א זון אויסגעבעטען, ער זאל שענדען און ראבע-ווען מיין פרוי און קינדער?! דערויף האב איך דיר א זון אויסגעבעטען ער זאל דיר דיין פנים פערשמירען און מיך אין קבר נישט לאזען רוהען?

יאן קאזלאווסקין האט דאס בלוט א זעץ געטון -אין פנים. ער האט זיך האסטיק אויפגע-זעצט און זיך ארומגעקוקט אין אלע זייטען, ווי ער וואלט זיין שטוב נישט דערקאנט, די דארע הענט האבען איהם אנגעהויבען ציטערען, און מיט די ליפען האט ער עפעס שטיל געשעפטשעט. דערנאך האט ער שטייף צוגעמאכט די אויגען, אז זיין פנים איז אינגאנצען געגרינצעלט געווארען מיט קנייטשען און מיט די פויסטען זיך גענומען קלא-פען אין קאפ, רייסען זיך דאס העמד פון הארץ, ווי עס וואלט איהם עמיץ געשטיקט אין האלז.

— יאן קאזלאווסקי! — האט ער ווייטער געהערט מרדכיס וויינענדיגע שטים — פארוואס זיצסטו אין שטוב, ווען דיין זון, וועלכען איך האב פאר דיר אויסגעבעטען, פערגיסט איצט דאס בלוט פון מיין אייגענער פרוי און קינדער, פארוואס שווייגסטו מאטע, ווען דיין קינד פערגיסט איצט אומשולדיג בלוט צוזאמען מיט די רוצחים און מערדער?

יאן קאזלאווסקי איז אויפגעשפרונגען ווי א משוגענער, זיין פנים וואס איז געווען בעגאסען מיט שווייס איז געווארען אל קבלייכער און בלא-סער, זיינע גלאנצענדיגע אויגען האבען זיך ברייט געעפענט, ווי ביי א גוסס אין די לעצטע מינוטען, און ארויסשפרינגענדיג האסטיג פון בעט, איז ער אין די אונטערוועש ארויס אויף דער גאס און היסטעריש גענומען שרייען מיט די לעצטע כוחות: יאשעק וואו ביסטו? קינד מיינס וואס טוסטו?!..

אזוי איז ער געלאפען און געשריגען אין אלע זייטען, וואו זיין קול האט יאמערליך ...ע-קלינגען אין דער שוידערליכער פאגראם-נאכט —

— — — — — — — — — — — —

אויפ'ן צווייטען טאג, האט מען ביי דער טיר פון מרדכי סאכאטשעווער געטראפען ליגען דעם טויטען קערפער פון פריץ יאן קאזלאווסקי, אין זיינע ארעמס, האט ער געהאלטען שטייף צוגע-דריקט מרדכיס פארטרעט, וואס איז אין זיין צימער שטענדיג איבער'ן קאפ געהאנגען.

Dr. med. RACHELA Lewi
Żeromskiego 24, tel. 142-72
ספעצ. קינדער-קראנקהייטען.

א קראנץ-פערל פון תלמוד און מדרש

די מיינונג פון יעדען איינצעלנעם מענשען דארף זיין דורכגעוועבט מיט דער מיינונג פון דער געזעלשאפט.

(כתובות י"ג)

* * *

אז ס'איז געשטארבען דער זוהן פון דיין פריינד האסטו נאך וועמען צו טרייסטען, איז געשטארבען דיין פריינד, האסטו אפילו נישט וועמען צו טרייסטען.

(בראשית רבה פ, צ"ו)

* * *

די זון, וואס בעלייכט אלצדינג, האט נאך קיינ-מאל נישט געוויזען די טונקעלע זייט פון דער לבנה און די חסרונות פונ'ם רעגענבויגען.

(ראש השנה כ"ג)

* * *

נעהם די וועלט ווי גאט האט זי בעשאפען,
ווייל דו ווייסט נישט אויסגלייכען,
וואס ער האט קרום געמאכט...

(קהלת ז. י"ג)

* * *

קוקסטו שטארק אויף דער פרוי, ברענגט עס דיר צו ליידענשאפט.

(סנהדרין ע"ה).

* * *

אז מ'וויל געבען א קינד צום עסען, דארף מען וועגען דעם מודיע זיין די מוטער פון קינד.

(ביצה ט"ז).

* * *

דערפאר, וואס דו האסט יענעם דערטרונקען, האט מען דיך דערטרונקען, און דער סוף וועט זיין, אז די וואס האבען דיך דערטרונקען, וועלען דער-טרונקען ווערען.

(אבות).

* * *

פיל מענשען האבען ליב צו זאגען גוזמאות, אבער אין דער אמת'ן טוען זיי פיל ווייניגער.

(שבועות מ"ו).

* * *

איז א מענש בעגאנגען א קליינעם פערברע-כען, איז ער שוין מסוגל צו בעגעהען אויך א גרויסען פערברעכען.

(ספרי שופטים).

* * *

כל זמן יענע האבען נאך צו טון מיט זיך אליין, לאמיר עפעס אפטון פאר אונז.

(ירושי' חגיגה פ"ב).

* * *

אהן א סעודה איז די שמחה קיין שמחה נישט.

(סוכה כ"ח).

* * *

זיי נישט קיין וצדקתך,
און חכמה זיך נישט צופיל.
פארוואס זאלסטו אליין זיך איבערפיהרען!
זיי נישט צו שלעכט,
זיי אויך נישט קיין נאר,
פארוואס זאלסטו שטארבען פאר דיין צייט?
האלט דאס איינע
און בענוץ זיך אויך מיט דאס צווייטע.

(קהלת ס. ט"ז—י"ח).

* * *

א משל מיט א מוסר השכל!

א האהן און א פלעדער-מויז האבען ביידע געווארט עס זאל ווערען טאג.

האט זיך דער האהן אנגערופען צו דער פלע-דער-מויז.

— מילא איך ווארט אויפ'ן טאג, ווייל אין דער פינסטער זעה איך גארנישט, אבער דו פלעדערמויז, וואס דיינע מעשים זענען נאר אין דער פינסטער, נאך וואס ווארטסטו אויפ'ן טאג?

(סנהדרין צ"ח).

* * *

די אכילה, וואס שמעקט דיר גוט, זאלסטו עסען וואס ווייניגער. (גיטן ע').

* * *

דער רמב"ם, וואס איז געווען א גרויסער מומחה אין הלכות הרפואה האט געזאגט, אז דאס רוב קראנקהייטען, וואס עס קומען אויפ'ן מענשען איז אדער פון שלעכטע מאכלים, אדער פון גוטע מאכלים, וואס מ'עסט צופיל.

(א. ש.).

* * *

ווען די רבנן האבען אריינגעהארפען א ספק אין זייערע רעד, איז זייער כונה געווען צו פער-לייכטערען די זאך. (שבת ל"ד).

* * *

עס לאזט זיך באלד מערקען, וואס פאר פרוכ-טען די פלאנצונגען וועלען ברענגען.

(ב"ר פ"ב).

* * *

ביז צו פערציג יאהר פערדייט בעסער א מענש דאס עסען, פון פערציג און ווייטער פערדייט ער בעסער דעם טרונקען...

(שבת קנ"ב).

* * *

א קנעכט וואס זיין באלעבאס האט נישט קיין רשות צו זאגען איבער איהם א דעה, הייסט נישט — קנעכט. (קידושין ע"ב).

געזאמעלט דורך אברהם שלעזינגער.

הומאָר — דער קונדס — סאַטירע

צוזאַמענגעשטעלט דורך א. שאַרפּצינגעל

פּאָליטיק פֿון דער וואַד

דער נעבעל אין בעלגיען געפֿעלט מיר עפּעס נישט, פֿון ריין פּאָליטישען שטאַנדפּונקט. אַלס דיפּלאָמאַט און פּאָליטיקער, איז מיר דער דאָזיגער נעבעל שטאַרק אַריינגעפֿאַלען אין אויג.

עס איז דאָך עפּעס נישט פֿערשטענדליך, וואָס עפּעס אין מיטען דערינען פֿאַלט אַראָפּ אַזאַ שטאַרקער נעבעל און פּונקט אַריין קיין בעלגיען. קיין וויכטיגערע לענדער צו פֿערנעבלען, האָט שוין דער נעבעל נישט געקאָנט אויסזוכען?

ווען אַזאַ נעבעל פֿאַלט למשל אַריין אין בענך אויף אַ זיצונג וועגען דער ענטוואָפֿנונג און דער נעבעל גיט אַזאַ פֿערנעבעל עטליכע ענטוואָפֿנערס. אָדער שרייערס, אַז מען דאַרף, אַז מען וויל זיך ענטוואָפֿנען, וואָלט דער נעבעל דאָרט אויפֿגעטון וויכטיגע זאַכען. מעגליך, אַז עס וואָלט פּאַקטיש געקומען צו אַן ענטוואָפֿנונג.

אויף אַ קלאָרען אופֿן, זענען נישט פֿערהאַן קיין אויסזיכטען, אַז עס זאָל ווען-עס-איז ... צו ענטוואָפֿנונג.

וואָס קומט אָבער אַרויס, אַז דער נעבעל האָט זיך גאָר אויסגעזוכט אַן אָרט — בעלגיען, וואָס מ'שטיינסגעזאָגט האָט שוין אַזאַ נעבעל געקאָנט אויפֿטון? פֿון ריין דיפּלאָמאַטישען און פּאָליטישען שטאַנדפּונקט, איז דאָס מצדן נעבעל געווען נישט קיין ריכטיגער גאַנג און האָט טאַקע נישט דערגרייכט דעם געוואונשטען ציל.

די נעבעל-דיפּלאָמאַטיע געהט נישט אויפֿ'ן ריכטיגען וועג.

ד' טרעפֿט נישט

מען דערצעהלט וועגען אַ מיידעל, וועלכער אַ בחור האָט פֿון היינט ... פֿערשטעלט די אויגען, און איהר געסטראַשעט, אַז אויב זי וועט דריי מאָל נישט טרעפֿען ווער ער איז, וועט ער איהר אַ קוש-טון.

דאָס מיידעל האָט ... נישט ... בחות און געפֿרובט ..., אַז דער בחור איז ראָקפֿעלער, ... לעמן ... און ...

א גוטער דאָקטאָר

— אפשר ווייסטו עפּעס פֿון אַ גוטען דאָקטאָר?

— דער דאָקטאָר אין מיין הויז איז ... ער, ער האָט מיין ווייב געראַטעוועט דאָס לעבען.

— דהיינו, ווי אַזוי?

— זי איז קראַנק געווען, האָב איך איהם גערופֿען, און ער איז נישט געקומען...

דער ביין אין קאָטלעט

אַ מאַן (קומט אַריין אין אַ רעסטאָראַן און ווענדעט זיך צום קעלנער): — איך וויל האָבען אַ קאָטלעט, און פֿאַר מיין הונט וויל איך האָבען אַ גרויסען, גוטען ביין. פֿאַר'ן ביין וועל איך דיר עקסטרא בעצאָהלען.

ווייטער גוט.

און באַלד האָט דער קעלנער דערלאַנגט דעם מאַן אַ קאָטלעט מיט די אַלע נויטיגע פּאַטראָנעס, און דער מאַן האָט געפֿרעגט:

— און וואו איז דער ביין, וואָס איך האָב פֿערלאַנגט?

— דער ביין איז אין דעם קאָטלעט — האָט דער קעלנער קורץ און שאַרף געענטפֿערט.

אַן איינשפּאָרער

אַ נישט לאַנג פֿערהייראַטער מאַן (צו זיינעם אַ פֿריינד נישט קיין פֿערהייראַטען): ווען איך בין געווען נישט פֿערהייראַט, האָב איך אַ גראָשען נישט געקאָנט אָפּשפּאָרען.

פֿריינד: און זייט דו ביסט פֿערהייראַט?

פֿערהייראַטער: זייט איך בין פֿערהייראַט, טראַכט איך אַלץ וויפֿיל איך וואָלט געקאָנט איינשפּאָרען, ווען דאָך איך וואָלט געווען נישט פֿערהייראַט...

אין געריכט

ריכטער (צו אַ פֿערברעכער, וועלכען ער האָט שוין דריי מאָל פֿאַר זיך געזעהען און איהם דריי מאָל בעשטראָפֿט) — היינטיגען מאָל בעפֿריי איך דיך, און איך האָף, אַז איך וועל דיך שוין מעהר דאָ נישט זעהען.

פֿערברעכער (ערשטוינט): — איהר געהט דען פּענזיאָנירען, הער ריכטער?

שוין געעפֿענט
איז דער סיים און דער סענאַט

נו, מיר זענען שוין געהאָלפֿען,
סיוועט שוין צוגיין כשורה, גלאַט:
שוין געעפֿענט, שוין געעפֿענט
אי דער סיים, אי דער סענאַט —

איצטער וועט מען כאָטשיק טראַכטען,
וואָס מען טוט אַזוי מיט אונז,
און מען וועט אויך אפשר ווייזען
אונז אַן אויסטערלישע קונץ...

מילא, ווייסט מען, דירה-געלדער,
דאָס איז איצטער אַקטועל —
מ'איז דאָך שוין פֿון דעם פּראָיעקטעל
אַלע, אַלע גרין און געל...

נאָך איז דאָ צו טראַכטען עפּעס,
וואָס, און ווען, און וואו, און ווי —
אויסצומעלקען שטייער נאָך מעהר,
לאָמיר זאָגען פֿון דער קניע...

דאַרף מען, ווייסט מען אַלץ סאַבירען,
לייכט צו זאָגען: גיי, סאַניר,
אַז אויף יעדען קליינעם בלאָטער
זיצט אַ מכה, אַ געשוויר!..

לייכט צו זאָגען, וואָס מיט מתים
זאָל מען מאַכען, זאָל מען טון!...
מילא, זאָל דער סיים איצט טראַכטען.
סיי-ווי ... כ'האָב דערפֿון!..

יאָקעל בן פֿלאַקעל.

„קאָנקורענץ" פֿון ווייבער

זייערע מענער ליגען קראַנק אויף גריפּע, פֿערטרעטען זיי די מענער אין דער לאָמבאַרד-רייה.

זיין מזל

פּאַציענט (צום דאָקטאָר): מען זאָגט, ..., אַז מיין קראַנקהייט איז זעהר אַן ערנסטע. איך האָב מורא, אַז איך וועל שטאַרבען.

דאָקטאָר: איהר האָט גאָרנישט וואָס מורא צו האָבען. די קראַנקהייט איז טאַקע זעהר אַן ערנסטע, אָבער איהר האָט מזל, און איהר וועט זיכער בלייבען לעבען.

פּאַציענט: אין וואָס, אייגענטליך, בעשטעהט מיין מזל?

דאָקטאָר: אַט די קראַנקהייט, פֿון וועלכע איהר ליידט, איז אַזאַ געפֿעהרליכע, אַז נאָר איינער פֿון הונדערט בלייבט לעבען. זענען אָבער פּונקט ניין און ניינציג פֿון מיינע פּאַציענטען, וועלכע האָבען געליטען פֿון דערזעלבער קראַנקהייט, שוין געשטאָרבען. איהר זייט דער הונדערטסטער, און איהר וועט, לויט'ן חשבון, בלייבען לעבען. דאָס איז אייער מזל.

אַ זיכער מיטעל

אלמנה (צו אַ פֿריינד): ווי געפֿעהלט אייך, איהר קענט דאָך דעם ה' טשוועקעל.

פֿריינד: יאָ, איך קען איהם.

אַלמנה: האָט ער זיך צו מיר צוגעטשעפּעט, און לאָזט מיך נישט אָפּ.

פֿריינד: נו, האָט מיט איהם חתונה, וועט ער זיך שוין מעהר נישט צו אייך טשעפּען.

אַלמנה: מיט טשוועקלען חתונה האָבען? ער זאָל זיי ומיין מאַן? איך וואָלט בעסער געוואָלט איהם זעהען אַנ'אויפֿגעהאָנגענעם.

פֿריינד: ווען איהר וועט מיט איהם חתונה האָבען, וועט עס לאַנג נישט נעהמען ביז ער וועט זיך אויפֿהענגען...

ביים דאָקטאָר

— אין וואָס אָנבעטרעפֿט אייער האַרץ, זאָלט איהר גאָרנישט זאָרגען. מיט אַזאַ האַרץ קענט איהר זיבעציג יאָהר אַלט ווערען.

— זיבעציג יאָהר בין איך שוין אַלט.

— נו, וואָס האָב איך אייך געזאָגט?

נישט איהר שולד

מעורי: וואָס איז עפּעס צוקראַצט דיין פּנים?

סאַלאַ: נישט מיין שולד, דער באַלעבאָס האָט בעהאַלטען זיין שרייב-פֿעדער אונטערן אויער, ווען ער האָט מיר געזאָגט גוטמאָרגען.

ער איז נאָך אַלץ נישט צופֿרידען

— עס מוז איצט ביי אייך דאָס לעבען זיין זאָרגלאָז. דו האָסט חתונה געמאַכט דיינע צוויי טעכטער.

— זיכער, אָבער מיין ווייב איז נאָך מיט מיר.

פֿערקערט

— ווען איך טרינק ביינאַכט קאַפֿע, קען איך נישט שלאָפֿען.

— ביי מיר איז דאָס פֿערקעהרט. ווען איך שלאָף קען איך נישט טרינקען קיין קאַפֿע.

ס'איז ביטער

אין די פּאַרקען איז אַצינד
שוין אוממעגליך צו זיצען,
אין קאָרידאָר מיט איהר שטעהען
איז אַ —
וועגט האָבען אויערען!
קומט דאָך אויס טאקע
נישט אַנדערש ווי רעדען
מיט איהר וועגען פיזיקע!

אין שטוב ביי זיי,
מיט איהר מאַמען ביים זייט.
איז גאָר דאָך אוממעגליך,
אפילו צו זשיפּען;
חוץ דעם, איז ווי נאָר
מיטוט זיך אַ קירעווע
הויבט אָן די סאָפֿע,
די אַלטע, צו סקריפּען!

וואוהין-זשע זאָל געהען אַ
פּאָרעל, וואָס ליבט זיך,
און אונטער 4 אויגען זיין
ווילד און זיין פֿריי וויל?
סיקומט דאָך אויס טאַקע
נישט אַנדערש ווי נעמען
און יונגערהייד געהען,
שונאי ציון, צום סיוועל!

אומשולדיג

ריכטער: איהר זענט פֿרייגעשפּראָכען אויף דער קלאגע פֿון ביגאַמיע. איהר קענט געהען אַהיים.

אָנגעקלאָגטער: אַ דאַנק, הער ריכטער, אָבער אין וועלכער היים?

די מוטער האָט אויך איינגעשטימט

דער יונגערמאַן (צו דעם פֿאָטער פֿון דער טאָכטער): איך וואָלט וועלען הייראַטען מיט אייער טאָכטער.

פֿאָטער (פֿון דער טאָכטער): האָט מיין טאָכטער איינגעשטימט?

יונגערמאַן: אייער טאָכטער האָט איינגעשטימט און איך בין געקומען בעטען אויך אייער צושטימונג.

פֿאָטער: איך דענק, אָבער, יונגערמאַן, אַז ס'וואָלט נישט געשאַדט, אַז דו זאָלסט ... זעהען די מוטער.

יונגערמאַן: איך האָב איהר שוין געזעהן.

פֿאָטער: האָט זי אויך איינגעשטימט?

יונגערמאַן: (פֿאַר עפּעס אין פֿערלעגענהייט): זי האָט אויך איינגעשטימט.

פֿאָטער: אויב אַזוי איז גוט.

יונגערמאַן (ווידער אין אַ פֿערלעגענהייט): אָבער, עה... (ער דערדעט ...)

פֿאָטער: וואָס איז, דער „אָבער"

יונגערמאַן (שטאַמעלט): איך מיין וועגען דער מוטער...

פֿאָטער: נו, וואָס איז וועגען דער מוטער? דו זאָגסט דאָך, אַז זי האָט אויך איינגעשטימט.

יונגערמאַן: יאָ זי אויך... אבער איהר וועט דאָך איהר מוזען פֿריהער אַ גט געבען.

אַ שעהנעם דאַנק

אַ מיידעל, וואָס מאַכט מיך
מיד און קראַנק,
איז אַ מיידעל, וואָס זאָגט:
„אַ שעהנעם דאַנק"!
און איז טאַקע דאַנקבאַר
מיט יעדען חוש
פֿאַר אַ ליאַדע גלעט און
אַ ליאַדע קוש.

א גוטמ מ טעל

דאָקטאָר: אייך פֿעהלט גאָר נישט. נעמט די מעדיצין ..., איך פֿערשרייב אייך, און ..., איהר זאָלט, אונטער קיינע אומשטענדען נישט שפּילען אויף דער פּיאַנאָ.

דעם דאָקטאָר'ס קאָלעגע: וואָס האָט דאָס פּיאַנאָ שפּילען צו טון מיט איהר קראַנקהייט, ליבער פֿריינד?

דאָקטאָר: זי וואוינט מיט אַ שטאָק העכער איבער מיר...

אויפֿמערקזאַם, ארבייטסלאָזע און אָרימע

די קהלה-פֿערוואַלטונג מאַכט אויפֿמערקזאַם, אַז אַלע אַרבייטסלאָזע און אָ...ע, וועלכע ווילען זיך בעזאָרגען מיט קוילען אויף ווינטער, זאָלען זיך צואיילען מיט'ן רעגיסטרירען זיך.

אַנדערש וועט די קהלה נישט קאָנען בעווייזען צו בעזאָרגען בעהייצונג פֿאַר אַלע נויטבעדערפֿטיגע.

מען דאַרף דאָס וויסען!

דער קהלה-פּרעזעס, דעפּ. מינצבערג בעט אונז מודיע צו זיין אַלע לאַזיער יהודען, אַז זיין נייע אַדרעס איז, אויף דער וויעסקע גאַס אין וואַרשאַ.

מען וועט איהם אָבער אויך קאָנען אַמאָל געפֿונען אויף זיין אַלטער אַדרעס, ... פֿרייהייטס-פּלאַץ.

מיטגעפֿיהל

דערמיט דריק איך מיטגעפֿיהל דעם ה'

איגנאַצי דאַשינסקי

צו דעם שווערען אומגליק, וואָס האָט איהם געטראָפֿען דערמיט, וואָס ער איז געוואָרען אויס סיים-מאַרשאַלעק.

נאָר איך געוועזענער קהלה-פּרעזעס, קאָן פֿיהלען אייער טעם.

טרייסט זיך כאָטש דערמיט, וואָס איהר זענט געוואָרען דעפּוטאַט איך קאָן אָבער טרייסט נישט האָבען.

מיט נעה. „אַלעקסאַנדער" גרוס

בנימין רוס.

„אַלטע ליבע ראָסטעט נישט..."

הומאָרעסקע

פון נ. פּאָלאַר

ציליע איז גאָר־וואָס פערטיג געוואָרען מיט דער הויז־אַרבייט און האָט געוואָלט זיך צוזעצען אָפּכאַפּען דעם אָטעם ווען זי האָט דערהערט אַ קלאַפּ אין טיר. זי האָט לייכט אויפגעציטערט, האָט אָנגעשטעלט אויף דער טיר אַ פּאָר גרויסע אויגען, וואָס האָבען געפרעגט מיט פערוואונדערונג: — ווער קאָן דאָס זיין? — און איז געגאַנגען עפענען.

זי האָט געעפענט די טיר און דערזעהען פאַר זיך אַ יונגענמאַן אין אַ שוואַרצען אַנצוג, אין אַ שוואַרצען הוט און גרויסע הענטשקעס. זיין פּנים האָט איהר אויסגעזעהען פרעמד.

— פריילין צילי עסקין? — האָט דער יונגערמאַן געפרעגט.

— דאָס בין איך.

— איהר... איהר דערקענט מיך נישט?

זי האָט צונויפגעצויגען די ברעמען, האָט זיך אַ ווײַלע שאַרף איינגעקוקט אין איהם און געענטפערט:

— ניין!

דער יונגערמאַן האָט איהר דערלאַנגט אַ קאַרטעל. זי האָט איבערגעלייענט:

„האַרי יודיס, אַסעקוראַנץ־אַגענט".

— אַך, מיין גאָט, דאָס זענט איהר! — האָט דאָס ווייבעל אויסגערופען.

— יאָ דאָס בין איך, — האָט דער יונגערמאַן געזאָגט, — האָב איך זיך טאַקע אַזוי שטאַרק געביטען פאַר די עטליכע יאָהר?

ציליע האָט איהם נישט געענטפערט אויף דער פראַגע. אַנשטאַט דעם, האָט זי געזאָגט:

— קומט אַריין, קומט אַריין!

דער גאַסט איז אַריין אין הויז, האָט אַוועקגעשטעלט דעם רעגענשירעם אין אַ ווינקעל, האָט אַרונטערגעצויגען די הענטשקעס און זיי פּאָרזיכטיג צוזאַמענגעלייגט, מען האָט גלייך געקאָנט זעהען, אַז האַרי יודיס איז געווען אַ מענש פון אָרדנונג. ער האָט זיך אַרומגעקוקט, האָט בעטראַכט דאָס צימער, דאָס מעבעל און געזאָגט:

— איהר האָט זעהר אַ פיינע וואוינונג.

— זעצט זיך, — האָט ציליע אַרויסגעזאָגט, אָנווייזענדיג איהם אויף אַ שטול ביים פענסטער, — אַ גאַסט... נאָך אַזוי פיל יאָהרען... — וואָס האָט איהר עפּעס צו זאָגען גוטס?

ער האָט גוט בעטראַכט דעם זויץ־שטול און פריהער אַ בלאָז געטון אויף איהם, איידער ער האָט בעשלאָסען, אַז מען מעג זיך אַוועקזעצען אָהן געפאַהר פאַר'ן קערפּער, אָהן צופיל סכנה פאַר די פרישע־אויסגעפּרעסטע שוואַרצע הויזען...

האַרי יודיס, איז געווען אַ מענש פון אָרדנונג און פון ישוב־הדעת. ער האָט נישט געהערט צו יענע האַסטיגע, צעוואָרפענע מענשען, וואָס ווי באַלד זיי דערזעהען פאַר זיך אַ שטול טוען זיי זיך אַ זעץ אַוועק — און פאַרטיג. ניין, אַוועקזעצען־זיך איז געווען ביי האַרי יודיס'ן אַ לאַנגזאַמער פּראָצעס. מען דאַרף פריהער זעהען, צי וועט דאָס בענקעל קענען אויסהאַלטען אַ דערוואַקסענעם מענשען, צי שטעהט עס נישט אין סאַמע מיטען פון אַ צוגווינט, צי איז דער זיץ ריין...

ביים ערשטען בליק אויף אונזער פערזאָן האָט מען אויך געקאָנט קלאָר זעהען, אַז די נאַטור האָט איהם געמוזט פורמען אין אַ מין געאייל, כאַפּ־לאַפּ: ער האָט פערמאָגט צופיל נאָז און צו ווייניג גאָמבע; צו גרויסע הענט און צו קליינע פיס; צו קליינע אויגעלעך און אַ צו גרויסען קאָפּ. די גרויס פון קאָפּ, מוז מען צוגעבען, איז אָבער געווען פון יענעם סאָרט וואָס זאָגט עדות אויף מעהר וואַסער, ווי מאַרך.

ווען האַרי האָט זיך שוין ענדליך, איינגעסטאַליעוועט גאַנץ בעקוועם אויף דעם בענקעל, האָט ער נאָך אָפּגעוואַרט אַ ווײַלע און ערשט דערנאָך געעפענט דאָס מויל צו רעדען:

— איך וואָלט וועלען, — האָט ער געזאָגט, — אַז איהר זאָלט מיר געבען בערטאַ'ס אַדרעס.

— וואָס!? — האָט ציליע אויסגעשריען.

זי איז געווען איבערראַשט, אויפגערעגט; איהר פּנים האָט זיך אויסגעקרימט אין אַ גרימאַסע פון עקעל, ווען זי האָט געוואָרפען אַ בליק אויף איהר נישט־געבעטענעם גאַסט. דאָס האָט האַרי'ן אַ ביסעל אַרויסגעשלאָגען פון זיין גלייכגעוויכט.

— יאָ, איך ווייס, — האָט ער אויסגעשטאַמעלט, — עס מוז אייך אויסזעהען זעהר מאָדנע...

— מאָדנע, רופט איהר עס? איך קען זיך גאָר נישט פאָרשטעלען, אַז נאָך דעם ווי איהר האָט פערלאָזען בערטאַ'ן, אַזוי ווי איהר האָט געטון, זאָלט איהר איצט וועלען זיך ווידער טרעפען מיט איהר...

— איך האָב זי נישט פערלאָזען, — האָט האַרי זיך פערענטפערט, — דאָס לעבען אַליין האָט אונז געשיידט... מיר זענען דעמאָלט ביידע געווען צו יונג צו קענען זיך שטעלען געגען די אומשטענדען...

— בערטאַ איז געווען גרייט אויף אַלץ.

— איך האָב אָבער נישט געקענט ברענגען אַזאַ קרבן... פון דער אַנדערער זייט...

— פון דער אַנדערער זייט, — איז ציליע איהם אַריינגעפאַלען אין די רייד, — פון דער אַנדערער זייט, איז גראָד דעמאָלט אונטערגעקומען אַ שדכן, וואָס האָט געהאַט פאַר אייך אַ מיידעל מיט נדן... מיין חברטע, בערטאַ, האָט פערמאָגט נישט מעהר ווי איהר שעהנהייט און יוגענט. איהר האָט קיין מינוט נישט געקווענקעלט און בע[illegible] דעם שידוך מיט דער פערמעגליכער מיידעל. איהר האָט, געדענק איך, אָנגעשריבען בערטאַ'ן אַ מיאוס בריוועל... די אָרימע בערטאַ, וואָס האָט געהאַט די נאַרישקייט צו זיין פערליבט אין אייך ביז צום שטאַרבען...

— צום שטאַרבען! — האָט ער נאָכגעזאָגט.

— איך האָף, אַז זי לעבט און איז געזונט... ס'וואָלט געווען שרעקליך, — האָט ער כמעט אַרויסגעזויפצט, — איך דאַרף זי אַזוי נויטיג.

זיינע ווערטער האָבען געקלונגען אַזוי אויפריכטיג, ער האָט אויסגעזעהען צו זיין אַזוי נידערגעשלאָגען שוין פון דעם געדאַנק אַליין, טאָמער האָט פאַר דער צייט, חלילה, עפּעס פּאַסירט מיט בערטאַ'ן, אַז ציליע האָט זיך צוגעאיילט איהם צו בערוהיגען.

— זייט רוהיג, — האָט זי געזאָגט, בערטאַ לעבט און איז געזונט אויף אַלע אברים.

— אָבער איך בין אַן אַלמן, — האָט יודיס אַרויסגעמורמעלט, — פון לעצטער וואָך אָן...

— און דערפאַר זענט איהר עס איצט געקומען צו מיר נאָך בערטאַ'ס אַדרעס? — האָט ציליע געפרעגט מיט פערוואונדערונג.

— עס מאַכט נישט, איהר מעגט מיר געבען איהר אַדרעס...

— אָבער נאָך צעהן יאָהר צייט האָט דאָך בערטאַ זיך געקאָנט ענדערען אין אויסזעהען און אין געפיהל!

— דאָס געהט מיר נישט אָן, ווען אַפילו זי האָט זיך בעעלטערט אויף גאַנצע צוואַנציג יאָהר, אַרט עס מיך אויך נישט.

— איהר זענט איהר שוין איצט אפשר אינגאַנצען אַ פרעמדער?

— נו, איז וואָס?

— איהר האָט זי, הייסט עס, נאָך נישט פערגעסען?

— איהר אַדרעס, — האָט יודיס זיך געבעטען, — גיט מיר איהר אַדרעס!

ציליע האָט איהם שוין געהאַט געוואָלט געבען דעם אַדרעס, זי האָט זיך אָבער מיט אַמאָל צוריקגעהאַלטען.

— הערט, פּאַניע יודיס, — האָט זי געזאָגט, — איך געדענק נישט איהר אַדרעס אויף אויסענווייניג. מיר האָבען זיך שוין לאַנג נישט געזעהען, זי האָט זיך לעצטענס איבערגעצויגען אין אַ נייער געגענד. זי האָט מיר געהאַט צוגעשיקט אַ פּאָסט־קאַרטעל מיט איהר נייעם אַדרעס, איך ווייס אָבער נישט איצט, וואוהין איך האָב עס אַוועקגעלעגט. איך בעדאַרף עס זוכען. איצט האָב איך קיין צייט נישט דאָס צו טון. קאָנט איהר דאָ ווידער זיין מאָרגען?

— נישט פריהער ווי מאָרגען?

— ניין. עס איז אונמעגליך פאַר מיר צו צו געפינען דעם אַדרעס פריהער ווי מאָרגען.

— אָבער מאָרגען וועל איך איהם זיכער קריגען?

די לעצטע ווערטער האָט ער אַרויסגעזאָגט מיט אַזוי פיל טרויער אין דער שטימע, מיט אַזוי פיל געבעט, אַז דאָס יונגע ווייבעל איז אַליין אויך געוואָרען גערירט ביז טרערען.

— מאָרגען זיכער, איך זאָג עס אייך צו.

יודיס האָט זיך אויפגעהויבען, האָט זיך געזעגענט זעהר העפליך, אַפילו עלעגאַנט, און איז אַוועק.

ווען ציליע איז פערבליבען אַליין, האָט זי לאַנג נאָכגעטראַכט וועגען דעם אומגעבעטענעם גאַסט מיט זיין מאָדנעם פערלאַנג. זי האָט זיך דערמאָנט אָן די גוטע מיידעלשע יאָהרען, ווען זי האָט זיך געחבר'ט מיט בערטאַ'ן. בערטאַ, נאָך כמעט אַ קינד, איז געווען פערליבט אין האַרי'ן, שוין דאַמאָלט האָט ציליע זיך געהאַט געוואונדערט ווי אַזוי מען קאָן עס ליב האָבען אַזאַ פערשוין, אָבער ווער ווייסט, — האָט ציליע איצט געטראַכט, — אפשר איז בערטאַ דאַמאָלט געווען קליגער פון איהר? ווען אַ מענש קערט זיך, נאָך צעהן יאָהר צייט, אום צוריק צו דער ערשטער ליבע פון זיין יוגענט, — אַזאַ איינער איז שוין דערמיט אַליין נישט אַביווער. נאָך אַלעמען, אפשר איז האַרי טאַקע געווען גערעכט? דאָס לעבען, זייער ביידענס אָרימקייט איז געווען אין אַלץ שולדיג.

טראַכטענדיג אַזוי, האָט ציליע זיך שוין געהאַט איבערגעבעטען אין האַרצען מיט איהר חברטעס אַמאָליגען געליבטען. יאָ, — האָט זי געזאָגט צו זיך, — מען דאַרף אָבער נישט טראַכטען נאָר פון איהם אַליין, מען בעדאַרף אויך אַ טראַכט טון פון בערטאַ'ן. זי האָט נישט געוואוסט, וואָס צו טון, — זאָל זי איהם געבען בערטאַ'ס אַדרעס אָדער נישט?

עס איז איבעריג צוצוגעבען, אַז זי האָט געדענקט דעם אַדרעס אויף אויסענווייניג. ובערטאַ איז נאָך אַלץ פערבליבען איהר בעסטער און נאָהענטסטער פריינט.

אויף מאָרגען איז יודיס ווידער געקומען צו ציליען, און ווידער מיט'ן רעגענשירעם אונטער'ן אָרעם, כאָטש דער טאָג האָט זיך גראָד אויסגעגעבען אַ שעהנער, אַ זוניגער. ציליע האָט געוואַרט אויף איהם. זי האָט אויסגעזעהען צו זיין שטאַרק צעררודערט.

— נו, איהר האָט געפונען דעם אַדרעס? — האָט ער באַלד אַ פרעג געטון.

— הערט מיך אויס, — האָט איהם ציליע געענטפערט, — איך האָב נאָכגעטראַכט וועגען אייער נעכטיגען בעזוך. איהר וועט פערשטעהען, וואָס איך וועל אייך זאָגען. לאָזט בערטאַ'ן צורוה. מיט צעהן יאָהר צוריק, ווען איהר האָט זי פערלאָזען, האָט זי שרעקליך געליטען. אָבער אַ דאַנק גאָט, איצט איז זי אינגאַנצען פריי פון אייך. איך ווייס נישט, צי געדענקט זי נאָך אַפילו איהר קינדישע ליבע. זי האָט נישט לאַנג צוריק זיך בעקענט מיט אַ זעהר וואוילען יונגענמאַן. זיי וועלען אינגיכען חתונה האָבען. זי פיהלט זיך איצט זעהר גליקליך. מיט אייער קומען צוריק קאָנט איהר נאָך אַלץ קאַליע מאַכען, ווער ווייסט? איך ווענד זיך דעריבער צו אייער געפיהל פון מענשליכקייט: לאָזט זי צורוה, קומט נישט איצט ווידער צושטערען איהר גליק, ריהרט נישט אויף די אַלטע וואונדען. איך קאָן אייך נישט געבען איהר אַדרעס.

די גאַנצע צייט, וואָס בערטאַ'ס געטרייע חברטע האָט גערעדט, האָט יודיס געהאַלטען אָנגעשטעלט אויף איהר אַ פּאָר תם'עוואַטע אויגען, ווי ער וואָלט גאָרנישט פערשטאַנען, וואָס מען רעדט צו איהם. ווען זי איז פאַרטיג געוואָרען מיט איהר לאַנגער רעדע, האָט ער זיך אָנגענומען מיט מוט און געזאָגט:

— וואָס דערצעהלט איהר מיר וועגען בערטאַ'ס גליק? וועמען געהט עס אָן? די זאַך איז גאַנץ פּשוט. איך האָב אייך שוין, דאַכט זיך, געזאָגט, אַז איך בין פון לעצטער וואָך פערבליבען אַן־אַלמן. די צייט איז אַ שלעכטע, פּרנסה איז געשלאָגען, מוז איך איצט אַליין פיהרען די בעל־הבתישקייט. ווען מיין פרוי האָט געלעבט, פלעגט זי אין דער צייט פון יאָהר מאַריניר'ען הערינג אויפ'ן גאַנצען ווינטער. איך האָב זעהר ליב אַ שטיקעל הערינג פאַר'ן עסען. אָהן אַ שטיקעל הערינג האָב איך גאָר קיין אַפּעטיט נישט. מיין פרוי איז אַוועקגעשטאָרבען און האָט מיטגענומען אין קבר אַריין דעם „רעצעפּט". איך געדענק, איך פלעג אַמאָל עסען ביי בערטאַ'ן אין הויז מאַרינירטע הערינג, וואָס האָט געהאַט אַלע טעמים. גיט מיר איהר אַדרעס, פרוי עסקין. איך מוז זיך אויסלערנען ביי איהר צו מאַריניר'ן אַליין הערינג. וואָס דערצעהלט איהר מיר וועגען בערטאַ'ס גליק? ווער טשעפּעט זי דען?... איך בעט אייך, גיט מיר איהר אַדרעס, איך וועל איהר אסור טון שלעכטס...

ער האָט געקראָגען דעם אַדרעס.

קונסט־פּראָבלעמען

פון יעקב ראָטבאַום

וואָס איז קונסט?

וואָס איז אַזוינס קונסט און אין וואָס בעשטעהט איהר קראַפט?

קונסט איז אַ מענשליכע טעטיגקייט, וועלכע שטרעבט צו ווירקען אויף מענשליכע געפיהלען, אָרגאַניזירען זיי אין אַ בעשטימטער ריכטונג און מיט דעם ווירקען אויף דער ענטוויקלונג פון אינדיווידואום.

מען דאַרף נישט אידענטיפיצירען דעם בעגריף קונסט מיט דעם בעגריף שעהנקייט. אַ געזעלשאַפטליכע גרופּירונג, אַ געזעלשאַפטליכער קלאַס, וועלכער דעגענערירט זיך, וועלכער האַלט ביים אָבשטאַרבען, בעזיצט נישט קיין שום אידעאַלען, קעמפט נישט פאַר גאָרנישט, גלויבט נישט אין זיך, אַזאַ קלאַס זוכט אין דער קונסט בלויז אַ קוואַל פון פערגעניגען, זוכט בלויז דעם עסטעטישען גענוס. אָבער אַזאַ בעציהונג צו קונסט איז נישט קיין ריכטיגע. די אויפגאַבע פון קונסט איז נישט בלויז צו פערשאַפען פערגעניגען. דאָס איז איינע פון די בעדינגונגען איהרע, אָבער נישט דער הויפּט־ציל.

שעהנקייט איז אַ מיטעל, אַ דאַנק וועלכען מיר קאָנען בענעמען און בעגרייפען פערשידענע דערשיינונגען אין לעבען מיט אַ פערקלענערטען אויסברענגען פון ענערגיע, שעהנקייט פערלייכטערט צו בעגרייפען און איבערלעבען פערשידענע לעבענס דערשיינונגען. מען קאָן זיך מיט קונסט פערוויילען פונקט, ווי מען קאָן מיט פערגעניגען אויפעסען אַ צוקערל, אָדער שאָקאָלאַד. מען קאָן דאָך אָבער אַ גאַנץ לעבען נישט עסען בלויז זיסוואַרג! אַזאַ מין אונאויפהערליכע קוויקעניש מיט שעהנקייט איז אויך זעהר שעדליך, ווייל עס דערציהט אין מענשען דעם אַזוי גערופענעם „עסטעטיזם" און „פיינשמעקעריי", וועלכע פערטראָגען נישט קיין „מיאוסקייטען" און „העסליכקייטען" ווען אַפילו זיי זאָלען זיין זעהר שטאַרק, אויסדריקליך און כאַראַקטעריסטיש. — קונסט קאָנצענטרירט פערשידענע עלעמענטען און איינדריקען, און ווירקט, אַז זיי זאָלען אויפ'ן לייכטסטען אופן אין אונז אַריינדרינגען.

די קראַפט מיט וועלכער די איינדריקען דרינגען אין אונז אַריין, ווירקט אויף אונזערע געפיהלען, בעוועגט אונזער ווילען אין אַ בעשטימטער ריכטונג. און דערין בעשטעהט די ערציהערישע ווירקונג פון דער קונסט.

אַ געזעלשאַפטליכע גרופּירונג, אַ געזעלשאַפטליכער קלאַס, וועלכער איז לעבענס־פעהיג, האַלט זיך ביים ענטוויקלען, אַזאַ גרופּירונג נוצט אויס די קונסט אַלס לעהר־מיטעל, אַלס דערציהונגס־מיטעל.

ווי ווייט קונסט ווערט אויסגענוצט אַלס מיטעל צו ווירקען אויף דער מענשליכער פּסיכיק קאָנען דינען פאָלגענדען ביישפּילען:

אין סוף פון 19. יאָהרהונדערט לעבט די מענשהייט איבער אַ צייט פון גרויסע קריזיסען. באַלד שלאָגט זיך דאָס אָפּ אין דער קונסט. עס ענטשטעהט דער דעקאַדענטיזם, די קונסט פון דער ירידה־עפּאָכע. עס איז געווען אַ צייט, ווען די מענשהייט האָט פערלוירען יעדע האָפנונג אויף אַ בעסערע צוקונפט. עס בעווייזען זיך טעאָריעס, וועלכע רעדען וועגען אונטערגאַנג, וועגען קץ, און אויב מען האַלט שוין יאָ ביים אויסגעהען, ביים שטאַרבען, טאָ זאָל מען שוין מקבל־פּנים זיין דעם מלאך־המות וואָס שעהנער, זאָל זשע די „קבורה" פון דער מענשהייט זיין וואָס הערליכער. עס שאַפט זיך שטימונגס־קונסט. נישט בלויז אין דער מאַלעריי, נאָר אויך אין דער דיכטונג און אויך אין דער טעאַטער־קונסט. אין אַלע קונסט־שאַפונגען פון יענער צייט הערשט דער אומעט, טרויער. בילדער ווערען געמאָלט אין טונקעלע פאַרבען. ווייל ווער קאָן זיך דען פרייען און לאַכען ווען עס ליגט פאַר איהם אַ האַלבער בר־מינן? אָט אַזוי שפּילט זיך אָפּ דאָס לעבען אין דער קונסט.

אַ צווייטער ביישפּיל: עס קומט די צייט פון די אימפּעריאַליסטישע מלחמות דאַן ענטשטעהט דער פוטוריזם, די קונסט פון בעוועגונג, ריטם, טעמפּאָ. דער פוטוריזם ווערט אַרויסגערופען דורך דער נויטווענדיגקייט צו וועקען די געזעלשאַפט צו קאַמפּס־לוסטיגקייט, צו מלחמה־גרייטקייט, גלייכצייטיג, כדי אָפּצוציהען די אויפמערקזאַמקייט פון די פאָרשטעהענדע מלחמה־גרויזאַמקייטען און צו פערטעמפּען דאָס בעוואוסטזיין ווערט אויסגענוצט דער הילכיגער דזשאַז־באַנד. די אויגען ווערען פערבלענדט פון די שרייענדיגע פאַרבען פון די אויסערליך־עפעקטועלע אָבער אינערליך־פוסטע פוטוריסטישע בילדער. די הערשענדע קלאַסען נוצען אויס די דאָזיגע קונסט כדי צוגעווינען די געזעלשאַפטליכע פּסיכיק צום רוישיגען, הילכיגען, פוסטען לעבען און בעמיהען זיך דערשטיקען, וועלכע ס'איז העכערע אידעאַלען און בעסערע מענשליכע ביי־גונגען, דאָס בעווייזט, אַז דער אינהאַלט פון דער קונסט איז אָבהענגיג דערפון, דורך וועלכען געזעלשאַפטליכען קלאַס זי ווערט געשאַפען.

דער גרונד־שטריך פון קונסט אין געגענזאַץ צו דער וויסענשאַפט איז דער, אַז קונסט רעדט נישט בלויז צום מענשליכען פערשטאַנד, נאָר ווירקט אויך אויפ'ן געפיהל. אַלזאָ קונסט איז לויט איהר תוך פּראָפּאַגאַנדיסטיש און אַגיטאַטאָריש. וואָס איז דער אונטערשיד צווישען פּראָפּאַגאַנדע און אַגיטאַציע? פּראָפּאַגירען — הייסט פערשפּרייטען, פּאָפּולאַריזירען אַ געוויסען געדאַנק, אַ געוויסע אידעע. אַגיטירען — הייסט: ווירקען, ריהרען, אַפּעלירען צום געפיהל און אָרגאַניזירען דעם פערשטאַנד און דעם ווילען אין אַ בעשטימטער ריכטונג.

ווי מיר זעהען דערפילט קונסט לויט איהר מהות די ביידע אויפגאַבען.

איצט ענטשטעהט די פראַגע: אויב קונסט
איצט ענטשטעהט די פראַגע: אויב קונסט
הויכע ווירקונג אויפ'ן לעבען איז זעהר וויכטיג, וואָס פאַר אַ אינהאַלט ענטהאַלט אין זיך די קונסט־שאַפונגען און וואָס פאַר אַ פאָרם ווערט דער דאָזיגער אינהאַלט אויסגעדריקט.

פאָרם און אינהאַלט

גאַנץ אָפט הערט מען דיסקוסיעס וועגען דעם, וואָס איז וויכטיגער אין דער קונסט, צי פאָרם אָדער דער אינהאַלט?

אַזוי דאַרף די פראַגע נישט געשטעלט ווערען. אין אַ קונסט־ווערק זענען די ביידע עלעמענטען אונטיילבאַר. פאָרם — דאָס איז אָרגאַניזירונג פון אינהאַלט. ווי לאַנג עס איז פערהאַן בלויז אינהאַלט, דער בלויזער געדאַנק, דער בלויזער סיוזשעט און עס איז נישט פערהאַן די ענטשפּרעכענדע פאָרם, אַזוי לאַנג קאָן נישט זיין קיין רייד וועגען אַ קונסט־ווערק, נאָר אַן'אינהאַלט, וועלכער איז אָרגאַניזירט אין פאָרם פון אַ בעשטימטען מאַטעריאַל (וואָרט, בעוועגונג — אויף דער ביהנע, קאָליר אין דער מאַלעריי, ליים און מאַרמאָר אין דער סקולפּטור, קלאַנג אין דער מוזיק, וואָרט אין דער ליטעראַטור א. א. וו.) שאַפט מיט זיך אַ פּראָדוקט פון קונסט. פאָרם אָהן אַן'אינהאַלט קאָן בכלל נישט עקזיסטירען. אַזוי אַוועקשטעלען די פראַגע שמעקט מיט מעטאַפיזיק. אַ לעבעדיגער מענש, וואָס ער זאָל נאָר נישט שאַפען, לייגט ער אומבעדינגט אַריין אין דעם אַ וואָסער ס'איז אינהאַלט. שוין די שטרעבונג פון דער אַזוי גערופענער „ריינער" קונסט לשם קונסט צום אָנקוועלען זיך מיט לויטער פאָרם שטעלט מיט זיך זעלבסט שוין פאַר אַ געוויסען אינהאַלט. די דאָזיגע שטרעבונג שפּיגעלט אָפּ דאָס לעבען פון בעשטימטע סאָציאַלע גרופּירונגען, וועלכע צווינגען דעם קינסטלער צו גליטשען זיך אויף דער אויבערפלאַך פון געגענשטענדען און אין דעם געפינען אַ קינסטלערישע בעפרידיגונג.

ריכטיג אַנאַליזירט דעם מאָמענט פלעכאַנאָוו:

אויב אַ קינסטלער פון אַ געוויסען לאַנד אין אַ געוויסער צייט מיידען אויס קאַמפּען און אַקטועלע געזעלשאַפטליכע פּראָבלעמען און אין אַן־אַנדער צייט פערקעהרט, גאַרן זיי נאָך קאַמף, שטאַמט עס נישט דערפון, וואָס עמיצער אַ זייטיגער דיקטירט זיי וועלכע ס'איז פליכטען אין געוויסע [illegible], עס שטאַמט דערפון, וואָס אין פערשידענע געזעלשאַפטליכע בעדינגונגען ווערען זיי בעהערשט דורך פערשיידענע שטימונגען.

סענסאציאנעל-ראמאנטישער ראמאן (25

אין אפגרונט

סענסאציאנעל-ראמאנטישער ראמאן

ווען זיי פלעגען זיך זעהען נאר איין מאל אין וואך דאן זענען געווען שטארק בייגיריג צו זעהען זיך, האט ער קיין צייט נישט געהאט אויסצופרעגען און נאכצופארשען אלע קלייניגקייטען. אבער איצט זענען זיי פעראייניגט אויף שטענדיג, און זענען כסדר איינער נעבען דעם אנדערן, זענען זיי גע־ווען פערדעכטיגט איינער אויפ'ן אנדערן אפילו אין זייערע בעסטע ליבעס-מאמענטען, און זיי האבען נישט געקאנט הארמאנירען. ער האט געזוכט צו דערוועקען אין איהר א געפיהל, וועלכען זי האט קיינמאל נישט געהאט, און זי איז דאגעגען ווי־דער געווען גרייט זיך מקריב צו זיין פאר איהם און פערשאפען אהם א פערגעניגען, וואס קיין צעהן אנדערע האבען פון איהר נישט געהאט, און ווען זי האט דאס נישט געקענט בעווייזען, פלעגט זי וויינען פון פערדרוס.

זיי האבען געדארפט לערנען פון די העטעמאס ווי צו פיהרען א רוהיגען און צופרידענעם לעבען, דען קיינער אין די פאריזער פארשטעט האט נישט געלעבט אזוי רוהיג און אזוי פריי, ווי זייערע שכנים, וועלכע האבען זיך דערלויבט צו געהן גע־קליידעט ווי זיי געפעלט און געניסען פון פערגע־ניגען נאך זייער הארץ.

די העטעמאס האבען זיך אפגעגעבען מיט זיי־ערע הינער און ענטלעך, האבען געפלאנצט און בע־גאסען און געהיט זייער גארטען, און האבען געאר־בייט פרעהליך און הנאה געהאט פון זייער לעבען.

און בשעת דער דיקער העטעמא האט געגאסען פון דעם זומער האט ער נישט פערגעסען צו רעדען פון די גליקען אין ווינטער.

— איצט איז נאך גאר נישט! — פלעגט העטעמא זאגען, — ווארט אויף דעצעמבער מאנאט דאן קומט מען אהיים נאס, בלאטיג, און מיד, מיט דעם גאנצען לאסט פון דער גרויסער שטאט אויפ'ן קאפ, און מען געפינט א גוטען פייער, א גוטען לאמפ, א הייסען זופ און אונטער'ן טיש א פאר היל־צערנע שיך אנגעשטאפט מיט שטרוי! און דאס איז נאך אלץ גארנישט, שטעלט אייך פאר, ווען איינער האט דאן געגעסען קרויט מיט לעבער, און האט אויסגעטרונקען א פלאש שנאפס, ווי גוט איז דעמאלט אוועקצושטעלען דעם שטוהל ביים אויווען פערדרויכערען די ליולקע אין דער צייט, וואס דער פראסט מאלט בילדער אויפ'ן פענסטער?

העטעמא האט זיך צורעדט איבער דער טעמע גליי ווי ער וואלט געווען א בעריהמטער רעדנער בעת ער איז פון דער נאטור געווען א קליינער רעד־נער און פלעגט רויט ווערען ווען ער פלעגט דאר־פען ארויסרעדען צוויי ווערטער.

די העטעמאס זענען געווען זעהר גוטע שכנים זיי האבען אמאל געטון א טובה, וועלכע האט נישט בעדארפט קאסטען טייער, און האבען פיינט געהאט צו זיין ביי א האמפעריי, וואו מען מוז נעה־מען איין צד אדער דעם צווייטען, די פרוי האט פרובירט צו לערנען פאבין די קונסט צו האדעווען הינער, און בעגיסען בלומען, אבער איהר מיה איז געווען ארויסגעווארפען.

פאני וועלכע האט געקאנט די לאנד נאר פון בילדער, וואס זי האט געזעהען ביי די קינסטלער, האט געהאט א גאנץ אנדער בעגריף ווי די העטע־מאס. זי האט געוואוסט נאר, אז לאנד איז א גיטער ארט אויף צו שרייען, ארומצולויפען, ארומ־קייקלען זיך און פערבלאנדזשען. די זעקס מאנאטען, וואס זי איז געווען אין די מעבלירטע צימערן הא־בען פון איהר צוגענומען איהר גאנצע פאנטאזיע און וועגען ארבייט. דער לעבען, וואס זי האט אמאל געפיהרט, איהר פרייליכקייט, איהר גוטע צייט און איהר ארומלויפען האט זיך איצט אויף איהר אפ־געריפען דערמיט, וואס זי האט פערלוירען איהר גאנצע קראפט צו ארבייטען, זי איז געווארען אפילו פויל אנצוטון א קלייד, אדער פערקעמען איהרע האר.

דאס הויז האט געפיהרט איהר ווערשערין, און ווען זשאן איז געקומען אין אווענד און האט ביי איהר געפרעגט וואס זי האט געטון האט זי איהם נאר געקאנט דערציילען פון א געשפרעך מיט די העטעמאס און פון די סיגארעטען, וועלכע זי האט אויסגערויכערט פאר'ן טאג, און ווען עס פלעגט קומען זעקס א זייגער איז זי נאך נישט געווען פערטיג מיט איהר קלייד צו געהן איהם אנטקעגען.

אבער ווען דער הערבסט מיט זיינע וואלקענס און רעגענס איז געקומען האט זי געהאט א גוטען אויסרייד צו בלייבען זיצען אין הויז, און אפט ווען ער איז געקומען צוריק פון פאריז, האט ער זי נאך געטראפען אין איהר ווייסען לאנגען מארגען־ראק מיט איהרע האר צולאזען.

אין איינעם אנ'אווענט האט ער געפונען זיין פרוי זעהר אויפגערעגט, העטעמאס פרוי האט איהר דערצעהלט א געשיכטע פון א קליינעם יונגעל וועלכער האט זיך דערצויגען ביי זיין באבען אין מארוואן. זיין פאטער און מוטער זענען האלץ־הענדלער אין פאריז, אבער זיי שרייבען נישט און שיקען שוין לאנג נישט קיין געלד פאר'ן קינד. פלוצלונג איז די באבע געשטארבען, און פרעמדע מענשען האבען גענומען דעם קינד אום צו ברענ־גען איהם צו די עלטערן, אבער זיי האבען קיינעם נישט געפונען. די מוטער איז אנטלאפען מיט א געליבטען. דער פאטער האט גענומען טרינקען, איז געווארען באנקראט, און איז פערשוואונדען. דער קליינער יונגעל, וועלכער איז ערשט זעקס יאהר, איז זעהר שיין און ליבלעך, אבער ער איז אהן ברויט, אהן קליידער, און אהן א פריינט.

פאני האט געוויינט, אזוי איז זי געווען גע־ריהרט, און ענדליך האט זי געפרעגט אויב ער וואלט איינשטימען צו נעמען דעם קינד צו זיך.

— נארישקייטען!

פאני איז צו איהם צוגעגאנגען נאהענט. האט איהם ארומגענומען איהם געקושט און געזאגט:

— דו ווייסט דאך, ווי איך ליב צו האבען א קינד; מיר קענען איהם דערציהען און אויפהא־דעווען, מענשען ליבען צוגענומענע קינדער אזוי ווי אייגענע.

זי האט פאר איהם פארגעשטעלט די בעשעפטי־קונג, וואס אזא קינד וועט איהר געבען. זי איז דאך איינע אליין דעם גאנצען טאג און ווערט משוגע פון טראכטענדיג. א קינד איז דאך דער בעסטער פריינד, ווען זשאן האט גענומען רעדען וועגען די הוצאות האט זי געזאגט: — א הוצאות זענען גאר נישט, שטעל זיך פאר, א קינד פון זעקס יאהר קען אויסגעפוצט ווערען מיט דיינע אלטע זאכען, עס וועט נישט קאסטען קיין פרוטה טייערער. העטעמא האט עס מיר דערקלערט.

— זאל זי איהם נעמען! — האט זשאן געענט־פערט לאכענדיג. און ווען ער האט געזעהען, אז ער קאן זיך פון איהר נישט ארויסדרעהען, האט ער ענדליך געפרעגט, וואס וועט זי טאן מיט דעם קינד, ווען ער, זשאן, וועט שוין דא מעהר נישט זיין. וואס פאר א לאסט דער קינד וועט זיין פאר איהר, און וואס פאר א יאך עס וועט הענגען אויף איהר האלז.

פאני'ס אויגען האבען זיך פערצויגען.

(פארזעצונג קומט).

רייזענדע און אגענטען ווערען בעטראכט אלס אנגעשטעלטע

(א בריף אין רעדאקציע)

אין אייער צייטונג פון 8 דעצעמבער ד. י. אין דער רובריק ארבייטער-רעכט ווערט אנגעגעבען, אז רייזענדע און קאמיוואיאזשארען זענען נישט קיין גייסטיגע ארבייטער און דעריבער אונטערלי־גען זיי נישט די קאמפעטענץ פון ארבייטס-געריכט.

אייגענטליך וואלטען מיר דערויף נישט רע־אגירט, ווען אין טעקסט וואלט געווען אנגעגעבען אז דאס איז די פריוואט-מיינונג פון וועלכען ס'איז יורידישען ראטגעבער. ווייל אבער דער לייענער קען בעקומען דעם איינדרוק, אז דאס איז די אויטאריטעטע מיינונג פון אייער חשוב'ער צייטונג געפינען מיר פאר נויטיג דעם ענין אלזייטיג אויפצוקלערען.

לויט אלע פערעפענטליכטע געזעצען וועגען ארבייטס-שוץ, ווערען רייזענדע און אגענטען בע־טראכט אלס אנגעשטעלטע, אלץ איינס צי זיי בע־קומען זייער לוין אין דער פארם פון פראוויזיע אדער פעסטע געהאלט און אויך צי זיי זענען בע־שעפטיגט ביי איינער, אדער מעהרערע פירמעס; אלע געזעצען וועגען די ענינים, סיי דאס געזעץ וועגען אורלויב, וועגען סאציאלע פערזיכערונגען און אויך וועגען ארבייטס-אפמאכען מיט גייסטיגע ארבייטער, פעררעכענען רייזענדער און אקוויזיטא־רען צו דער קאטעגאריע אנגעשטעלטע.

די טערמינאלאגיע פון געזעץ רופט עס: „Sprzedawcy podróżujący" (ארומפאהרענדיגע פערקויפער). מיר האבען א קאפיע פון די מיניס־טעריעלע מאטיוון, וועלכע זענען אויסגעארבייט געווארען אויף א צווישען מיניסטעריעלער קאנפע־רענץ, א דאנק דער איניציאטיווע פון אונזער פעראיין, דאטירט דעם 13 מאי 1929 אונטער־שריבען פון מיניסטער פריסטאר, אלס אינסטרוקציע צו אלע איהם אונטערליגענדע ארגאנען, ווי אויך די אויטאריטעטע מיינונג פון לאדזשער אינספעקטאר פון דער פערזיכערונגס-אנשטאלט פאר גייסטיגע ארבייטער.

אין זיין בריף צו אונזער פעראיין דאטירט פון 1-טען סעפטעמבער ד. י. ווערט אונצווייד[ייטיג] אויפגעקלערט, אז אונטער „ארומפאהרענדיגע פער־קויפער" ווערט פערשטאנען „קאמיוואיאזשארען" און אין דער ערשטער רייה די דאזיגע קאמיווא־יאזשארען, וועלכע בעזיצען לעגיטימאציעס ארויס־געגעבען פון דער אינדוסטריע-אפטיילונג ערשטער אינסטאנץ (ביים לאדזשער מאגיסטראט), און אז די דערמאהנטע אונטערליגען אין דער ערשטער רייה דער פליכט פון סאציאלער פערזיכערונג.

ס'איז אויך כדאי צוצוגעבען, אז די לעצטע טעג האט זיך דער קאמיסאר פון לאדזשער קראנקען־קאסע גענומען שטרענג קאנטראלירען צי אלע אונטערנעהמער האבען זייערע רייזענדע געמאלדען אין קראנקען-קאסע און פיל צעהנדליגער פירמעס זענען געצוואונגען געווען זייערע רייזענדע צו פערזיכערען אונטער'ן דראהונג פון גרויסע שטראפען.

וואס אנבעלאנגט דעם עצם פאקט, צי ריי־זענדער אונטערליגען דער קאמפעטענץ פון ארבייטס־געריכט, קענען מיר בעשטעטיגען, אז אין משך פון דער ביז-איצטיגער קאדענץ פון ארבייטס-געריכט, אין לאדז, זענען שוין דורכ'ן געריכט בעטראכט געווארען מעהרערע פראצעסען פון רייזענדע געגען זייערע ארבייטס-געבער און קיינמאל האט זיך דאס ארבייטס-געריכט נישט בעטראכט פאר נישט קאמ־פעטענט אין אזעלכע פראצעסען.

צולעצט ווילען מיר נאך צוגעבען, אז אונזער פעראיין פון אגענטען און רייזענדער, לאדזשער אפ־טיילונג בעזיצט זיינע נאמינירטע, דורכ'ן מיניס־טעריום, לאוניקעס אין ארבייטס-געריכט, וועלכע זענען בערופען צו אורטיילען פאכמעניש אין אלע פראצעסען און סכסוכים צווישען רייזענדער און זיין שעף.

דאנקענדיג פאראויס

מיט דרך ארץ

יוסף ראבינאוויטש

פערוואלטונגס סעקרעטאר פון לאדזשער אפטיילונג פראפעסיאנעלען פעראיין פון אגענטען און רייזענדער אין פוילען.

וואו האלט עס איצטער מיט דער ארבייטער-רעגירונג אין ענגלאנד?

(ענדע פון דער ערשטער זייט).

לאז צו מאכען.

אלע רעדען זיי טאריף, מיינען מיינען זיי [illegible] שכירות. דאס איז דער וויכטיגסטער פונקט וואס מוז פערשטאנען ווערען.

אז די לייבאר רעגירונג איז פיל אפגעשוואכט געווארען, אלס רעזולטאט פון קריזיס און פון דער פערגרעסערטער ארבייטסלאזיגקייט, קען קיינער נישט לייקענען. די וואהלען פאר שטאט עמטער האבען עס בעוויזען. אמת אין יענע וואהלען האָ־בען אנדערע וויכטיגע פאקטארען געשפילט א גרוי־סע ראלע, אבער דער פאקט בלייבט, אז ביז דעם יאהר האבען די ארבייטער פארטייען אין די לא־קאלע וואהלען שטענדיג פערגרעסערט די צאהל פון זייערע געוועהלטע, און הייי־יאהר האבען זיי פער־לוירען ארום אכציג פלעצער (פריהער האט מען גע־מיינט אז די צאהל איז בלויז 68. איצטער אבער ווייס מען אז זי גרייכט ביז 80).

די פסיכאלאגיע פון מענשען איז אלץ דיזעלבע אין דער גאנצער וועלט. דער ענגלישער ארבייטער איז טאקע מעהר קלאסענבעוואוסט און מעהר פראַ־גרעסיוו ווי דער אמעריקאנער, למשל, אבער ער ווערט אויך שטארק בעאיינפלוסט פון מאמענטאלע אומשטענדען. די צייט איז שלעכט, די ארבייטס־לאזיגקייט וואקסט, איז שולדיג אין דעם די עק־זיסטירענד רעגירונג.

די לייבאר־פארטיי פערשטעהט די לאגע גאנץ גוט. איהר אויפגאבע איצטער איז צו ערקלערען די ארבייטער וואו די אנדערע פארטייען צילען, וואס די אנדערע פארטייען וועלען טון אויב זיי וועלען אין מאכט אריין. אויב עס וועט געלונגען דער פארטיי דאס קלאר מאכען צו די גרויסע מא־סען, איידער זי וועט אריינגעצוואונגען ווערען אין נייע וואהלען, וועט זי פון די וואהלען ארויסקומען נאך שטארקער ווי זי איז היינט, אויב נישט, איז דא א געפאהר, אז זי וועט ליידען א מפלה.

און דאס פערשטעהט א געוויסער טייל פון די פיהרער פון די אנדערע פארטייען און דערפאר פאדערען זיי מען זאל די ארבייטער־רעגירונג נישט געבען קיין צייט פאר ווייטערע אויפקלערונג, נאר מ'זאל איהר פון דער רעגירונג וואס שנעלער ארויסזעצען.

ווי לאנג אלזא די ארבייטער רעגירונג וועט זיך האלטען איז שווער צו זאגען. וואהרשיינליך נאך עטליכע מאנאטען. אבער וואס לענגער זי וועט שטעהען, אלץ שטארקער וועט ווערען איהר פאַ־זיציע אין די וואהלען וואס וועלען דערנאך פאר־קומען.

—000—

די ברידער-קאמפעצ אין יאהר 1905 אין לאדז (16

צום 25-יאהרצייט פון יענע בלוטיגע טעג

— איך זעה, האט פליסאק געזאגט, אז איהר בע־האלט עפעס פאר מיר, אזוי ווי איהר וואלט מיך גע־האלטען פאר א שפיצעל.

סטעפאן האט זיך געפרובט ארויסצודרעהען פון גנ'ענטפער מיט עפעס א ליגען. מיר זענען ארויס־געגאנגען, האט סטעפאן געזאגט, עפעס איינקויפען, מארטא האט פארגעפיהלט, אז דא איז עפעס נישט גלאטיג, אין דעם אויגענבליק האט זי זיך דער־מאהנט, אז זי האט דעמזעלבען פליסאק געזעהען אין קארידאר פון דער אכראנע, מארטא האט איבער געבעטען אויף א רגע, זאגענדיג אז זי געהט נאר צו צום בופעט אויסקלויבען עטליכע קיכלעך, דארט ביים בופעט האט מארטא געפרעגט די אינהאבערין פון דער צוקערניע, ווער ס'איז פליסאק. די פרוי האט נאך געענטפערט מיט עטליכע ווערטער:

— איך ראט צו זיין פארזיכטיג.

מארטא האט געזעהען אז זי איז אריינגעפאלען, אז זי וועט דעם שפיצעל מעהר נישט פטור ווערען, זי האט זיך דעריבער דערנעהנטערט צום בופעט און פון דארט אראפגענומען א גרויס מעסער, וועלענדיג אריינזעצען דאס מעסער אין קארק פון שפיצעל.

— איהר זאלט דאס נישט טון, האט די איי־גענטימערין געזאגט. האלט דעם שפיצעל בעסער אביסעל לענגער אויף אין צימער, אלע שריט אז ער זאל פון דאנען נישט ארויס מעהר קיין גאנ־צער זענען שוין געמאכט. שטערט בעסער נישט, אזעלכע זאכען דארף מען קענען אדורכפיהרען.

מארטא האט פערוואונדערט אנגעקוקט די איי־גענטימערין, זי האט פערשטאנען, אז ס'איז צוגע־גרייט געווארען אנצאטענטאט אויף דעם שפיצעל פליסאק.

— צי האט איהר נישט בעמערקט, האט די אייגענטימערין ווייטער געזאגט, אז דער קעלנער, וועלכער איז אייגענטליך מיין ברודער, איז ארויסגע־גאנגען אין דעמזעלבען מאמענט ווען דער שפיצעל איז דא אריינגעקומען. זעצט אייך רוהיג אוועק נע־בען טישעל און ווארט ביז'ן סוף, איהר האט אבער די אויפגאבע וואס מעהר דעם „דריאן" צו קאקעט־טירען, כדי איהם צו פערהאלטען דא וואס לענגער.

ס'האט זיך ארויסגעשטעלט, אז דער גאנצער ענין איז געווען א צופאל. סטעפאנען האט מען אין דער דאזיגער צוקערניע געקענט פאר א היימישען מענשען, ווען פליסאק איז אריין אין דער צוקערניע גלייך נאך סטעפאנען האט די אייגענטימערין גע־מיינט, אז דאס האט ער אומישנע אריינגעפיהרט דעם שפיצעל, כד יצו מאכען פון איהם א סוף, און ווי די זאכען זענען שטענדיג ערלעדיגט גע־ווארען האט די אייגענטימערין גלייך געשיקט וואו־הין מען דארף.

די דריי פערזאן ביים טישעל האבען גערעדט א לענגערע צייט וועגען פערשידענע זאכען, נאכ־דעם ווי זיי האבען אויסגעטרונקען די קאווע, האט מארטא געהייסען נאכאמאל דערלאנגען קאווע, זי האט פליסאק קאקעטירט און געפראוועט קאמפלי־מענטען.

פלוצלונג האט זיך די טיר געעפענט און מיט גרויס רעש זענען אריינגעפאלען פינף מאנספער־שוינען, צווישען וועלכע ס'איז אויך געווען ריכליק. פליסאק האט זיך אויפגעכאפט פון טיש און זיך גע־כאפט פאר דער מאש. סטעפאן איז אבער שוין געווען אויף עפעס צוגעגרייט און שנעל געכאפט פליסאק'ן ביי די הענט, ריכליק איז צוגעקומען און אדורכרעווידירט דעם שפיצעל און ביי איהם קודם־כל אפגענומען דאס געוועהר. איינער פון די אַ־ריינגעקומענע האט צוגעלעגט פליסאק'ן א רעַ־וואלווער צו דער שלייף.

— נאר נישט דא, האט ריכליק געזאגט, דא דארף אלץ בלייבען אזוי ווי געווען, און ווענדענדיג זיך צום „שפיצעל" האט ער צוגעגעבען:

— דו וועסט געהן מיט אונז. געדענק, אז דו זאלסט נישט וואגען ענטלויפען אדער שרייען, ווען דו וועסט נאר עפענען דאס מויל, אדער איין שריט מאכען א גרעסערען, ביזטו שוין א בר־מנן. מיר וועלען ארויסגעהן דורכ'ן קארידאר, א דראזשקע שטעהט פאר'ן טויער, פליסאק איז ארויסגעגאנגען מיט אנ'אראפגעלאזטען קאפ גלייך, ווי א טויטער.

דריי באיאוצעס בראש מיט ריכליק'ן האבען זיך אריינגעזעצט אין דער דראזשקע, וועלכע איז אוועקגעפאהרען אין דער זייט פון „ווידזעוו", די איבריגע באיאוצעס צוזאמען מיט סטעפאנען און מארטא זענען אויך אהין געפאהרען נאר מיט'ן טראמוואי.

נאהענט פון דער פאבריק פון היינצעל און קו־ניצער האבען זיי זיך אפגעשטעלט, פליסאק איז אריינגעפיהרט געווארען אין דער פאבריק. דאס פאר טייי־געריכט איז צוזאמענגערופען געווארען אין דער „סמאלאווניע", ס'האט זיך אנגעהויבען דער פער־הער. קודם־כל איז אויסגעהערט געווארען די אייגענטימערין פון דער צוקערניע. דאס איז געווען א פארטיי־חברטע, דער דאזיגער לאקאל איז אומישנע געעפענט געווארען נישט ווייט פון דער אכראנע, און מ'האט זיך בעמיהט, אז ס'זאלען אריינקומען וואס ווייניגער מענשען, דאס איז געווען א פשוטע פארטיי־סטאציע פאר באיאוצעס וועלכע האבען שטענדיג געהאט עסקים מיט דער אכראנע. בעזונ־דערס האט מען זיך בעמיהט אהין אריינצונארען שפיצלעס, וועלכע זענען שוין פון דארט נישט אַ־רויס קיין גאנצע.

דערוויל איז נאך די דאזיגע צוקערניע נישט געווען פערדעכט און אלץ איז געגאנגען כשורה.

(המשך קומט).

נייער פאלקסבלאט

דאס לאדזער לעבן

נייער פאלקסבלאט

פרייטאג 12 כב כסלו תרצ"א

דעצעמבער
זון-אויפגאנג 7.15
זון-אונטערגאנג 3.81
ליכט-צינדען: 3,09

א רויב אנפאל מיט 11 יאהר צוריק

ערשט יעצט איז דער רויבער פאר'משפט געווארען אויף 5 יאהר תפיסה

(2) אין קרייז-געריכט איז נעכטען גע'משפט געווארען דער 40-יעהריגער עדוואַרד מאַרטשיניאַק פאַר אַ באַנדיטען-אָנפאַל, וועלכען ער האָט אויסגעפיהרט מיט 11 יאָהר צוריק. דעם 21. דעצעמבער 1919 איז הערמאַן בראַנד פון דאָרף קזשיוויץ הינטער לאָדז, צוזאַמען מיט זיין פרוי געקומען צו גאַסט צו זייער קרוב גוסטאַוו בראַון אין גאָוואָזלאטא. אין אָוונד, ווען זיי זענען אַלע געזעסען צוזאַמען, זענען אין שטוב אַריינגעפאַלען עטליכע פערמאַסקירטע באַנדיטען, מ'האָט אַלעמען טעראָריזירט און געבונדען, און נאָכדעם ווי מ'האָט בראַונען גוט צושלאָגען, איהם געבונדען צוגענומען זיין פעלץ און 5000 מאַרק מזומן. דעם דינער אָטאָן שטייגערט האָט מען אויך אַריינגעוואָרפען אין שטוב און געבונדען. דערווייל זענען פון ערגעץ אָנגעקומען רודאָלף בראַון און פעטריך. די באַנדיטען האָבען אויך זיי אַריינגעקריגען אין שטוב און געבונדען. ביי בראַונען האָבען זיי צוגענומען 500 מאַרק מזומן און אַ גאָלדענעם זייגער. די באַנדיטען האָבען נאָך געפאָדערט, אַז בראַון זאָל זיי אָפּגעבען די 7000 מאַרק, וועלכע ער האָט בעקומען פאַר אַ פערקויפטען פערד. ווען ער האָט זיי דאָס געלד נישט געגעבען, האָבען זיי אויף איהם אויסגעשאָסען, אָבער נישט געטראָפען.

נאָכדעם האָבען זיי אַלעמען אַריבערגעפיהרט פון הויז אין שייער. און די פרוי בראַון אין שטאַל, בוגענומען ביי אַלעמען די שיך און זענען אָפּגעפאָהרען אין בראַונס שליטען. דערביי האָבען זיי דערשאָסען דעם הונט.

אין אַ פאָר טאָג אַרום האָט די פּאָליציי אין לאָדז געפינען בלאָנדזשען בראַונס פערד.

די פּאָליציי האָט פאָרגענומען אַנ'אויספאָרשונג אָבער מ'האָט קיינעם נישט געכאַפּט, ערשט שפּעטער, ווען מ'האָט געכאַפּט דעם באַנדיט, יוזעף סכאַרזשינסקי, האָט ער זיך צוו. אַנד. מודה געווען אויך אין אויספיהרען דעם דאָזיגען באַנדיטען-אָנפאַל און האָט אָנגערופען אַלע זיינע שותפים מיכאל קאַפּשיק, עדוואַרד מאַריציניאַס און דיאָניזי קוסאַלאַ. סטאַשינסקי איז דורכ'ן פעלד - געריכט פער'משפט געוואָרען צום טויט און דער אורטייל איז אויסגעפיהרט געוואָרען. באַלד דערויף האָט מען מאַרציניאַק'ן און קוסאַלאַ געכאַפּט און דעם 7. יוני 1920 איז פאָרגעקומען דער ערשטער פעריהער, בעת וועלכען זיי האָבען זיך מודה געווען. מ'האָט זיי איבערגעפיהרט אין שעראַדזער טורמע און זיי זענען פון דאָרט באַלד ענטלאָפען.

אַזוי זענען אַ דורך 10 יאָהר, אין מאַי ה. י. האָט מען אין סאַרני אַרעסטירט מאַרציניאַק'ען און מ'האָט וועגען דעם מיטגעטיילט קיין לאָדז.

נעכטען איז אין היגען קרייז-געריכט פאָרגעקומען דער פּראָצעס פון מאַרציניאַק'ן, ער האָט זיך נישט מודה געווען. אין סאַרני און אין קאָוועל האָט ער זיך בעהאַלטען אונטערן נאָמען סאַלאַטא און סאַלאַמאַנאַוויטש. פון טורמע אין שעראַדז איז ער אַנטלאָפען, ווייל ער האָט געהאַט אויסצוהאַלטען אַ פאַמיליע פון 10 פערזאָן. כדי פעסטצושטעלען זיין אַליבי האָט מאַרציניאַק אָנגעגעבען עדות עטליכע גנבים, וואָס זיצען אָפּ זייערע אורטיילען. זיי האָבען געזאָלט פעסטשטעלען, אַז דעם אָוונד ווען דער אָנפאַל איז אויסגעפיהרט געוואָרען איז מאַרציניאַק געווען אין אַ לאָדזער קינאָ.

דאָס געריכט האָט מאַרציניאַקען פער'משפט אויף 5 יאָהר טורמע און צו פערלירען אַלע רעכט.

יאנקעל פאדערט אז לוזער זאל חתונה האבען מיט זיין ווייב

און פערעלע נעבעך וויינט און וויל צוריק חתונה האבען מיט איהר מאן

ווען יאַנקעל ג. האָט אָנגעהויבען צו „געהען" מיט פערעלען איז ער נישט געווען זיכער, אַז פון דעם „געהן" וועט עפּעס אַרויסקומען, ווייל פערעלע איז געווען זעהר אַ שעהן מיידעל מיט אַ 3—4 יאָהר יונגער פון איהם און בחורים אַרום איהר האָבען זיך גערדרעהט, ווי ביהנען אַרום האָניג. יאַנקעל איז געווען אַ שטילער בעשיידענער יונגערמאַן, אַ גוטער פאַכמאַן און האָט נישט געקענט נאָכטון די אַלע שמד-שטיק פון די „פאַצעטלעך".

אָבער פערעלע זעהט אויס, האָט עס ריכטיג אָפּגעשאַצט און האָט פון אַלעמען אויסגעקליבען דווקא יאַנקלען. ער האָט זיך געפיהלט איבערגליקליך. ווען ס'האָט זיך דערנעהנטערט דער טאָג פון זיין חתונה, געדונגען זיך אַ שטוב אין באַלוט, און געוואָרען אַ זעלבסטשטענדיגער שוסטער-מייסטער. אַזוי ווי אַ גוטער פאַכמאַן איז ער געווען און דערצו אַ רוהיגער שטילער מענש, האָט איהם קיין אַרבייט נישט געפעהלט, ער האָט זיך אויסגעשלאָגען פרנסה, או וְאפילו אָנגעהויבען אָוועקלייגען אַ זלאָטי. פערעלען האָט קיין שום זאַך נישט געפעהלט, סיידען פון פויגעל-מילך — ס'איז נישט געווען אַזאַ זאַך, וואָס יאַנקלען וואָלט אויסגעוויזען צו טייער פאַר זיין יונג ווייבעל, וועלכע ער האָט אַזוי געליבט.

טרעפט זיך אַ מעשה אַז צו פערעלען האָט זיך אָנגעהויבען צופוצען עפּעס אַ יונגער-פאַצעט, פון איהרע אַמאָליגע בעקאַנטע און איהם איז געלונגען פערעלען צו פערדרעהען דעם קאָפּ, אויף אַזאַ אופן אַז יאַנקעל האָט זיי אַמאָל געטראָפען אין אַ גאַנץ אומצווייד־טיגע פּאָזע.

דער פאַצעט איז באַלד געקומען צו זיך און געוואָלט מאַכען אַ „ויברח", אָבער יאַנקעל האָט איהם פערהאַלטען און קורץ, אָבער דייטליך פון איהם פערלאַנגט אַ קלייניגקייט: ער מוז חתונה-האָבען מיט פערלען, ווייל ער, יאַנקעל, וועט איהר אָפּ'גט'ן, און הפקר קען זי דאָך נישט בלייבען.

לוזער פ. איז נישט געווען אַזאַ „דזשענטעלמען", ווי ס'וואָלט זיך געקענט אויסווייזען, איהם האָט געפאַלען פערעלע ביז זי איז געווען יענעמס ווייב, אָבער אַליין חתונה האָבען.... נאָר ווען ער האָט דערזעהען יאַנקעלס מינע, פערשטאַנען, אַז טרוקען וועט איהם יאַנקעל נישט אַרויסלאָזען, האָט ער שטילערהייט אַרויסגערעדט „גוט" און מ'האָט זיך אָפּגערעדט, אַז אויף מאָרגען וועט ער קומען צו יאַנקלען און מ'וועט אַלץ געגוי אַרומרעדען.

פערעלע האָט אַ גאַנצען מעת-לעת אָפּגעוויינט, אָבער יאַנקעל איז געבליבען ביי זיינס — ער וועט איהר אָפּ'גט'ן און זי וועט חתונה האָבען מיט לוזער'ען.

אויף מאָרגען, ווען לוזער איז געקומען, האָט מען זיך לאַנג געאַמפּערט ביז יאַנקעל האָט ערקלערט, אַז ער גיט זיין פערעלע נדן 800 זל. און ציהט זיך אַרויס פון זיין שטוב. אין אַ וואָך אַרום איז טאַקע פאָרגעקומען דער גט צווישען יאַנקלען מיט זיין פערעלע. יאַנקעל האָט פערעלען איבערגעלאָזט איהר נדן און איז אַוועק.

לוזער האָט דערווייל זיך אָנגעהויבען גרייטען צו זיין חתונה מיט פערעלען, ביז וואָס, ווען האָט ער ביי איהר גענומען דעם מזומנים-נדן אויף איינצופיהרען עפּעס אַ געשעפט. אָבער דאָס „איינפיהרען" דעם געשעפט, זעהט אויס, האָט איהם שטאַרק פערשלונגען, ווייל זייט יענעם טאָג האָט איהם פערעלע מעהר פאַר די אויגען נישט געזעהען. האָט זי איהם אָנגעהויבען אַרומזוכען, און אַז מען זוכט געפינט מען. און זי האָט דעם תכשיט געפּאַקט.

לוזער אָבער איז קנאַפּ צופרידען געווען פון דעם, וואָס פערעלע האָט געפינען איהר אוצר. ער טענה'ט, אַז דאָס געלד האָט ער שוין נישט און חתונה האָבען וועט ער קיינמאָל נישט פערשפּעטיגען, האָט זיך פערעלע געווענדעט נאָך הילף צו איהר... ערשטען מאַן. יאַנקעל האָט זיך געוואָרפען צו לוזערן, יענער אָבער טענה'ט זיינס... וזאָט יאַנקעל וועגען דעם גאַנצען ענין געמאָלדען אין אויספאָרשונגס-אַמט.

פערעלע וויינט גאַנצע טעג, זי פערזיכערט, אַז זי וועט שוין מעהר נישט טון קיין נאַרישקייטען און וויל צוריק חתונה-האָבען מיט איהר יאַנקלען. צום גליק איז יאַנקעל נישט קיין כהן און אפשר וועט נאָך פון דעם שידוך עפּעס ווערען.

געקינדיגטע בעאמטע קומט די 13 פענסיע

(ב) ענדע יאָהר 1929 האָט די קראַנקען-קאַסע אָפּגעזאָגט עטליכע אָנגעשטעלטע און זיי בעצאָהלט פאַר 3 חדשים און פאַר אורלויב אָהן אָפּאַרבייטען די צייט. אין דעצעמבער האָט מען די אָנגעשטעלטע אויסגעצאָהלט די 13-טע פענסיע. די געקינדיגטע וועלכע האָבען שוין דאַן נישט געאַרבייט, האָבען אויך געפאָדערט פאַר זיך די דאָזיגע פענסיע, און ווען מ'האָט זיי אָפּגעזאָגט האָבען זיי די קראַנקען-קאַסע אָנגעקלאָגט אין אַרבייטס-געריכט און די תביעה געוואונען.

די קראַנקען-קאַסע האָט אויף דעם אורטייל אַפּעלירט.

אויפ'ן פּראָצעס האָט דער פערטרעטער פון דער קראַנקען-קאַסע געטענה'ט, אַז מיט'ן מאָמענט, ווען די געקינדיגטע אָנגעשטעלטע האָבען בעקומען בעצאָהלט, האָט די קאַסע בנוגע זיי נישט מעהר קיין שום פערפליכטונגען. דאָס געריכט דאָגעגען האָט אַנערקענט, אַז די פליכט פון דער קאַסע בנוגע די געקינדיגטע אָנגעשטעלטע ענדיגט זיך ערשט נאָכ'ן אָפּלויף פונ'ם געקינדיגטען טערמין. הגם זיי אַרבייטען נישט אָפּ די צייט, און דאָס אַפּעלאַציע-געריכט האָט דעם אורטייל פון אַרבייטס-געריכט בעשטעטיגט.

אפטייקען

היינטיגע נאכט-דיזשורען

(2) דאַנציג (זגערזשער 57), גראָשקאָווסקי (11 ליסטאָפּאַד 15), גאָרפיין (פילסודסקי 54), בארטאָשעווסקי (פּיעטריקאָווער 164), רעמבעלינסקי (אַנדזשעיאַ 26), שימאַנסקי (פשענדזעלניאַנאַ 75).

40 נייע שניידער מייסטער'ס

זונטאָג און מיטוואָך איז אין לאָקאַל פון שניידער-צעך, פּיעטריקאָווער 20 פאָרגעקומען דער ערשטער עקזאַמען פאַר שניידער-מייסטער אין די צאָהל פון 40 פערזאָן.

די עקזאַמינער-קאָמיסיע איז בעשטאַנען פון די ה"ה: וויצע-פּרעזידענט פון דער האַנדווערקער-קאַמער אין לאָדז, ב. קאַזשימיערסקי, א. אַנטשאַקאָווסקי, ט. מאַיעווסקי, א. גלאָטמאַן און מ. צאַריסקי. אַלע האָבען דעם עקזאַמען אויסגעהאַלטען.

דראט-צוימען

געפּ"אָכטענע, געוועבען, געלעפּערטע, ראַביץ-געוועבען און אַלע מעטאַלען עמפּפעהלט צו בילליגע פּרייזן

RUDOLF JUNG

Łódź, Wólczańska 151, telefon 128-97

יודיש טעאטער „פילהארמאניע" נארוטאוויטש 20

נאָר 10 גאַסטשפּילען פון בעריהמטען ארטיסט פון סטאַניסלאַוו סקי'ס קונסט-טעאַטער אין מאָסקווע, פּיסקאַטאָר-טעאַטער אין בערלין

פאול באראטאוו

פּרעמיערע! היינט פרייטאָג, ד 12 דעצ. 9 אָוו. פּרעמיערע! שבת, דעם 13-טען, 4 נאָכמ. צו בילליגע פּרייזען פון 80 גר. אָן צום 2-טען מאָל

אייקעלע מזיק

טראַגי-קאָמעדיע אין 3 אַקטען מיט פּראָלאָג פון שייקעוויטש.— הויפּט-ראָל „אייקעלע מזיק" – פאול באראטאוו.

שבת, דעם 13. דעצעמבער, 9 אָוונד אויפ'ן אַלגעמיינעם פערלאַנג פון פּיבליקום

הינקעמאַן

טראַגעדיע אין 3 אַקטן (6 בילדער) פון ערנסט טאָלער. הויפּט-ראָל „הינקעמאַן" – פאול באראטאוו.

זונטאָג, דעם 14. דעצעמבער, 9 אָוונד לטובת דער הילפס-געז. „תומכי אורחים"

אייקעלע מזיק

טראַגי-קאָמעדיע אין 3 אַקטען מיט פּראָלאָג פון שייקעוויטש. הויפּט-ראָל „אייקעלע מזיק"— פאול באראטאוו.

מאָנטאָג, ד. 15. דעצעמבער, 9 אָוונד פּאָפּולערע פאָרשטעלונג פון 80 גר. אָן צום לעצטען מאָל

אייקעלע מזיק

טראַגי-קאָמעדיע אין 3 אַקטען מיט פּראָלאָג פון שייקעוויטש. הויפּט ראָל „אייקעלע מזיק"— פאול באראטאוו.

ס'נעהמען אנטייל פרויען: מ. ראָזען, ס פלאָום, י. פלאָום, ס. פאָזנאַנסקא. מענער: ח. בראַקערזש, מ. גורוויטש, י. גרינהויז, י. וויינבערג, מ. מעלמאַן, מ. פאָזנאַנסקי, א. קורק, ה. פלוים. סופלאָר: מ. אייזענבערג. בילעטען צו בעקומען אין פילהאַרמאָניע-קאַסע.

קאנטראלע איבער פאבאר-פליכטיגע

(ב) די מיליטערישע מאַכט פיהרט איצט אַ דורך אַ קאָנטראָלע פון די פאָבאָר-פליכטיגע, וואָס האָבען זיך נישט צוגעשטעלט צום בעשטימטען טערמין אין דעצעמבער וועט קאָנטראָלירט ווערען דאָס יאָהר-גאַנג 1909. אין יאַנואַר — 1908, אין פעברואַר — יאָהר-גאַנג 1907, אין מערץ — 1906 און אין אַפּריל — די יאָהר-גענג 1905 און 1904.

פאלשע 10 זלאטי שטיק

לעצטענס האָבען זיך בעוויזען פאַלשע 10 זלאָטי שטיק פון דער צווייטער עמיסיע מיט דער דאַטע פון 20. יולי 1929 יאָהר. בעצייכענט מיט דער סעריע ס. ע. און סעריע מ. ד. די פאַלסיפיקאַטען איז לייכט צו דערקענען לויט'ן גראָבען פאַפּיר, נישט דייטליכען דרוק. די צייכנונגען פון די סימבאָלישע פיגורען זענען אויסגעפיהרט זעהר נישט דייטליך. די אונטערשריפטען זענען פערגאָסען, דאָס זעלבע — די ציפערען פונ'ם נומער.

פון האנדעלס-געריכט

די פירמע טעקסטיל-פּראָדוקציע יוזעף דאַווידאָוויטש (ושעלאָנאַ 10אַ) האָט זיך געווענדעט אין געריכט וועגען ערטיילען איהר אַ צאָהלונגס-פּראָלאָנגאַציע. די פירמע עקזיסטירט שוין אַ פאָר צעהנדליג יאָהר. לויט'ן בילאַנס האָט די פירמע 156.943 זל. קורץ-טערמיניגע און 205.834 זל. לאַנג-טערמיניגע חובות. דער בילאַנס שליסט זיך מיט דער סומע 862.537 זל. מיט אַ ריינעם אַקטיוו פון 488.626 זל.

נייער דירעקטאר אין קאכאנובקע שפיטאל

ווי מיר דערוויסען זיך, זאָל דעם אַמט פון דירעקטאָר אין קאָכאַנובקע איבערנעהמען דער בעקאַנטער דאָקטאָר פּסיכיאַטער, דאָצענט פון ווילנער אוניווערזיטעט ד"ר פאַלקאָווסקי.

געגען ליכוווע

(2) כדי צו בעקעמפען די אונבעגרינדעטע שטייגערונג פון פּרייזען אויף אַרטיקלען פון ערשטען געברויך. האָט די היגע שטאָטישע סטאַראָסטווע בעשטימט קאָנטראָלעס, וועלכע וועלען פון היינט אָן אַכטונג געבען, אַז מ'זאָל נישט נעהמען קיין צו הויכע פּרייזען.

כוליגאניזם

(2) אויף קיליגסקי 141 זענען די דורכגעהער יאַן פוקס 27 יאָהר אַלט און מאַריאַן קוביאַק בעפאַלען געוואָרען פון כוליגאַנעס. די אָנפאַלער האָבען זיי מיט שטעקענס און אייזענס שווער פערוואונדעט און זענען אַנטלאָפען. די אָנגעקומענע פּאָליציי האָט קיינעם נישט געכאַפּט. די פערוואונדעטע האָט פּאָגאָטאָוויע ערטיילט הילף.

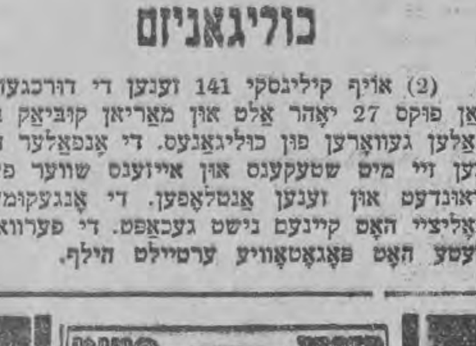

היינט און פאלג. טעג!
גרעסטער רוסישער קלאנג-פילם
רעזשי — STRZYZEWSKI
„טראיקא"
אין די הויפּט-ראָלען:
OLGA CZECHOWA, HANS SCHLETTOW
אין בילד ווערט געזינגען דאָס ליד
„Hajda Trojka śnieg puszysty"...
אויפער'ן פּראָגראַם:
רעוואָלאַציע-קלאנג - צוגאבען
אָנהויב אין וואָכענטאָג 4 נאָכמיטאָג, שבת, זונטאָג און יום-טוב 12 אַ זייגער ביים.
פּאָפּולערע פּרייזען.

די עלעגאַנטסטע מתנה לכבוד חנוכה

איז אַ שעהנע פּערפוּם-באַמבאַניערקע איינגעקויפט

איז דער גוט-בעקאַנטער פּערפוּמעריע י. דרוקער, זאַוואַדזקאַ 5

וואו סע געפינט זיך דער רייכסטער אויסוואהל פון די נייעסטע קאָסמעטישע אַרטיקלען פּערפוּמען, טואַלעט-זייפן, פּודערן, קרעמען, בלוטען-וואַסערן צו אויסנאַהמס-פּרייזען

Perfumerja J. DRUKIER, Zawadzka 5, tel. 175-92 מיט אכטונג

איך עמפּפעהל זיך דער געעהרטער קונדשאַפט.

די אַקציאָנערן פון דער אַקציע-געזעלשאַפט ב. ליפשיץ האָבען נישט קיין פערטרויען צו זייער פירמע

(ג) די אַקצ. געזעלש. ר. ליפשיץ, האָט אויף איהר הויז אויף פּאָלודניאָוואַ פערזיכערט אַלס קויציע 10.000 דאָלאַר פאַר מאַריא ליפשיץ; אויף דעם הויז פון פּיראַמאָוויטש-גאַס — 18.600 דאָלאַר פאַר וולאַדיסלאַוו ליפשיץ. אַ חוץ דעם, האָט די פירמע פערשריבען אַלס קויציע אויף איהרע הייזער 16.000 דאָלאַר פאַר שמואל שולזינגער און 12.400 דאָלאַר פאַר ד"ר א. ליפשיץ.

אַלגעמיינע פערזאַמלונג פון „החלוץ המרכזי"

די טעג איז פאָרגעקומען די אַלגעמיינע פערזאַמלונג פון „החלוץ המרכזי". אין נאָמען פון ועד האָט ערעפענט ח' מרגליות, וועלכער האָט בעעהרט אין עטליכע ווערטער דעם אָנדענקען פון יונג-פערשטאָרבענעם „החלוץ המרכזי"-טוער יצחק טאַקער פון בריסק. אַלס פאָרזיצער פון דער אַלגעמיינער פערזאַמלונג איז געוועהלט געוואָרען ה. מרגליות. אין פּרעזידיום די ח"ח: מ. ראָזענפאַרב, ח. לעווענשטיין, ש. שרענצעל און ע. יהאַנקא. נאָך דעם בעריכט פון ועד און רעווידיר-קאָמיסיע, וועלכע בעווייזען דעם גרויסען פאָרט-שריט פון דער אָרגאַניזאַציע אויף אַלע געביטען פון דער חלוצישער ארבייט, האָט זיך ענטוויקעלט אַ דיסקוסיע, אין וועלכער ס'האָבען אַנטיילגענומען: י. גרינבערג, און מ. וויינרייך און שפּעט ביינאַכט איז ד' יפערזאַמלונג געשלאָסען געוואָרען. דער המשך קומט פאָר דעם שבת.

פון לעגיאָן א. נ. פון פּולק. בערעק יאָסעלעוויטש

זונטאָג, דעם 14 ה. ח. 9 אינדערפריה ווערט געגעבען פאַר די מיטגלידער פון לעגיאָן אַנ-אָנימיסטע פאָרשטעלונג אין שטאָטישען קינאָ-טעאַטער אויף שייבלערס מאַרק.

אַלע מיטגלידער ווערען אויפגעפאָדערט צו מעלדען זיך אין לאָקאַל פון לעגיאָן פּינקטליך 8 אַ זייגער אינדערפריה.

יוד. ערטיסטן-פאַרײַן אין פּוילן דירעקטאָריאַט פון די פאַראיינס-טעאַטערן

בעפולם. דיר. פאַר לאָדז: שמאָק-פערער. לאַנטער: א. בעזמאַן

לאָדז. יוד. קאַמער-טעאַטר

בילעטער איז ווייסען זאַל „אַררט" מאַנטייפעל זאַבאַדניאַ 43

קינסטל. לייטער: משה בראָדערזאָן.

היינט, פרייטאג — 2 פאָרשטעלונג אָנהויב 7.45 און 9.45 אין אָווענד

מאָרגען שבת — 3 פאָרשטעלונגען אָנהויב 4 נאָכמ., 7.45 און 9.45 אָוו:

אויפן הימל אַ יריד

אין 2 טיילען, 14 בילדער.

נומערן: 1) קלויזניקעס, 2) דאָס ליד פון די טויט ער. 3) אויפ'ן דאָרף, 4) שלום-בית, 5) נטא-שמענדריק, 6) אויפ'ן „דעפּאָמאָק", 7) אויפ'ן וועג קיין בית-לחם, 8) נאָך האַלבע נאַכט, 9) „לאַטערדאַקעס", 10) ביים טעאַטער, 11) מאָנאָלאָג, 12) הערבסט-טאַנגאָ, 13) יודישע ראַפּסאָדיע, 14) אויפ'ן הימעל אַ יריד.

אַנסאַמבל לויט'ן א. ב. פּ ר וּ י ע ן: זיסעל-בירל, מ. דאָלסקאַ, לאָלאַ זילבערמאַן, שיינע מרים, מאָשע פּעטערמאַן, אלא שליפּקאָוויטש. מענער: שמואליק גאָלדשטיין, שמעון דזשיגאַן, מאָטעל קאָן, יעקב ריינגלאַס, ישראל שומאַכער, י. שיפער.

טעקסטען: מ. בראָדערזאָן, ל. נאָרעלטאָן, שנט באָן, מוזיק: ה. רובין, א. בײַנעלמאַן און פאָלקס-מעלאָדיען!

דעקאָראַציעס און קאָסטיומען: י. ברוינער, טענץ איינגעשטעלט דורך איירענע פּרושיצקאַ. מוזיק-לייטער — ה. רובין, ראָזש — דזשיגאַן, שומאַכער. בינע-אינספּעקטאָר — ט. קאָן, ליכט-עפעקטען — יעראָ.

בילעטען צו בעקומען אין קאַסע פון 11 — 2 ביינאַכט און פון 5 אָוו. שבת און יום-טובים אַ גאַנצען טאָג

פילהאַרמאָניע מיטוואָך, דעם 17. דעצעמבער, 8.30 אָווענד

דער לאַנג-ערוואַרטעטער קאָנצערט

פון בעריהמטען אַמעריקאַנער אָבער-קאַנטאָר

מרדכי הערשמאַן

איניגע פּרעסע-אויסצוגען וועגען חזן מרדכי הערשמאַן:

„פאָרווערטס", ניו-יאָרק:

„...חזן מרדכי הערשמאַן קען אַזוי גוט זינגען, ווי קארוזאָ און ראָזא ראַיסאַ. הערשמאַן איז נישט נאָר גרויס אין חזנ'ישע זינגען, נאָר ער איז אויך אַ מייסטער אין פאָלקס-לידער." אַב. קאַהאַן.

„מאָרגען-זשורנאַל" ניו-יאָרק:

„...מרדכי הערשמאַן איז נישט בלויז איינער פון די גרעסטע חזנים, נאָר אויך אַ וואונדערבאַרער אינטערפּרעט פון פאָלקס-זינגער. אַזוי באַראַקטעריזי-רען אַ פאָלקס-ליד ווי חזן הערשמאַן קען קיי-נער נישט."

„דער טאָג", ניו-יאָרק:

„...ווען אַ חזן קען אַזוי זינגען, דאַן מעגען די יגרען זיך פרעהען, וואָס די יודישע קולטור שטעהט אַזוי הויך ווי בײַ אַלע ציוויליזירטע פעלקער. ווער עס האָט אַ נשמה און האָט ליב געזאַנג און יודישע מוזיק — מאָר נישט פערפעהלען צו הערען מרדכי הערשמאַנ'ען".

„Neue Leipziger Zeitung":

„...מרדכי הערשמאַן האָט אויף זײַן קאָנצערט פון סינאַגאָגאַלע מוזיק און יודישע פאָלקס-לידער בעוויזען, אַז ער איז אַ בעגאַבטער און סימפּאַ-טישער זינגער, וואָס בעצויבערט דאָס פובליקום".

ליפּציג, דעם 21|XI 1930.

„Frankfurter Zeitung":

„...די קראַפט פון זײַנע אויבערטאָנען, די רעזאָנאַנץ און גלאַנץ פון דער קאָלאָראַטור פון דעם געבילדעטען טענאָר זיינען אַ אויסערגעוועהנליכער שטימע וואָס מען צום אויסדרוק.

פראַנקפורט, דעם 2|XII 1930.

„Berliner Tageblatt":

„...דער טענאָר אָבער-קאַנטאָר מרדכי הערשמאַן בעזיצט אַ שלאַנקען און פליסיגען שטים-מאַטע-ריאַל. ער נעמט די אַז בערשטע „צע" גאָר אָהן מיה-ער וואָלט געקענט בערעכטיגט צו זײַן דער „סטאַר" פון דער ערשטער אָפּערע אין דער וועלט.

בערלין, דעם 26|XI 1930.

עס קענען קיין צוויי מיינונגען וועגען מרדכי הערשמאַנ'ען נישט זיין: ער איז דער זינגער פון גאָט'ס גענאַד! איהר מוזט איהם קומען בעוואונדערן!

בילעטען צו בעקומען אין קאַסע פון פילהאַרמאָניע.

זעלבסטמאָרד און מאָרד

דער יונגערמאַן דערהרג'עט זיך און זיין יונג ווייבעל, נאָכדעם, ווי מען שטעלט פעסט, אז ער האָט פערשווינדעט 10 טויזענד זל. באַהן-געלד

(6) זינט 6 יאָהר האָט געאַרבייט אויף דער לאָדזשער פאַבריק-באַהן אַלס קאַסירער אין דער פאַ-סאַזשיר-קאַסע דער 30-יאָהריגער לעאָן זאַקשעווסקי וואָס האָט צוזאַמען מיט' זיין יונג ווייבעל, מאַגדאַלענאַ (ערשט צוויי חדשים נאָך דער חתונה) געוואוינט אויף 6-שיערפּיען-גאַס 18. עהערגעכטען האָט ער זיך דערוואוסט, אַז קיין לאָדז דאַרף קומען פון וואַרשא אויף אַ קאָנטראָלע א קאָמיסיע פון דער הויפּט-באַהן-דירעקציע. ער האָט זיך דעריבער גע-מאַכט קראַנק, און איז פריהער אוועק פון דער אַרבייט אַהיים.

נעכטען אינדערפריה איז טאַקע די קאָמיסיע געקומען, און בעת'ן קאָנטראָלירען די ביכער פעסט געשטעלט אַז אין דער קאַסע פעהלען אַנ'ערך 10 טויזענד זלאָטעס. דער נאַטשעלניק פון דער האַנ-דעלס-אָפּטיילונג האָט דאַן געשיקט זיין וואַזשני נאָך דעם אָפּוועזענדען זאַקשעווסקי, נאָר דער וואַזשני האָט איהם נישט געטראָפען. ערשט אין טויער האָט ער איהם בעגעגענט און אָפּגעשטעלט.

זאַקשעווסקי איז אָבער פון איהם ענטלאָפען, זיך אַריינגעוועצט אין אַ טאַקסובקע און אַוועקגע-פאָהרען אין אַנ'אומבעקאַנטער ריכטונג.

די קאָמיסיע האָט דאַן פעראָרדענט צו געפינען איהם און אַרעסטירען. פּאָליציי האָט זיך דאַן דער-וואוסט אַז ער געפינט זיך ביי זיינע עלטערען אויף ווספּולנע 10. און 10 אין אָווענד אַרומגערינגעלט דאָס הויז. די טיר איז געוועזען פערהאַקט, און פון אינעווייניג האָט זאַקשעווסקי אַרויסגעשריגען:— „לעבעדיגערהייד" וועט מען מיך נישט נעהמען"!

גלייך דערנאָך האָבען זיך דערהערט דריי רעוואָלווער-שאָסען. פּאָליציי האָט אויפגעריסען די טיר, און איז אַריין אינעווייניג, וואו זי האָט גע-טראָפען ליגען אין קאַלוזשעס בלוט זאַקשעווסקי מיט זיין ווייב. זאַקשעווסקי האָט געשאָסען זיין ווייב אין רעכטען שלייף אַריין און זיך שווער פערוואונ-דעט, דערנאָך האָט ער זיך צוויי מאָל געשאָסען אין שלייף און אין מויל. אין אַ גוסס'ן צושטאַנד האָט מען איהם אָפּגעפיהרט אין שפּיטאָל.

באַנקראָטען און פּראָלאָנגאַציעס אין וואַרשא

(ג) אין וואַרשאַ זיינען פּראָלאָנגירט געוואָרען די צאָהלונגען פאַר די פירמעס שלמה קוליק (פער-קויף פון שיך-צודאָטען, פראַנציסקאַנער 31), לאַ-ראַווסקי און רובינשטיין (פערקויף פון פוטער). אייזיק אטאָר (קאַפּעלושען-געשעפט, פשעיאַזד 5) איז ערקלערט געוואָרען פאַר באַנקראָט.

בראָניסלאַוו מאַנטשיק און מ. לעווין („וואַר-שאָווער זייף-פאַבריק, באָניפראַטערסקא 15) זיינען ערקלערט געוואָרען פאַר באַנקראָט.

איזאַק אַמזעל (פוטער-ווערקשטעל, נאַלעווקי 15), ברידער משה און מאַטיס שטיינער (וועש-פאַבריק. אָגראָדאָווא 27), „רעלפיאר ראָזאַריא" (פרוכטען-געשעפט) זיינען ערקלערט געוואָרען פאַר באַנקראָט. אין אַלע דריי פאַלען האָט דאָס געריכט פעראָרדענט די באַנקראָטירטע צו אַרעסטירען.

וועגען דער יודישקייט פון פּראָפ. ערנסט פוקס
(אַ בריף אין רעדאַקציע)

חשוב'ע רעדאַקציע.

אין צוזאַמענהאַנג מיט דער ידיעה, וואָס האָט זיך בעוויזען אין די יודישע צייטונגען מכוח דעם פּראָפעסאָר ערנסט פוקס, ערלויבט מיר צו מאַכען איניגע פעסטשטעלונגען:

פּראָפ. פוקס איז קיינמאָל קיין יוד נישט געווען. ער איז געוועזען זעהר אַנ'אָנגעזעהענער געלעהרנטער און פּראַקטיצירענדער אָקוליסט, און צווישען זיינע פּאַציענטען געהאַט זעהר פיל יו-דען פון גאַליציען און רוסלאַנד, מיט וועלכע ער פלעגט אָפט זיין געצוואונגען צו רעדען י ו ד י ש, וואָס איז אַגב נישט קיין זעלטענע ערשיינונג ביים רוב ווינער דאָקטוירים.

ביי זיין גאַנצער שטרענגקייט צו די סטודענ-טען בכלל, האָט פּראָפ. פוקס קיינמאָל נישט גע-לאָזט פיהלען זיין אַנטיסעמיטיזם בנוגע יודישע סטודענטען, אָבער ער האָט שוין געזאָרגט דערפאַר, אַז קיין יודישער דאָקטאָר האָט נישט געקענט זיך אַריינקריגען אין דער אוניווערזיטעט אַלס דאָצענט אָדער פּראָפעסאָר, אויב ער האָט זיך פריהער נישט פערשאַפט אַ סויף-צעטעל.

פּראָפ. פוקס איז געווען אַ זעלטען סימפער חיסענשאַפטס-מאַן און זיין האַנדבוך פאַר אָקוליס-טען איז איבערזעצט אין אַלע אייראָפּעאישע שפּראַ-כען. אין געזעלשאַפטליכע ענינים האָט ער זיך אָבער בכלל נישט געמישט.

ב״כ דרך ארץ — ד״ר ש. ש...ג.

קאַנטאָר מיטעלבערג צום ערשטען חנוכה-ליכטעל

היינטיגען זונטאָג צום ערשטען חנוכה-ליכטעל וועט דער בעריהמטער אויבער-קאַנטאָר מ. מיטעל-בערג בענשען חנוכה-ליכטעל אין רייכערטס שוהל אויף פּאָלודניאָווא 28, קאַנטאָר מיטעלבערג מיט'ן כאָר וועט אויספיהרען אַ רייהע אייגענע קאָמפּאָזי-ציעס פון לעוואַנדאָווסקי. זיינע אָנהענגער וועלען זיכער קומען איהם הערען און האָבען אַ גייסטיגען געָנוס פון זיינע תפילות.

באַראַטאָוו אין „אייקעלע מזיק"

היינט ווערט אין יודישען טעאַטער געשפּעלט די פּרעמיערע „אייקעלע מזיק" מיט פּאָול באַראַ-טאָוו אין דער הויפּט-ראָל, אין „אייקעלע מזיק" וועט זיך דער קינסטלער באַראַטאָוו בעווייזען אין זיין גאַנצער גרויסקייט. דאָס איז איינע פון די ראָלען, אין וועלכע דער אונשטערבליכער רודאָלף שילדקרויט האָט געהאַט דעם גרעסטען ערפאָלג. באַראַטאָוו איז דורך דער גאַנצער קריטיק פער-גליכען געוואָרען אין דער שטאַרקער ראָל צו זיין גרויסען חבר.

„אייקעלע מזיק" ווערט געגעבען היינט אין אָווענד און שבת בייטאָג. שבת אין אָווענד ווערט געגעבען טאָלערס טראַגעדיע „הינקעמאַן". אין דער דאָזיגער פּיעסע האָט באַראַטאָוו ממש ענט-ציקט דאָס לאָדזער טעאַטער-פּובליקום.

לעצטע שבת פון איציגען פּראָגראַם אין „אררט"

דאָס פּראָגראַם „אויפ'ן הימעל אַ יריד" ווערט שוין אַראָפּגענומען פון אַפיש. דאָס איז דער לעצ-טער שבת פון דאָזיגען וואונדערבאַרען פּראָגראַם וועלכער ווערט אַזוי שטאַרק געלויבט דורך די טויזענדטער צושויער, וואָס האָבען דאָס פּראָגראַם געזעהען. היינט ווערט געגעבען 2 פאָרשטעלונגען 7.45 און 9.45 אָווענד. שבת נאָכמיטאָג 3 פאָר-שטעלונגען: 4 נאָכמיטאָג, 7.45 און 9.45 אָווענד.

ראַדיאָ-פּראָגראַם

פרייטאג ד. 12 דעצעמבער

11.58 צייט-סיגנאַל, 12.05 גראַמאַפאָן-פּליטעס. 13.15 טאָג-פּראָגראַם, קינאָ- און טעאַטער-רעפּער-טואַר. 15.50 לעקציע פראַנצויזיש. 16.15 גראַמאַ-פאָן-פּליטעס. 17.15 פאָרלעזונג. 17.45 קאָנצערט פון נאַמיסלאָווסקיס אָרקעסטער. 18.15 פערשידענעס 19.10 קאָמוניקאַט פון לאָדזער האַנדעלס-קאַמער. פּראָגראַם אויף מאָרגען. 19.25 גראַמאַפאָן-פּליטעס. 19.35 ראַדיאָ-זשורנאַל. 19.50 גראַמאַפאָן-פּליטעס 20.00 מוזיקאַלישע שמועסען פאַר'ן סימפאָניש'ען קאָנצערט. 20.15 סימפאָנישער קאָנצערט פון וואַר-שעווער פילהאַרמאָניע. נאָכ'ן קאָנצערט קאָמוניקא-טען. פעסט - קעסטעל, געוואונשטע גראַמאַפאָן-פּליטען.

שבת ד. 13 דעצעמבער

11.58 צייט-סיגנאַל. 12.05 גראַמאַפאָן-פּליטעס. 13.15 טאָג-פּראָגראַם, קינאָ- און טעאַטער-רעפּער-טואַר, 15.50 צוקער אויפ'ן וועלט-מאַרק (פאָרלע-זונג). 16.15 אַרטיסטיש ווינקעלע. 16.30 גראַ-מאַפאָן-פּליטעס. 16.45 אַ ווינקעלע פאַר יונגע מו-זיקאַלישע טאַלענטען. 17.15 פאָרלעזונג. 17.45 אוידיציע פאַר עלטערע און קלענערע קינדער. 18.15 קינדער-קאָנצערט פון ווילנא. 18.45 פערשידענעס. 19.10 קאָמוניקאַט פון דער לאָדזער האַנדעלס-קאַמער, פּראָגראַם אויף מאָרגען. 19.25 גראַמאַפאָן-פּליטען. 19.35 ראַדיאָ-זשורנאַל. 19.50 גראַמאַ-פאָן-פּליטעס. 20.00 פעליעטאָן. 20.15 פאָרלעזונג וועגען נאָוועמבער-אויפשטאַנד. 20.30 קאָנצערט פון י ו ד י ש ע ר מ ו ז י ק, אָרקעסטער אונטער דער דירעקציע פון בר. שולץ, זמרה זעליגפעלד, ס. פרידבערג, ל. אורשטיין. 22.00 פעליעטאָן. 22.15 טאַנץ-מוזיק.

שוין דערשינען: אלחנן ציישלין

אַ ביכעלע לידער

שעהן אַרויסגעגעבען — אַלבום-פאָרמאַט

פרייז 1 זלאָטי

הויפּט-פערקויף: קאָאָפּ. „ביכער" וואַרשא, נאַלעווקי 2a.

קירזשנער-אטעליער
מ. פישלעוויטש, 20 פיעטריקאווער 20, טעל. 39=221
פיהרט אויס רעיעל און שנעל זעממליכע פעלץ=ארבייטען
פאר דאמען און הערן לויט די נייעסטע אויסלענדישע מאדעלען מיט דער בעסטער
גאראנטיע און גוטע בעדינגונגען.

Dr. med.
W. Eychner
גינעקאלאג-אקושער
זגערזשער 11
טעלעפאן 72–134
נעמט אן פון 2–3 נאכמ.
און פון 7½–9 אווענד.

קיניא=טעאטער ZACHĘTA
זגערזשער 26 26
היינט און פאלג. טעג! פרעכטיגע פרעמיערע!
הערצער=מעלאדיע
וואונדערשעהנער ליבעס-פילם פון דער אונגא-רישער וויסטע, וואס ריהרט ביז צו דער טי-פעניש. נשמה פון א דארפיש מיידעל, וועלכע — איז פערליבט אין א מיליטער-מאן. —
אין די הויפט ראלען: אין די הויפט-ראלען:
DITA PARLO i WILLY FRITSCH
אויסערן פראגראם: „די מלחמה הינטער ווארשא״
פערשטארקטער ארקעסטער אונטער לייטונג פון ה׳ סטעפאנסקי.
אנהויב פון די סעאנסען: אין געוו. טעג 4 נאכמ. שבת, זונטאג און יום טוב— 12 א זייגער בייטאג. דער זאל איז גוט בעהייצט.

קלאנג=פילם=טעאטער „MIMOZA״
ul. Kilińskiego 178.
היינט צום לעצטען מאל!
RIO RITA
מארגען שבת גרויסע הומאריסטישע פרעמיערע!
פראכט פון געפאהר
אין דער הויפט-ראלע:
HARROLD LLOYD
אנהויב 5.30, 7.30 און 9.15, שבת, זונטאג און יום-טוב 3.30 נ״מ

א לעהרער
מיט רעגירונגס-רעכט 16 יאהר פראקטיקירט, ערטהיילט לעקציעס פאר שילער און דערוואקסענע: פויליש, דייטש פראנצויזיש, מאטעמאטיק און בוכהאלטעריע.
שיף, שוו, יאקובא 12
רעכטע אפיציגע 1 שטאק ו 29

בוכהאלטעריע
אייפאכע און דאפעלטע איטאליענישע און אמעריקאנישע
ווי אויך מאשין-שרייבען און רעכנען לערנט איך אויס גרונדליך פאר 30 זל. בלויז מאשין-שרייבען 10 זל. קילינ-סקיעגא 50 קוו. אפיציגע ערשטער שטאק (פריהער צע-געלניאנא 55) בעמערקונג: מיר ערטהיילען אויך קאן-עס-פאנדענץ האנדעלס-אריטמעטיק און סטענאגראפיע

Dr. ADAM
GROSGLIK
Al. Kościuszki 27
tel. 151 78
צוריכנעקעהרט
הויט און וועגערישע קראנקה. רענטגען און ליכט-היילאינס. נעמט אן פון 4—7 אוונט

Dr. med.
A. Landkof
פאלודניאווא 15
טעל. 138-34
אינערליכע און קינדער קראנקהייטען
נעמט אן פון 2-3 און 7-8 אוונט.

Dr. N. HALTRECHT
ספעצ.-ארצט פאר הויט און געשלעכטס-קראנק.
נעמט אן פון 8 ביז 9 פריה פון 12–3 נאכמיטאג און פון 8 ביז 9 אווענד.
זונטאג פון 9 ביז 1 בטאג.
פיעטריקאווער 10
פאר אונבעמיטעלטע לעטשניצע-פרייזען.

א שותף
צו א גוט איינגעפיהרט געשעפט מיט 15 ביז 20 טויזענד זל. ווערט געזוכט. אפערטען אונטער „זיכערע פרנסה״ אבצו-געבען אין אדמ. פון דער צייטונג. כל הקודם זוכה!

דאפעלטע בוכפיהרונג
ווי אויך האנדעלס-אריט-מעטיק, וואס איז דערצו נויטיג לערן איך אויס שנעל, גוט און ביליג. צו ערפאהרען ביי טאפיר פיעטריקאווער 82, אין הויף פון 10 ביז 3 נאכמ. „Najtańszy Zakup“ און פון 5—7½ נאכמ.

Dr. HELLER
ספעציאליסט פאר הויט-ווענערישע קראנקהייטען און מענער-שוועכע.
נאווראט 2 טעל. 79-89.
נעמט אן ביז 10 פריה און פון 4—8 אווענד. פאר פרויען ספעציעל פון 4—5 נאכמיטאג
פאר אונבעמיטעלטע לעטשניצע-פרייזען.

א קוואליפיצירטער זייגער=מאכער
פון דער פראווינץ, זוכט בעשעפטיגונג. אפערטען אונטער „S. W. K.“ אין אדמ. פון דער צייטונג.

קוואליפיצירטע האנדנייהער
מענער-מאגאזין ערשטע סארט קענען זיך מעלדען פולנאצנא 7
ביי ש. פריילין ס׳קען אויך זיך מעלדען א לערן-יונגעל בעלד געצאהלט

DR. MED.
Z. Datyner
צוריקגעקעהרט
איראלאג
ספעציאל-ארצט פאר בלאזען נירען און אורין-קראנקהייטען
Piramowicza 2
(Olginska) Telef. 148-93
נעמט אן פון 9 – 10 פארמ.
און פון 6 – 8 אווענד

DR. MED.
J. PIK
ul. Żeromskiego 36
ביים גרינעם מארק
טעל. 175=50
נערוון און אינערל. קראנק.
ספעצ. פון פסיכא-נערוועז.
נעהמט אן פון 5½—7 אוו.

זיכערע הילף און א רפואה
אהן א אפעראציע, אן בלוט, אהן א מעסער און אהן בלוט-פערגיסונג פאר קראנקע אויף קילעס פאר מענער ווייבער און קינדער. פערשידענע קאליקעס אין גוף פאר הויקערס און פיס.

פערלאזט אייך נישט, ווייל דער הינקעל-בראך ווערט גרויס אזוי ווי א מענשען-קאפ, אדער אזוי ווי א וואסער-קאן און עס פאלט אריין אין דעם פוס און דער קראנקער איז אין א גרויסער סכנת דורך פערדרייען די קישקעס ווערט ער בראנדיג און שטערבליך. ספעציעל גומענע הייל-באנדאזשען אויסגעצייכענט גוט דורך גרויסע פראפעסאר ען מיט מייגע בעהאנדלונג און פון דייטשען פראפעסאר-דאקטאר בראכו רעחונג בעוועגונגען זיכער דעם שוואכסטען און געפעהרליכסטען!

גרויך, אויך פאר הויקערס ליידונגען מיט הייל-גארטעלען און אפאראטען פאר פערקרומטע פיס און פלאטפוס ספעציעלע איינלאגען אין די שיך. מינסטליכע גומענע פיס און הענד, גומענע זאקען פאר די גרעסטע קראנקע אדערן.
שפרעכשטונדע פון 9 ביז 1 בייטאג און פון 3 ביז 7 אין אוונט.
ארטאפעדישע אנשטאלט
Specialist J. RAPAPORT Ortoped von Lemberg
Łódź, WÓLCZAŃSKA 10, tel. 221-77, front, parter
בעמערקונג: דאס ערזענליכע ערשטנען פון די קראנקע איז אונבעדינגט נויטיג דיפלאמען האבען אויסגעשטעלט פאלגענדע אנגעזעהענע פראפעסארען: פראפ. ד״ר בארנאקש, פראפ. ד״ר י. מארישלער, פראפ. ד״ר ב. קיעלאנאווסקי און אויך אנדערע. מיר בעהאלט אויך אן ערינערונג פון דער קראנקען-קאסע
ראנקזאגונג.
דערמיט דריק איך אויס דעם בעסטען דאנק דעם הערן ד״ר. י. ראפאפארט, ספעצ. פאר ברוך, וועלכער נעמט אן אין לאדז, וואלטשאנסקא 10 טעל 221-77 פראנט פארט. פאר זיין גוטמוטיגע פערלענגען מיר א גומענעם הייל-באנדאזש לויט זיין סיסטעם וואס איך טראג שוין מיט גרויס ערפאלג נאך מיין לאנגע ליידען אויף ברוך 20 יאהר און א דאנק איהם בין איך היינט געזונט. זאל, אז ביז׳קען איהם יעדען איינציגען העם עמפפעהלען
Dr. BERGHOF Arzt.

מיט 25% ביליגער ווי איבעראל!
דאמען= הערען= פעלצען
ווי אויך אלע איינצעלנע פעלעבלעך אין א רייכען אויסוואהל מיט גוטע בעדינגונגען אין פעלץ=ווארען-געשעפט פון
י. שווארצמאן נארוטאוויטשא 42
— טעלעפאן 31 166 —

בעקאנטמאכונג
דערמיט מאך איך בעקאנט מיינער ג׳ קונדשאפט, אז צוליב דער בעקוועמ-ליכקייט האב איך געעפענט אן׳אפטיילונג פון מיין לאנג עגזיסטירענד
ביוסטהאלטער= בירא פל. וואלנאשטשי 3
(פארטער, רעכטס)
וואו עס ווערען פינקטליך און געוויסענהאפט ערלעדיגט אלע ארט בימעס אין פערשידענע אויסשטעלונגען, ווי אויך קלאוזעס, זאבעופיטשעניעס, אדוואקאטען אויף פאדאטעק דאכאדאווי, אויסקויף פון פאטענטען.
בעמערקונג: ביטעס ווענען ענדערן דעם פאטענט אויף א קלענערע קא-טעגאריע ווערען אנגענומען נור ביז׳ן 15 טען דעצעמבער.
בעמערקונג: פערשידענע עצות וועגען פאדאטקאווע ספראוועס ווי אויך אנדערע פראגען ווערען ערטיילט דורך א ספעציעלען גוט בעקאנטען יוריסט.
מיט אכטונג
Sz. Hochberg, Pl. Wolności 3, tel. 216-58

ווילכטיג פאר דער פראווינץ!
דערמיט מאכען מיר בעקאנט דער ג. קונדשאפט, אז מיר האבען ערעפענט א לאגער אין לאדז,
פיעטריקאווער 40, רינקס אפיצינע, פארטער א. ס.
Skład Komisowy
PRZEDSIĘB. HANDL.
„REZYNA“
וואס איז פערזעהען מיט א רייכען אויסוואהל פון זעמטל. כאלאשן און באטען
פון דער פירמע „REZINOTRUST“
מיט אכטונג
Przedsięb. Handl. „REZYNA“
Łódź, Piotrkowska 40, tel. 145-32. 9726

איבערצוגעבען
פון זאפארט א געוועלב באאייגנעט צו אלעם. צו ערפאהרען נאווא-צעגעלניאנא 17 אין דער ביר-שענק. 80661

א מעקלער
פון וואוינונגען און פון געוועלבער וואוינט אין באלוט קרוטקע גאס 13 פראנט, 1 שטאק, וו. 4 פיטלאוויטש.

I. BLEICHFELD
R. Torończyk-Bleichfeldowa
Lekarze-Dentyści
Cegielniana 46, tel. 132-88. Przyjmują: 10-2 i 4-7

DOM
2-u piętrowy
do sprzedania.
ul. Rokicińska 100.
Wiadomość
na miejscu. 7066

לעהרערין
גוטע פעדאגאגין ערטיילט אינטעריכט פאר ערוואק-סענע אין פויליש יודי-שע און דייטשע שפראכען צו ביליגע פרייזען
לאסמאן בזשעזינער 15

CZEKOLADA MLECZNA i DESEROWA
„WIRANA“
WITAMINOWA
RADJOAKTYWNA
NAŚWIETLANA
Wyborna w smaku Wyborna w smaku
Karol Gostomski i S-ka, Łódź

לעטשניצע זגערזשער 17
טעלעפ. 116=33
ד״ר גאלדשטיין-פאלאק אויגען-קראנקה. 1—2 נאכמ.
ד״ר יוסטמאן נערוען-קראנקהייטען 12—2 נאכמ.
ד״ר מ. קאנטאר כירורג 4½—5½, יוים 1—2
ד״ר פאפיערני אקושער און פרויען-קראנקה. 11½—1 נאכמ.
ד״ר ראפאפארט אויערן, נאז-און האלז-קראנקה. 10½—11½, 2—3 און 6—7 נאכמ.
ד״ר ראזענצווייג קינדער-דאקטאר 11—12, 4—5 נ״מ
ד״ר רוזשאנער חענער. און הויט קראנקה. 1—2 נאכמ.
ד״ר וויינבערג אינערל. קראנקה. 1—2, 6—7 נאכמ.
א. גראדזענשיק צאהן-ארצט 3—7 נאכמ.
ד״ר סמופעל רענטגען-קאבינעט 12—2, 4—6 נאכמ.
העטעראלאגישע קאבינעט טעמ: טעגליך פון 1-2 נאכ.

גור אין דער בעוואוסטער פירמע פון דער אייזען-מעבעלפאבריק
I. B. Wołkowyski
שענקעוויטש 5|3
פאבריקס-לאגער נארוטאוויטשא (דזיעלנא) 11, טעל. 70=137
איז: א מביליגסטע, מבעסטע, מבעסוועסטע

און דער גרעסטער אויסוואהל ליבעזיך שפאנרינג אויף לאגער א גרויסען אויסוואהל פון
מעטאל- ניקעל-בעטן
פעלר-בעטען און מעטאל-ניקעל-בעטען Perfect-פאטענט, סאט אלען שלאפט,
קינדער-וועגעלעך
די נייעסטע פאסאנען, וואש-טישען, סטראזשען, הוזשיבאשקעס, קינדער-שטיהלען א. ד. ג. ל.

LUNA

אנהויב פון די סעאנסן 4 נאכמ. פרייזען פון די פלעצער אויפ'ן ערשטען סעאנס פון 1 זל. שבת און זונטאג פון 12 ביז 3 א זייגער זענען אלע פלעצער צו 75 גר. און 1 זל.

היינט און פאלגענדע טעג! פילם-מייסטערווערק לויט דער בעוואוסטער ערצעהלונג פון Vicki Baum „Dr. Helena Wilfür" וואס האט זיך בעוויזען אין די ווארשאווער צייטונגען א. נ. „סטודענטקע"

„פערגעניגען פונ'ם נצחון"

Olga Czechowa, Elza Temara i Igo Sym

עראטישע שטימונגס-דראמע אויפ'ן גרונד פון א געבילדעטער פרוי מיט די שטרעבונגען פון גורל. קאנצערט-שפיל פון פרעכטיגע מוזיקאלישע אילוסטראציע פונ'ם סימפאנישען ארקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה' לעאן קאנטאר.

קלאנג-פילם-קינא-טעאטער GRAND-KINO

אנהייב פון די סעאנסן אין געוו. 4, 6, 8 און 10.15 אווענד. שבת און זונטאג — 12 א זייגער בייטאג. לעצטער סעאנס 10.15 אוו.

היינט און פאלגענדע טעג! היינט און פאלגענדע טעג!

דער לאנג-ערווארטעטער קלאנג-פילם. וואס איז נישט בלויז א'עפאכע אין דער קינא-קונסט. נור אין דער געשיכטע פון אונזער יאה-הונדערט א. נ.:

„ווייסע שאטענס"

רעושי W. S. Van Dyke אויפ'ן עקזאטישען באדען שפילט זיך אב די ליבעס-דראמע און די גוועלטשאפטליכע דראמע.

MONTE BLUE i RAQUEL TORRES

ריהרענדסטער פילם פאר אלע צייטען. אין די הויפטראלען:

אויסער'ן פראגראם: פליישער-צוגאבע. נארמאלע פרייזען פון די פלעצער, אויך די פריהמארגען-פארשטעלונגען זענען די פרייזען פערקלענערט

Kino-Teatr Spółdzielnia 40 Sienkiewicza 40

אנהויב פון די סעאנסן אין געוו. טעג 4 נאכמ. שבת, זונטאג און יום-טוב 2 נאכמ. לעצטער סעאנס 10 אווענד.

— היינט — פרעמיערע! Glorja Swanson מיט Lionel Barrymore אין דער גרויסער עראטישער דראמע, געשאפען אויפ'ן גרונד פון דער ערצעהלונג פון S. Mangham א. נ.

און דאד איז דער קערפער שוואך

פרייזען פון די פלעצער אויפ'ן ערשטען סעאנס I און II פל. 75 גר. III פל. 50 גר. אויף די איבעריגע סעאנסן פון 75 גר. ביז 150. פאספארטוס הנחה און פריי-קארטן שבת, זונטאג אונגילטיג. נעכסטער פראגראם: „דער אבגאט פון ניו-ארק" מיט BESSIE LOWE אין דער הויפטראלע.

קינא טעאטער PRZEDWIOŚNIE

זשעראמסקיעגא 74/76.
(רוג קאפערניקא)
סאנישער ארקעסטער אונטער דער לייטונג פון א. משודנאווסקי.

היינט און פאלגענדע טעג! מעכטיגע זיטען-דראמע. דראמע פון מעדלעך, וואס זענען געשליידערט געווארען אין דער נעץ פון גרויסשטעטישער דעמאראליזאציע א. נ.

„די שווארצע דאמע"

אין די הויפטראל Lia Tora

אויסער'ן פראגראם: די שאמפאנער קאמעדיע, גרויסע באמבע פון געלעכטער „דער הער וואכטמייסטער אויף אורלויב" שבת ד. 13 ד.ח. 12 בייטאג, זונטאג ד. 14 ד.ח. 11 א זייגער פריה פריהמארגען-פארשטעלונגען פאר קינדער און יוגענד ס'וועט דעמאנסטרירט ווערען די פרעהליכע קאמעדיע א. נ. „דער הער פיאטר" אין דער הויפטראלע: Betty Bronson פרייזען פאר קינדער 20 גר. פאר דערוואקסענע 50 גר. נעכסטער פראגראם: „פליגעל-פלאטער".

APOLLO

היינט און פאלגענדע טעג!

1) „גרויל פון לעבען"
2) „פאפירענער ליבהאבער"

סימפאנישער ארקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה' א. בייגעלמאן.

גרויסער דאפעלטער פראגראם! מעכטיגע דראמע פון א יונגערמאן, וועמען די ליבע נעהמט אוועק דאס לעבען. אין די הויפטראלען: Marra Alba, Lionel Barrymore

שאמפאנער קאמעדיע אין די הויפטראלען: MARION DAVIES, NILS ASTHOR, JETTA GONDAL

אנהייב 4 א זייגער נאכמ. שבת און זונטאג 12 א זייגער בייטאג.

Wodewil

Odeon

צום ערשטען מאל אין לאדז! גרויסער פילם א. נ.

פאר דער שוועסטערס עהרע

אין די הויפטר.: עראטישע ראמאן MARCELINA ALBANI, WERNER FEUTTERER

אויסער'ן פראגראם: א פארס. אויסער'ן פראגראם: א פארס.

רעווי-טעאטער „Dobry Wieczór"

אין איינענעם נייעם לאקאל אויף קאפערניקא 16, טעלעפאן 184-66
צופאהר מיט די טראמוויען: 5, 6, 7, 9, 16.

היינט די לאנג-ערווארטעטע פרעמיערע! היינט די לאנג-ערווארטעטע פרעמיערע!

„דאס מוז מען זעהען"

פערפאסט פון מ. העמאר ק. מאם
שער-שענין, סטאך און ק. בושצקי.

אין דער רעווי נעהמען אנטייל די ניי-אנגאזשירטע ארטיסטען ANNA GARELIKóWNA ארטיסטין פון די שאטישע טעאטער אין לאדז, און דער קאנפערענסיער Aleksander ALEKSY ס'נעמען אנטייל: רענסקא סומסקא, יאנעצקי, קאזשארסקי, דאמבראווסקי, גראנאווסקי, ווי אויך דער ולינצענדער דועט NORTCH און דער שפיץ קינסטל. לייטונג: Miecz. Dąbrowski, רעזשי: Kazimierz Brzeski, קאפעלמייסטער Nortch, דעקאראציעס Stanisław Sternblic, טענץ און צוואלוציעס פון באלעטמייסטער Stanisław Frasiak

טעגליך 2 פארשטעלונגען: 7.30 און 9.30 אווענד. שבת, זונטאג און יום-טוב 5.30, 7.30 און 9.30 אין אווענד
צו דער בעקוועמליכקייט פון ב' פובליקום וועט דער פארפערקויף פון בילעטען פארקומען אין „Reklama Polska", פיעטריקאווע 101

קינא-טעאטער BAJKA

רוג בושעווסקעגא, פראנטשישקאנער 31
צופאהר מיט די טראמוואיען 1, 6 און 14.

אנהייב טעגליך 5.30 נאכמיטאג שבת, זונטאג און יום-טוב 4 א זייגער בייטאג. דער ארקעסטער געפינט זיך אונטער דער לייט. פון פעק מוז. ה' בייגעלמאן
-:- דער זאל איז בעהייצט. -:-

היינט און פאלגענדע טעג! היינט און פאלגענדע טעג!
וואונדערליכער פילם, לעצטער אויסדרוק פון דער קינא-קונסט א. נ.:

„ווייסער גיהנום"

אין די הויפטראלען: L. Riefenstahl, G. Dressel, Ernest Peterson, Ernest Udeta

קינא-טעאטער STYLOWY

(dawniej „ŚWIT")
POMORSKA 89.

היינט און פאלגענדע טעג! היינט און פאלגענדע טעג!

די דאמע אין פורפור

מיט Lya de Putti, Don Alvarado i Warner Oland

מיסטעריעזע ליבעס-דראמע, וואס איז שטארקער פון שנאה און טויט, אויפ'ן גרונד פון דער רעוואלוציע א. נ.

די לעצטע מינוטען פון צארס! איבערקערעניש אין רוסלאנד! ריהרענדע רעוואלוציע-סצענעס! :-: צום דאזיגען בילד איז אנגאזשירט געווארען א רוסישער כאר אונטער דער לייט. פון ס. לעוויטין. דער זאל איז גוט בעהייצט. אנהייב 5.30 נ"מ. שבת און זונטאג 3 נ"מ. לעצטער סעאנס 9.30 אווענד

קינא „ERA"

צרי-חער „פלארא" זאווישא 22 (בצלוס)

פערשטארקטער סימפ. ארקעסטער. דער זאל איז בעהייצט. אנהויב פון די סעאנסן אין געו. טעג 5 נ"מ. שבת און זונטאג, יו"ט 1 נ"מ.
- פאספארטוס און הנחה בילעטען אונגילטיג. -

גרויסער יום-טוב פון דער פוילישער פילם-פראדוקציע! נייעסטער פילם פון דער „גאלדענער סעריע" פראד. „SPHINX" א.נ.

„דאס געהיימניש פון ארטעז דור"

Jadwiga Smosarska

מעכטיגע געגענווארטיגע דראמע אין 12 אקטען. אין דער הויפטראלע די קעניגין פון פוילישען עקראן

ליבע... פעררעט... פערברעכן... שאס פון בעהעלטעניש... וואהנזין... אייפערזוכט... געפונענע אוצרות...

אבאנעמענט-פרייז: אין לאדז – 5 זל. א חודש מיט אפטראגען א היים; אויף דער פראווינץ 6–זל א חודש און אויסלאנד – 8 זל.
פאר'ן אינהאלט און טערמינען פון די אנאנסען איז דער פערלאג נישט פעראנטווארטליך די אדמיניסטראציע איז אפען בייטאג און ביינאכט.

אנאנסען-פרייז: פאר'ן טעקסט—18 גר. פרייטאג און ערב יו"ט—24 גר. אין דער זייט 8 שפאלטען
אין טעקסט—40 „ „ „ „ 60— „ „ „ „ 4 „
פאר א מילימעטער-שורה: נאכ'ן טעקסט—12 „ „ „ „ 18— „ „ „ „ 8 „
פאר דער שטאט 50 פראצ. טייערער. אויסל. 100 פראצ. טייערער. מעלדונגען—10 גר. א ווארט

Za Wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odpowiedz. udziałami: Ch. J. Brzustowski i D. Zilberberg. Redaktor odpowiedzialny: Ch. [illegible]
Czcionkami i druk. „Najer Folksblat", Piotrkowska 21.